

AVIZUL CURȚII 1/94
din 15 noiembrie 1994
Avizul pronunțat în temeiul articolului 228 alineatul (6) din Tratatul CE

„Competența Comunității de încheia acorduri internaționale în domeniul serviciilor și protecției proprietății intelectuale — Procedura articolului 228 alineatul (6) din Tratatul CE”

Avizul 1/94

Printr-o cerere introdusă în temeiul articolului 228 alineatul (6) din Tratatul CE, Comisia a solicitat avizul Curții privind competența Comunității Europene de a încheia Acordul de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului(OMC) și, în special, Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS) și Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv comerțul cu mărfuri contrafăcute (TRIPs).

Prezentarea cererii.....	3
I. Acorduri rezultate din Runda Uruguay.....	3
II. Statutul Comunităților Europene în OMC	4
III. Negocierea și semnarea Acordului OMC.....	4
IV. Întrebările Comisiei și procedura.....	4
A. Întrebările Comisiei.....	4
B. Procedura	5
V. În ceea ce privește admisibilitatea cererii.....	5
VI. În ceea ce privește formularea întrebărilor	5
VII. Esența litigiului	6
VIII. Aspecte asupra cărora există un acord.....	6
IX. Acorduri multilaterale privind comerțul cu mărfuri	7
X. Analiza acordurilor GATS și TRIPs.....	8
A. GATS.....	8
1. Justificarea GATS.....	8
2. Esența GATS.....	8
3. Definiția serviciilor și modalități de prestare a acestora	9
4. Dubla „universalitate” a GATS	9
5. Natura angajamentelor asumate.....	10
a) Angajamente generale	10
b) Angajamente specifice.....	10
6. Caracterul dinamic al acordului	11
B. TRIPs.....	11
1. Obiective și justificare	11
2. Sfera de aplicare și mijloacele adoptate în vederea atingerii obiectivelor propuse	11
3. Dispoziții materiale specifice	13
a) Drepturi de autor și drepturi conexe	13
b) Proprietatea industrială.....	13
i) Mărcile.....	13
ii) Indicații geografice	13
iii) Desene și modele industriale	14
iv) Brevete	14
v) Scheme de configurație (topografii) de circuite integrate.....	14
vi) Protecția informațiilor tehnice nedivulgate	14
vii) Controlul practicilor anticoncurențiale în licențele contractuale	15

4.	Dispoziții specifice de procedură (mijloace de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală)	15
	a) Măsuri corective	15
	b) Garanții procedurale.....	16
XI.	Politica comercială comună, GATS și TRIPs: poziția părților în cadrul procedurii .	16
	A. GATS.....	16
	B. TRIPs.....	22
XII.	GATS, TRIPs și competențele implicite	25
	A. Considerații generale privind competențele implicite.....	25
	B. GATS.....	27
	1. Punctul de vedere al Comisiei.....	27
	a) În ceea ce privește existența competențelor interne	27
	i) În ceea ce privește competențele rezultate din dispozițiile specifice din Tratatul CE	27
	ii) În ceea ce privește competențele care decurg din dispozițiile generale (articolele 100 A și 235 din Tratatul CE)	28
	b) În ceea ce privește necesitatea unei acțiuni externe a Comunității.....	28
	2. Pozițiile părților care au prezentat observații	30
	i) În ceea ce privește competențele care decurg din dispozițiile specifice din Tratatul CE.....	30
	ii) În ceea ce privește competențele care pot decurge din dispozițiile cu caracter general din tratat (articolele 100 A și 235 din Tratatul CE).....	33
	C. TRIPs.....	34
	1. Punctul de vedere al Comisiei.....	34
	a) În ceea ce privește existența competențelor interne	34
	i) În ceea ce privește competențele care decurg din dreptul secundar.....	34
	ii) În ceea ce privește competențele care pot decurge din dispozițiile cu caracter general din tratat (articolele 100 A și 235 din Tratatul CE).....	36
	b) În ceea ce privește necesitatea unei acțiuni externe a Comunității.....	36
	2. Punctele de vedere ale părților care au prezentat observații.....	37
XIII.	Problema reprezentării anumitor teritorii care depind de statele membre, dar care nu fac parte din Comunitate	41
XIV.	Incidența chestiunii competenței cu privire la modurile de exprimare a punctelor de vedere în cadrul OMC	42
XV.	Chestiuni bugetare și financiare	44
XVI.	Răspunsuri propuse de Comisie, de Consiliu și de statele care au prezentat observații la întrebările formulate în cererea de aviz.....	45
	În ceea ce privește fondul	45
XVII.	Întrebări formulate de Curte către Comisie, Consiliu și statele membre și răspunsurile date la aceste întrebări	47
	A. Prima întrebare	47
	B. A doua întrebare	48
	C. A treia întrebare.....	49
	D. A patra întrebare.....	53
	E. A cincea întrebare	55
	F. A șasea întrebare.....	56
	G. A șaptea întrebare.....	61
	H. A opta întrebare.....	63
	I. A noua întrebare	64
	J. A zecea întrebare	65
	K. A unsprezecea întrebare	65

PUNCTUL DE VEDERE AL CURȚII	68
I. Introducere.....	68
II. În ceea ce privește admisibilitatea cererii.....	69
III. În ceea ce privește formularea întrebărilor Comisiei.....	69
IV. În ceea ce privește reprezentarea anumitor teritorii dependente de statele membre.	70
V. În ceea ce privește chestiunile bugetare și financiare.....	70
VI. În ceea ce privește Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri	71
VII. În ceea ce privește articolul 113 din Tratatul CE, Acordurile GATS și TRIPs.....	72
A. Acordul GATS	72
B. Acordul TRIPs	75
VIII. În ceea ce privește competențele externe implicite ale Comunității Europene, Acordurile GATS și TRIPs	77
A. Acordul GATS	78
B. Acordul TRIPs	81
IX. În ceea ce privește obligația de cooperare între statele membre și instituțiile comunitare	82

Prezentarea cererii

I. Acorduri rezultate din Runda Uruguay

Negocierile economice „cele mai complexe din întreaga istorie a lumii” (potrivit exprimării Consiliului) s-au încheiat prin semnarea la Marrakech, la 15 aprilie, 1994, a Actului final care conține rezultatele negocierilor comerciale multilaterale ale Rundei Uruguay. Aceste negocieri au durat șapte ani: punctul de plecare l-a constituit Declarația ministerială de la Punta del Este din 20 septembrie 1986. Reprezentanții guvernelor și ai Comunităților Europene care au adoptat Actul final au convenit că era de dorit ca acesta să intre în vigoare la 1 ianuarie sau cât mai repede posibil după această dată.

Actul final conține un acord de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului (denumit în continuare „Acordul OMC”). Se crea astfel un cadru instituțional comun pentru desfășurarea relațiilor comerciale între membrii. Acest acord nu conține dispoziții de natură materială. Acestea se regăsesc în anexele care conțin diverse „acorduri comerciale *multilaterale*”, care fac parte integrantă din Acordul OMC.

Se evidențiază în acest sens:

- Acorduri multilaterale privind comerțul cu mărfuri, cum este GATT 1994 (anexa 1A);
- Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS, anexa 1B)¹;
- Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPs, anexa 1C)²;
- un memorandum de acord privind regulile și procedurile care reglementează soluționarea litigiilor (anexa 2)
- un mecanism de examinare a politicilor comerciale (anexa 3).

Acordul OMC și anexele sale constituie un „pachet” unic. Un stat care dorește să devină membru al OMC trebuie să accepte toate acordurile multilaterale negociate în cadrul Rundei Uruguay. Procedura de soluționare a litigiilor se aplică tuturor acestor acorduri multilaterale. Această procedură permite, în ultimă instanță, măsuri numite „taxe (vamale) de retorsiune”. Încălcarea unui singur element din acest ansamblu (fie în domeniul mărfurilor, fie al serviciilor sau al protecției

¹ GATS este abrevierea titlului din limba engleză: „General Agreement on Trade in Services” [Acordul general privind comerțul cu servicii].

² TRIPs este abrevierea titlului din limba engleză: „Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights” [Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală].

proprietății intelectuale) poate fi compensată printr-o măsură de retorsiune într-un sector diferit [articolul 22, alineatul (3), litera (b), din memorandumul de acord privind soluționarea litigiilor] sau în domeniul unui alt acord [articolul 22, alineatul (3), litera (c), al memorandumului]. Pe de altă parte, după cum arată Comisia, „se poate acorda în același mod o compensație într-un alt sector sau în cadrul altui acord decât cel în cadrul căruia s-a produs încălcarea”.

Acest sistem al „pachetului” unic pune capăt a ceea ce s-a numit „GATT à la carte”. Acordurile individuale rezultate din Runda Tokyo prevedeau o participare variabilă. Printre altele, fiecare acord era însoțit de o procedură proprie de soluționare a litigiilor.

În anexa la Acordul OMC, există și patru acorduri *plurilaterale* (care vizează fie contractele de achiziții publice, fie comercializarea avioanelor civile, sectorul lactatelor și al cărnii de vită). În aceste domenii, se acceptă o excepție de la principiul „pachetului” unic: acordurile sunt obligatorii numai pentru membrii OMC care le-au acceptat. Dar procedura de soluționare a litigiilor se aplică în raporturile dintre părțile care le-au acceptat.

II. Statutul Comunităților Europene în OMC

Două dintre dispozițiile Acordului OMC vizează în mod expres Comunitățile Europene.

Articolul IX, care reglementează luarea deciziilor, prevede ca, în cazul deciziilor adoptate prin vot, „în cadrul reuniunilor Conferinței ministeriale și al Consiliului General, fiecare membru al OMC dispune de un vot” și că „în cazul în care Comunitățile Europene își exercită dreptul de vot, ele dispun de un număr de voturi egal cu numărul statelor lor membre care sunt membrii ai OMC”.

De altfel, articolul XI, alineatul (1), care vizează membrii fondatori ai OMC, prevede că:

„Părțile contractante ale GATT 1947 la data intrării în vigoare a prezentului acord și Comunitățile Europene, care acceptă prezentul acord și acordurile comerciale multilaterale și pentru care listele de concesiuni și de angajamente sunt anexate la GATT 1994 și pentru care listele de angajamente specifice sunt anexate la Acordul general privind comerțul cu servicii (din anexa IB) devin membri fondatori ai OMC.”

III. Negocierea și semnarea Acordului OMC

Declarația de la Punta del Este care constituie punctul de plecare al negocierilor a fost aprobată de Consiliu și de reprezentanții guvernelor statelor membre „în măsura în care aceasta îi vizează”. Negocierile în numele Comunității și al statelor membre au fost purtate numai de către Comisie. Consiliul arată că „în scopul garantării unei coerențe maxime în desfășurarea negocierilor, s-a hotărât ca Comisia să acționeze ca negociator unic al Comunității și statelor membre”. Procesul verbal al reuniunii în cadrul căreia Consiliul a aprobat Declarația de la Punta del Este arată, cu toate acestea, că „prezenta decizie (de a autoriza Comisia să deschidă negocierile prevăzute în declarație) nu prevede competența Comunității și a statelor membre cu privire la aspecte specifice.”

Acordul OMC a fost semnat, pe de-o parte, de președintele Consiliului și de Sir Leon Brittan, membru al Comisiei, în numele Consiliului Uniunii Europene, și, pe de altă parte, de reprezentanții statelor în numele guvernelor lor respective. Această procedură a fost urmată prin punerea în aplicare a deciziei adoptate de Consiliu și de reprezentanții statelor membre în cadrul unei reuniuni care a avut loc la 7 și 8 martie 1994. Din memoriul Consiliului rezultă că Comisia a precizat în ce o privește, în procesul verbal al acestei reuniuni, că „Actul final (...), precum și acordurile anexate acestuia, intră sub competența exclusivă a Comunității Europene.”

IV. Întrebările Comisiei și procedura

A. Întrebările Comisiei

La 6 aprilie 1994, cu câteva zile înainte de data prevăzută pentru semnarea Acordului OMC la Marrakech, dar cu câteva săptămâni după aprobarea Actului final de către Comitetul pentru negocieri comerciale (înființat prin Conferința de la Punta del Este pentru a duce la bun sfârșit negocierile Rundei Uruguay), Comisia a adresat Curții o cerere de aviz în temeiul articolului 228

alineatul (6) din Tratatul CE.

Întrebările sunt următoarele:

„Având în vedere rezultatele negocierilor comerciale din Runda Uruguay din cadrul GATT, cuprinse în Actul final de la 15 decembrie 1993:

1. Comunitatea Europeană are competența de a încheia toate părțile Acordului de instituire a OMC care privesc comerțul în domeniul serviciilor (GATS) și aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv comerțul cu mărfuri contrafăcute (TRIPs), în temeiul Tratatului CE, în special, în temeiul articolului 113 ca atare sau coroborat cu articolele 100A și/sau 235 din acest tratat ?
2. Comunitatea Europeană are competența de a încheia în numele său părțile din Acordul OMC care privesc produsele și/sau serviciile care intră mod exclusiv în sfera de aplicare a Tratatelor CECO și CEEA ?
3. În cazul în care răspunsul la întrebările precedente este afirmativ, acest lucru afectează capacitatea statelor membre de a încheia Acordul OMC având în vedere faptul că este deja stabilit că vor fi membri fondatori ai OMC?”

B. Procedura

În conformitate cu articolul 107 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, cererea de aviz a fost notificată Consiliului Uniunii Europene (în continuare „Consiliul”) și statelor membre. Au fost prezentate observații scrise de către Consiliu, precum și de către guvernele danez, elen, francez, german, olandez, portughez, al Regatului Unit și spaniol. La cererea sa, i s-a permis Parlamentului European să își prezinte propriile observații.

V. În ceea ce privește admisibilitatea cererii

Fără a se referi formal la inadmisibilitatea cererii, *Consiliul* reamintește că, în toate cazurile în care a fost utilizată procedura prevăzută la articolul 228 alineatul (6), „prezentarea cererii a avut loc înainte de semnarea acordului”. Potrivit Consiliului, „este discutabil dacă procedura de aviz prealabil (în raport cu un acord „preconizat”) (...) se deschide după ce au fost create obligații în acest sens pe plan internațional”. *Guvernul olandez* împărtășește aceste îndoieli.

Guvernul spaniol concluzionează formal inadmisibilitatea cererii. Procedura avizului poate fi angajată numai în momentul în care Comunitatea nu și-a luat încă niciun angajament internațional. *Guvernul spaniol* subliniază faptul că semnătura are rolul de a autentifica textele rezultate în urma negocierilor și implică angajamentul ca acestea să facă obiectul aprobării autorităților respective. *Guvernul francez* adresează Comisiei un reproș, în special, politic. Fără a discuta inadmisibilitatea cererii, acesta explică că, până în ultimul moment, adică în momentul semnării și încheierii Acordului OMC, deși dezacordul cu privire la existența competențelor naționale apăruse încă din 1992, Comisiei i-a lipsit spiritul de cooperare și a adoptat o atitudine care îmbină coerența acțiunii Comunității și cea a statelor membre. Statele nu mai pot să supună Acordul OMC aprobării parlamentelor lor atâta timp cât chestiunea referitoare la competență nu este soluționată. În ceea ce privește Consiliul, nici acesta nu mai poate să sesizeze Parlamentul European cu o propunere de decizie privind încheierea acordului, atâta timp cât fundamentele juridice ale acestei decizii, precum și problema competenței, sunt incerte.

VI. În ceea ce privește formularea întrebărilor

Consiliul critică maniera în care Comisia și-a formulat întrebările.

Potrivit Consiliului, având în vedere faptul că procedura se referă la un acord care fost semnat de către Comunitate și de către statele membre ale acesteia în temeiul competențelor lor respective, nu este vorba de a stabili dacă Comunitatea poate să încheie în numele său acest acord (ipoteză teoretică potrivit Consiliului), ci de a stabili dacă „încheierea în comun a acordurilor rezultate din Runda Uruguay de către Comunitate și statele membre este compatibilă cu repartizarea competențelor consacrată în tratatele de instituire a Comunităților Europene”.

Potrivit *gvernului portughez*, întrebările formulate de Comisie corespund unei faze deja depășite din procesul de încheiere a acordului. În realitate, este important să se determine dacă formula acordului mixt este sau nu compatibilă cu principiile și normele din Tratatul CE și CECO referitoare la repartizarea competențelor între Comunitate și statele membre.

Guvernul Regatului Unit examinează întrebările într-o ordine diferită decât cea adoptată de Comisie. În primul rând, explică competența Comunității în temeiul teoriei competențelor implicite, subliniind în același timp competența paralelă a statelor membre, și indică, în continuare, de ce articolul 113 nu poate constitui un temei pentru încheierea acordurilor.

VII. Esența litigiului

Problemele care trebuie soluționate nu privesc toate acordurile multilaterale anexate la Acordul OMC și nici Acordul de instituire a OMC.

După cum subliniază și Consiliul, sunt puse în discuție, în primul rând, *dispozițiile materiale*. Dispozițiile instituționale nu ridică nicio problemă specifică din punctul de vedere al competenței. Competența pentru a participa la acordurile instituționale decurge în mod necesar din competența care există în raport cu dispozițiile materiale: acordurile instituționale au rolul de a asigura „gestionarea” înțelegerilor materiale. Prin urmare, descrierea acestor acorduri instituționale nu este aici indispensabilă.

Printre dispozițiile materiale, expune Consiliul, trebuie avute în vedere cele trei acorduri principale privind mărfurile (GATT versiunea 1994), privind serviciile (GATS) și privind proprietatea intelectuală (TRIPs).

În ceea ce privește comerțul cu mărfuri (care a constituit obiectul GATT 1994 și al mai multor memorandumuri de interpretare), Consiliul, guvernele care și-au prezentat observațiile și Parlamentul European sunt de acord că Comunitatea este competentă. Singurele rezerve privesc produsele CECO (rezervă formulată de Consiliu și de toate guvernele care au prezentat observații), acordul privind obstacolele tehnice în calea schimburilor comerciale (numai rezerva guvernului olandez) și nevoia de a utiliza, cu titlu complementar, ca temei juridic, articolul 43 din Tratatul CE în domeniul agriculturii (dar această ultimă rezervă, formulată de către Consiliu, Regatul Unit și Parlamentul European nu contestă competența exclusivă a Comunității).

Esența dezacordului o constituie serviciile și proprietatea intelectuală. În această privință, Comisia se opune a opt state (toate statele membre, cu excepția Regatului Belgiei, Marelui Ducat al Luxemburgului, Irlandei și Republicii Italia) și Parlamentului European. Pe scurt, divergența este următoarea.

Pentru Comisie, competența Comunității este exclusivă (fie în temeiul politicii comerciale comune, fie, în mod subsidiar, în temeiul competențelor implicite sau mai exact al paralelismului dintre competențele interne și externe). Pentru statele membre care au prezentat observații, competența este partajată între state și Comunitate. În orice caz, statele care au prezentat observații și Parlamentul exclud competența în temeiul politicii comerciale comune. Parlamentul nu adoptă o poziție formală cu privire la justificarea tezei subsidiare a Comisiei.

VIII. Aspecte asupra cărora există un acord

Înainte de a explica aspectele asupra cărora există divergențe și raționamentele invocate în sprijinul pozițiilor susținute de către părțile implicate, este important să se precizeze aspectele asupra cărora se pare că părțile sunt convergente.

- Întrucât Consiliul și toate statele membre au semnat Acordul OMC și anexele la acesta, rezultă că există un acord cu privire la oportunitatea, sau chiar necesitatea, încheierii acestui acord.

- Există un acord în sensul că încheierea Acordului OMC impune, în conformitate cu articolul 228 alineatul(3) al doilea paragraf din Tratatul CE, avizul conform al Parlamentului European, deoarece acest acord prevede crearea unui cadru instituțional specific.

- Comisia a subliniat că „din rațiuni politice, dacă nu juridice, (...) unanimitatea va fi necesară pentru încheierea Rundei Uruguay în ansamblul său”. Nici Consiliul, nici statele care au prezentat

observații nu au contrazis-o.

IX. Acorduri multilaterale privind comerțul cu mărfuri

Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri cuprind în esență GATT din 1994, a căror interpretare este precizată în diferite protocoale de acord, acorduri privind anumite produse (agricole și textile) și acorduri privind utilizarea reglementărilor restrictive astfel cum sunt obstacolele tehnice în calea schimburilor comerciale, aplicarea măsurilor sanitare și fitosanitare și TRIMs (“Trade related investment measures”).

Comisia consideră că toate aceste acorduri „privesc comerțul cu mărfuri și urmăresc expansiunea comerțului internațional prin eliminarea obstacolelor în calea schimburilor comerciale și a denaturărilor comerciale” și intră în sfera de aplicare a articolului 113 din Tratatul CE.

Consiliul admite că: „competența exclusivă a Comunității are în vedere *aproape* totalitatea dispozițiile GATT și ale anexelor la acestea” și că această competență „decurge, în esență, din articolul 113”. Cu toate acestea, Consiliul subliniază faptul că este necesar să se recurgă la articolul 43 pentru acordurile privind agricultura și pentru cele privind măsurile sanitare și fitosanitare, întrucât acestea „se referă nu numai la măsurile comerciale aplicabile schimburilor comerciale internaționale cu produse agricole, dar (...) mai ales, la regimul intern de organizare a piețelor agricole”.

În ceea ce privește agricultura, *Guvernul Regatului Unit* se aliază poziției Consiliului pe care o susține printr-un raționament bazat pe exemple concrete.

Acesta oferă „două exemple de incidență a acordurilor din anexa IA la Acordul OMC privind regimul comunitar intern al produselor agricole. În primul rând, întrucât dispozițiile acordului privind agricultura limitează „sprijinul intern”, acestea vor avea o incidență directă asupra valorii subvenției pe care agricultorii și cei care se ocupă cu prelucrarea produselor agricole o vor primi de la organizațiile comune de pe piața agricolă, care au fost toate instituite în temeiul articolului 43 din tratat și, deci, un efect direct asupra funcționării acestor organizații. În al doilea rând, dispozițiile acordului privind agricultura și angajamentele de reducere a subvențiilor la export vor afecta sistemul comunitar de restituiri la exportul produselor agricole comunitare, care a fost instituit și gestionat în conformitate cu articolul 43. Practic, toate organizațiile comune de piață comportă dispoziții privind restituirile la export și sistemul este gestionat pe baza unor regulamente de aplicare ale Consiliului și Comisiei, adoptate în conformitate cu dispozițiile de reglementare a organizațiilor comune”.

Regatul Unit subliniază că aceste măsuri vizează produsele agricole originare din Comunitate, în timp ce instrumentele uzuale ale politicii comerciale (restricții cantitative, măsuri tarifare) vizează produsele importate, și nu pe cele indigene. Astfel, *Guvernul Regatului Unit* deduce că aceste măsuri intră sub incidența sferei de aplicare a articolului 43.

Aceste remarci privind agricultura nu contestă competența exclusivă a Comunității.

Parlamentul European este, de asemenea, de părere că se impune recurgerea la articolul 43 din tratat, având în vedere importanța considerabilă a acordului privind agricultura. *Parlamentul European* semnalează faptul că sistemul preferențial generalizat se bazează atât pe articolul 113, cât și pe articolul 43 din tratat [Regulamentul (CEE) nr. 3917/92 al Consiliului din 21 decembrie 1992 (JO L 396, p. 1), și Regulamentul (CE) nr. 3668/93 al Consiliului din 20 decembrie 1993 (JO L 338, p. 22)].

Guvernul olandez acordă o atenție deosebită acordului privind obstacolele tehnice în calea schimburilor comerciale. Spre deosebire de *Comisie*, care revendică o competență exclusivă a Comunității în privința acestui nou acord, guvernul olandez estimează că „Comunitatea, într-o mare măsură, a dobândit o competență exclusivă în domeniul barierelor tehnice în calea schimburilor comerciale”, dar că „statele membre dispun încă de o competență proprie, pe baza caracterului anumitor directive, dar și pe baza faptului că în acest domeniu nu s-a realizat și nici nu se anticipează realizarea unei armonizări complete”.

În domeniul comerțului cu mărfuri, adevăratul măr al discordiei între *Comisie*, pe de-o parte, și

Consiliu și guvernele care au prezentat observații, pe de altă parte, îl constituie produsele CECO. Potrivit *Comisiei*, Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri necesită ca temei juridic numai articolul 113, chiar în cazul în care privesc produsele CECO sau produsele Euratom.

Comisia depune eforturi pentru a reduce importanța acordată de celelalte părți articolului 71 din Tratatul CECO. Această clauză de neafectare de la articolul 71 nu rezervă niciun drept statelor membre, în sensul articolului 232 alineatul (1) din Tratatul CE.

Comisia invocă Avizul Curții 1/75 din 11 noiembrie 1975 (Cul. p. 1355, și în special p. 1365), potrivit căruia:

„este exclus ca (articolul 71 din Tratatul CECO) să poată anula efectele articolelor 113 și 114 din Tratatul CEE și să poată afecta atribuirea de competențe Comunității în vederea negocierii și încheierii de acorduri internaționale care intră sub incidența sferei de aplicare a politicii comerciale comune”.

Prin urmare, Comisia consideră că o altă modalitate legală de a încheia acorduri comerciale în temeiul Tratatului CECO este recurgerea la dispozițiile articolului 95.

În mod contrar, *Consiliul* apreciază că „încheierea GATT și a anexelor la acestea de către statele membre, în măsura în care dispozițiile acestora intră sub incidența competenței în domeniul politicii comerciale care le este acordată în temeiul articolului 71 din Tratatul CECO, este în mod evident compatibilă cu tratatul”.

Guvernul spaniol insistă asupra competenței exclusive a statelor membre în ceea ce privește produsele CECO. *Republica elenă* susține această opinie. Aceeași este și poziția *guvernului portughez*.

Guvernul Regatului Unit invocă, de asemenea, articolul 71 din Tratatul CECO pentru a susține competența statelor membre, dar admite că, așa cum a fost indicat de către Comisie, o altă modalitate legală de încheiere a acordului este recurgerea la articolul 95 din Tratatul CECO.

În ceea ce privește *guvernul francez*, acesta consideră că „încheierea de către CECO, în temeiul articolului 95 din tratatul respectiv, de acorduri privind regimul comercial al produselor CECO nu a avut ca efect să transfere către CECO competențele recunoscute statelor membre la articolul 71 din același tratat” și că „prin urmare, statele membre pot hotărî să încheie ele însele acordurile GATT și anexele la acestea în ceea ce privește dispozițiile referitoare la comerțul cu produse CECO care intră în competența care le este atribuită la articolul 71 din Tratatul CECO”.

X. Analiza acordurilor GATS și TRIPS

A. GATS

1. Justificarea GATS

De ce un acord general privind comerțul cu servicii? În anumite state dezvoltate, sectorul serviciilor a devenit sectorul dominant al economiei. Potrivit Comisiei, unii economiști consideră că această evoluție reprezintă „o prevestire a unei restructurări fundamentale în economia mondială și a unei tranziții din ce în ce mai clare de la simpla industrie la economiile statelor în curs de dezvoltare care vor deveni astfel principalii exportatori de produse prelucrate”. „Economiile dezvoltate vor exporta mai ales servicii și bunuri cu o înaltă valoare adăugată (în care o componentă majoritară va fi reprezentată de expertiză)”. „Expansiunea comerțului internațional de servicii a rămas în urmă față de creșterea din acest sector în cadrul economiilor naționale din cauza faptului că nicio normă internațională nu oferă siguranța și previzibilitatea necesare operatorilor. Prin urmare, a apărut ideea de a crea un cadru care să permită introducerea liberalizării prin negocierea unor noi norme.”

2. Esența GATS

GATS constituie o tentativă de transpunere a principiilor GATT în domeniul serviciilor, unde barierele în calea comerțului nu sunt constituite de drepturi vamale sau de contingente la import, ci de reglementări privind accesul pe piețe și privind calificările prestatorilor de servicii. Regulile care trebuie respectate nu au fost încă definite. Așa cum a subliniat și guvernul francez pe un plan mai

general referitor la OMC, GATS constituie un cadru de negociere în vederea aprofundării regulilor deja convenite și în vederea încheierii de acorduri în noi domenii.

3. Definiția serviciilor și modalități de prestare a acestora

Noțiunea de serviciu este foarte vastă întrucât aceasta cuprinde „toate serviciile din toate sectoarele cu excepția serviciilor prestate în exercitarea autorității guvernamentale”. Prin „serviciul prestat în exercitarea autorității guvernamentale”, se înțelege „orice serviciu care nu este prestat nici pe o bază comercială, nici în concurență cu unul sau mai mulți prestatori de servicii” [articolul 1 alineatul (3), litera (b) și (c) din GATS].

În conformitate cu articolul 1 alineatul (2) din GATS, comerțul cu servicii cuprinde patru tipuri sau moduri de prestare a serviciilor:

- “*cross-border supply*” (sau „prestări transfrontaliere”): care constă din prestarea unui serviciu provenind dintr-un stat membru și fiind destinat altui stat membru. Consiliul dă exemplul următor: un birou de arhitectură, stabilit într-un stat A, furnizează un proiect de instalații electrice unei birou de inginerie stabilit într-un stat B.

- “*consumption abroad*” (sau „consumul în străinătate”): constă din prestarea unui serviciu pe teritoriul unui stat membru, destinat unui consumator de servicii din oricare alt stat membru. Exemplu: serviciile prestate în statul A turiștilor veniți din statul B.

- “*commercial presence*” („prezența comercială” sau „prezența persoanelor juridice”): constă din prestarea unui serviciu de către un prestator de servicii dintr-un stat membru, datorită unei prezențe comerciale pe teritoriul oricărui alt stat membru. Prin „prezență comercială” se înțelege, în conformitate cu articolul XXVIII, litera (d), „orice tip de unitate comercială sau profesională, inclusiv sub forma:

- i) constituirii, achiziționării sau menținerii unei persoane juridice sau
- ii) înființării sau menținerii unei sucursale sau a unui birou de reprezentare,

pe teritoriul unui stat membru în vederea prestării unui serviciu”.

După cum remarcă Consiliul, este vorba de cazul stabilirii și a prestării de servicii într-un stat B de către întreprinderile sau profesioniștii din statul A. Acest mod de prestare de servicii se regăsește, de exemplu, în serviciile bancare.

- “*movement of persons*” („circulația persoanelor”, „prezența persoanelor fizice”). Reprezintă prestarea unui serviciu de către un prestator de servicii dintr-un stat membru, datorită prezenței persoanelor fizice din acest stat membru pe teritoriul oricărui alt stat membru. Potrivit Consiliului, acesta este cazul unei întreprinderi din statul A care prestează serviciile în statul B prin intermediul angajaților care provin din statul A. Un exemplu tipic în acest sens este executarea lucrărilor de construcții.

4. Dubla „universalitate” a GATS

Consiliul subliniază faptul că GATS prezintă o dublă universalitate. Pe de o parte, acest acord reglementează toate sectoarele serviciilor (a se vedea anterior definiția serviciului, la X, A, 3): cu alte cuvinte, sunt vizate transporturile, serviciile financiare și de asigurări, telecomunicațiile, serviciile informatice și audio-vizualul, sectorul turismului, al industriei hoteliere și al restaurantelor, construcțiile, profesiunile liberale și chiar și educația și îngrijirea sănătății etc. Pe de altă parte, GATS reglementează toate aspectele legate de stabilirea și activitatea prestatorilor de servicii. GATS se aplică „măsurilor statelor membre care afectează comerțul cu servicii”, astfel cum acesta a fost definit. Prin urmare, GATS cuprinde:

- toate condițiile de stabilire (prin înființare sau prin achiziționarea unei societăți sau prin crearea unei sucursale);
- toate condițiile privind regimul de desfășurare a acestor activități (de la regimul de faliment până la regimul fiscal sau cel al personalului).

5. *Natura angajamentelor asumate*

Este necesar să se facă o distincție între angajamentele generale și angajamentele specifice.

a) Angajamente generale

Cel mai important angajament constă din principiul tratamentului pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate [articolul II alineatul (1)]. Cu toate acestea, pe parcursul unei perioade care nu poate depăși zece ani (a se vedea anexa), o țară poate menține măsuri care determină o discriminare între partenerii săi comerciali în măsura în care această măsură este menționată în anexă pe lista excepțiilor și satisface condițiile indicate în anexă. Articolul V prevede, în plus, o derogare permanentă de la principiul tratamentului pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate în favoarea integrărilor *regionale*, pe baza modelului de la articolul XXIV din GATT.

Un alt angajament general este cel al transparenței: fiecare membru trebuie să publice măsurile sau reglementările privind serviciile [articolul III alineatul (1)], care sunt denumite în acord „norme relevante de aplicare generală care vizează sau afectează funcționarea prezentului acord”.

Trebuie menționat și angajamentul de a prevedea proceduri (judiciare, de arbitraj sau administrative) de atac împotriva deciziilor administrative care afectează comerțul cu servicii [articolul VI alineatul (2)].

Trebuie scos în evidență angajamentul tuturor membrilor de a evita ca un prestator să monopolizează un serviciu pe teritoriul unui membru, să nu acționeze într-un mod care nu este compatibil cu principiul tratamentului pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate sau cu principiile care stau la baza angajamentelor sale specifice [articolul VIII alineatul (1)].

În cele din urmă, sunt asumate angajamente privind recunoașterea autorizațiilor, licențelor sau certificatelor furnizorilor de servicii (articolul VII).

b) Angajamente specifice

Angajamentele specifice care se găsesc în părțile III și IV din acord și anexele sale consistă în angajamentul unui membru de a *permite accesul pe piețe* serviciilor și prestatorilor de servicii ai oricărui alt membru, și angajamentul de a acorda serviciilor și prestatorilor de servicii din oricare alt membru un tratament nu mai puțin favorabil decât cel acordat propriilor servicii similare și propriilor prestatori de servicii similare (*principiul tratamentului național*).

Restricțiile reglementate de angajamentul de a permite accesul pe piețe sunt precizate la articolul XVI alineatul (2): este vorba, în principal, de renunțarea la limite cantitative impuse în activitatea prestatorilor de servicii din alte state membre. Consiliul citează următoarele exemple de asemenea limite:

- un număr maxim de întreprinderi de televiziune sau de transport controlate de întreprinderi sau de resortisanți din țările terțe;
- un număr maxim de medici „străini”;
- un procent maxim pentru participarea „străină” la capitalul întreprinderilor de televiziune, de transport etc.;
- interzicerea anumitor activități băncilor sau societăților de asigurare controlate din străinătate;
- stabilirea unor „cote” în sectorul audiovizual pentru producțiile țărilor terțe.

Aceste angajamente, care nu sunt nici necondiționate, nici absolute, sunt consemnate în *lista fiecărei țări*. Un membru poate preciza în lista sa că nu permite accesul complet pe piața sa, poate impune condiții (de exemplu, o prezență comercială) sau poate enunța restricții. Aceste condiții și restricții sunt menționate în lista acestuia. Același lucru este valabil și pentru angajamentul tratamentului național.

Pentru Comunitatea Europeană, lista a fost depusă de către Comunitate și de către statele membre; cu toate acestea, angajamentele asumate vizează nominal fiecare stat membru, iar condițiile și restricțiile nu sunt identice pentru toate statele membre.

Aceste angajamente specifice sunt rezultatul unor negocieri multilaterale în cadrul cărora nu s-a încercat asigurarea unei reciprocități în fiecare sector, ci la modul global.

6. *Caracterul dinamic al acordului*

Având rolul de cadru de negociere, GATS comportă, subliniază Consiliul, un caracter dinamic. Consiliul evidențiază articolul XIX din GATS care vizează obligația inițierii unor serii de negocieri succesive în vederea ridicării progresive a nivelului de liberalizare. Trebuie avut în vedere și articolul X, care prevede negocieri multilaterale pe baza principiului nediscriminării în privința măsurilor de salvagardare urgentă. Poate fi de asemenea menționat și articolul XIII, care, deși prevede că principiul tratamentului pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate, nu poate fi aplicat, și care mai prevede angajamente specifice privind permiterea accesului pe piață și acordarea tratamentului național contractelor de achiziții publice de servicii, prevede și faptul că, într-un anumit termen, vor avea loc negocieri multilaterale pe această temă. În cele din urmă, trebuie subliniat articolul XV care prevede angajamentul negocierilor în vederea elaborării regulilor multilaterale necesare pentru evitarea efectelor de denaturare provocate de subvenții.

B. *TRIPs*

1. *Obiective și justificare*

După cum sublinia guvernul francez, principalul obiectiv al TRIPs este de a consolida și de a armoniza protecția proprietății intelectuale la scară mondială.

Guvernul francez arată că, întrucât eforturile întreprinse în acest scop în alte cadre și, în special, lucrările realizate între 1980 și 1984 pentru a revizui Convenția de Uniune de la Paris pentru protecția proprietății industriale au eșuat, țările dezvoltate au insistat ca proprietatea intelectuală să fie inclusă în Runda Uruguay astfel încât să se înscrie în dinamica de ansamblu a GATT (prin intermediul mijloacelor acestora de negociere) și a mecanismului acestora de soluționare a litigiilor. Comerțul cu produse contrafăcute în anumite țări terțe (mărci folosite în mod neautorizat, forme de produse imitate, produse sau procedee protejate de un brevet contrafăcute sau copii pirat ale cărților, discurilor și casetelor video) provoacă, după cum apreciază Comisia, un prejudiciu considerabil industriei comunitare. Se consideră că absența unei protecții eficiente a proprietății intelectuale în anumite țări terțe are același efect asupra „mărfurilor care fac obiectul drepturilor de proprietate intelectuală” ca și orice altă restricție asupra importurilor.

Comisia arată că atât Statele Unite cât și Comunitatea au pus în aplicare măsuri de retorsiune comercială față de statele care fie asigurau numai o protecție insuficientă a proprietății intelectuale, fie aplicau discriminări între partenerii lor comerciali. Aceste măsuri au avut ca efect acceptarea de către țările în curs de dezvoltare a ideii de consolidare a proprietății intelectuale, având în vedere faptul că, până în momentul respectiv, aceste state aveau tendința de a înțelege această ramură a dreptului ca pe un instrument de exploatare aflat în mâinile economiilor industrializate. De altfel, așa cum arată Comisia, țările în curs de dezvoltare sunt din ce în ce mai conștiente de potențialele avantaje pe care le prezintă protecția mai puternică a proprietății intelectuale prin faptul că aceasta încurajează inovația la nivel local.

2. *Sfera de aplicare și mijloacele adoptate în vederea atingerii obiectivelor propuse*

Acordul TRIPs are o sferă extrem de vastă de aplicare deoarece reglementează atât proprietatea literară și artistică (dreptul de autor și drepturile conexe) cât și proprietatea industrială (mărcile, mențiunile privind proveniența și denumirile de origine, brevetele, desene și modelele, know-how) cât și proprietatea industrială, dar cu toate acestea nu cuprinde soiurile de plante [articolul 1 alineatul (2) din TRIPs].

Partea I din Acordul TRIPs (articolele 1 - 8) conține dispozițiile generale și principiile fundamentale. În partea II (articolele 9 - 40) sunt stabilite normele privind existența, întinderea și exercitarea drepturilor de proprietate intelectuală. Partea III (articolele 41 - 61) enunță mijloacele prin care se asigură respectarea drepturilor de proprietate intelectuală. Partea IV (articolul 62) definește procedurile referitoare la dobândirea și menținerea drepturilor de proprietate intelectuală. Partea V (articolele 63 și 64) se referă la soluționarea litigiilor. În partea VI (articolele 65 - 67)

sunt cuprinse dispozițiile tranzitorii, iar în partea VII (articolele 68 - 73), dispozițiile administrative și finale.

Protecția proprietății intelectuale pe care Acordul TRIPs urmărește să o instituie are un caracter minimal. TRIPs le permite membrilor săi să instituie în același timp o protecție mai vastă și să aleagă mijloacele cele mai adecvate pentru punerea în aplicare a dispozițiilor sale [articolul 1 alineatul (1) din TRIPs].

Aplicabilitatea acordului este determinată în funcție de un criteriu personal [drept aplicabil anumitor persoane fizice și juridice resortisante din țările terțe ; articolul 1 alineatul (3) din TRIPs]. Acordul TRIPs prevede deopotrivă principiul tratamentului național (articolul 3) și cel al tratamentului pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate (articolul 4). Există excepții de la aceste două principii. Astfel, principiul tratamentului național se aplică numai sub rezerva excepțiilor care au fost deja prevăzute prin Convenția de Uniune de la Paris pentru protecția proprietății industriale, prin Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, prin Convenția de la Roma privind protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune și prin Tratatul de la Washington privind proprietatea intelectuală în domeniul circuitelor integrate. În plus, în ceea ce îi privește pe artiștii interpreți sau executanți, pe producătorii de fonograme și organismele de radiodifuziune, obligația de a aplica tratamentul național se limitează la drepturile care sunt vizate chiar de către TRIPs [articolul 3 alineatul (1) din TRIPs].

După cum arată Consiliul, obiectivele TRIPs sunt realizate pe două căi: în primul rând, prin faptul că se face trimitere la convențiile internaționale care, potrivit afirmației Comisiei, „(se bucurau) de un nivel de acceptare relativ ridicat”, anume Convențiile de la Paris privind proprietatea industrială și de la Berna privind proprietatea literară și artistică – convenții care, la rândul lor, vizează, de asemenea, o armonizare a drepturilor, precum și asigurarea tratamentului național în domeniile nearmonizate; în al doilea rând, prin dispoziții materiale specifice („plus elements”) „în domenii” – subliniază Comisia – „ale proprietății intelectuale în care țările participante aveau nevoie urgentă de o protecție mai extinsă”.

Trimiterea la Convenția de Uniune de la Paris include toate dispozițiile materiale ale acestei convenții; singurele care sunt excluse sunt dispozițiile instituționale, finale și tranzitorii [articolul 2 alineatul (1) din TRIPs]. Trimiterea la Convenția de la Berna se referă, de asemenea, la toate dispozițiile materiale ale acestei convenții, cu excepția celor care privesc drepturile morale ale autorilor [articolul 9 alineatul (1) din TRIPs].

Dispozițiile materiale specifice sunt reunite în părțile II, III și IV din TRIPs.

Sfera de aplicare a acestor dispoziții materiale specifice nu acoperă un aspect important: epuizarea drepturilor. Una dintre dispozițiile generale ale TRIPs, articolul 6, arată că:

„În vederea soluționării litigiilor din cadrul prezentului acord, sub rezerva dispozițiilor articolelor 3 [tratament național] și 4 [tratament pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate], nicio dispoziție din prezentul acord nu se aplică pentru a aborda chestiunea epuizării drepturilor de proprietate industrială.”

Se reamintește, că principiul epuizării este cel potrivit căruia titularii drepturilor de proprietate intelectuală nu au dreptul de a invoca aceste drepturi pentru a controla circulația produselor pe care le-au introdus ei înșiși pe piață sau care au fost introduse pe piață cu consimțământul lor. Potrivit Comisiei, din articolul 6 al TRIPs rezultă că „în cazul în care un membru aplică principiul epuizării „naționale” (sau „regionale” pentru uniunile vamale sau regionale), dispozițiile Acordului TRIPs privind soluționarea litigiilor (inclusiv reclamațiile privind o încălcare și fără să fi existat o încălcare) nu pot fi invocate”.

Statele membre ale Comunității, care sunt obligate să aplice principiul epuizării în relațiile intracomunitare, au libertatea de a exclude acest principiu atunci când produsul importat provine dintr-un stat terț; aceeași procedură este valabilă pentru Comunitatea însăși.

Cu toate acestea, în cazul în care un stat membru aplică principiul epuizării pentru resortisanții săi,

fără a-l limita la punerea în circulație într-un stat membru al Comunității, statul respectiv trebuie să aplice principiul în același mod și pentru resortisanții din țările terțe, în temeiul principiului tratamentului național. De asemenea, principiul tratamentului pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate împiedică orice stat membru la TRIPs să aplice o normă în mod diferit, în funcție de statul terț din care provin resortisanții.

Potrivit Comisiei, articolul 6 din TRIPs permite unui membru să „continue să se opună importurilor paralele de mărfuri (...) comercializate în străinătate (*adică, într-o țară terță*) de către deținătorul proprietății intelectuale sau cu consimțământul acestuia”. Comisia consideră că limitarea principiului epuizării la relațiile intracomunitare „este necesară în vederea respectării dispozițiilor dreptului comunitar și pentru a permite titularilor comunitari de drepturi să intre pe piețe externe (*adică piețele din țările terțe*), păstrând în același timp un anumit control asupra importurilor (sau reimporturilor) de mărfuri tehnologice în cadrul Comunității”.

3. *Dispoziții materiale specifice*

a) Drepturi de autor și drepturi conexe

Protecția dreptului de autor vizează *formele de expresie* și este exclusă în cazul ideilor, metodelor de funcționare sau al conceptelor matematice ca atare [articolul 9 alineatul (2) din TRIPs]. *Durata* minimă a protecției este stabilită (articolul 12).

Programele pentru calculator sunt protejate ca și operele literare în temeiul Convenției de la Berna [articolul 10 alineatul (1) din TRIPs].

Drepturile conexe sunt drepturile artiștilor interpreți sau executanți, ale producătorilor de fonograme (înregistrări sonore) și ale organismelor de radiodifuziune și sunt consacrate și definite (articolul 14 din TRIPs).

Autorilor de programe pentru calculator trebuie să li se acorde un *drept de închiriere*. Acest drept este prevăzut pentru autorii de opere cinematografice numai atunci când închirierea (a) „duce la realizarea pe scară largă de copii ale acestor opere, care afectează în mod semnificativ dreptul exclusiv de reproducere conferit în (*statul membru în cauză*) autorilor și succesorilor lor.”.

b) Proprietatea industrială

i) Mărcile

Protecția care trebuie acordată mărcilor este aceeași, atât pentru mărcile de produse, cât și pentru cele de servicii.

Semnele care pot constitui o marcă sunt stabilite, iar drepturile conferite de marcă sunt definite [articolul 15 alineatul (1) și articolul 16 alineatul (1) din TRIPs].

Înregistrarea unei mărci poate fi condiționată de folosința acesteia, dar nu și depunerea cereri de înregistrare [articolul 15 alineatul (3)]. *Durata* minimă a înregistrării și *reînnoirile* acesteia sunt stabilite (articolul 18). În cazul introducerii unei obligații de folosință, TRIPs stabilește *durata* minimă de nefolosință care poate determina radierea mărcii (articolul 19).

Protecția mărcilor notorii în sensul articolul 6 bis din Convenția de Uniune de la Paris se întinde la mărcile de servicii [articolul 16 alineatul (2)] și depășește sfera produselor similare [articolul 16, alineatul (3)].

Membrii TRIPs pot stabili condițiile de acordare a licențelor și cesiunilor. Cu toate acestea, este exclusă acordarea licențelor obligatorii, iar cesiunea mărcilor se poate realiza fără transferul concomitent al întreprinderii căreia îi aparține marca.

ii) Indicații geografice

Secțiunea 3 din partea II a TRIPs conține dispoziții foarte exacte asupra protecției care trebuie asigurată indicațiilor geografice, înțeluse ca fiind „indicații care servesc la identificarea unui produs ca fiind originar din teritoriul unui membru sau al unei regiuni ori localități din acest teritoriu, în cazurile în care o calitate, renumele sau altă caracteristică determinată a produsului poate fi atribuită în mod esențial acestei origini geografice” [articolul 22, alineatul (1) din TRIPs].

În mod general, este vorba de a împiedica:

„a) utilizarea, în desemnarea sau prezentarea unui produs, a oricărui mijloc care indică sau sugerează că produsul în cauză este originar dintr-o regiune geografică alta decât locul adevărat de origine într-un mod care să inducă publicul în eroare cu privire la originea geografică a produsului;

b) orice utilizare care constituie un act de concurență neloială în sensul articolului 10bis al Convenției de la Paris (1967)” [articolul 22 alineatul (2) din TRIPs].

Trebuie instituită o protecție suplimentară în privința indicațiilor geografice pentru vinuri și produse spirtoase: mijloacele de împiedicare a utilizării unei indicații geografice care identifică vinuri sau produse spirtoase care nu sunt originare din locul indicat trebuie să poată fi utilizate și „în cazurile în care este indicată adevărata origine a produsului sau în cazurile în care indicația geografică apare tradusă sau însoțită de expresii cum sunt „ genul”, „ tipul”, „ stilul”, imitație sau altele” [articolul 23 alineatul (1) din TRIPs].

Cu toate acestea, aceste reguli se vor aplica numai pentru viitor. Într-adevăr, „nicio dispoziție din prezenta secțiune nu obligă un membru să împiedice utilizarea continuă și similară a unei indicații geografice anume a unui alt stat membru care identifică vinuri sau produse spirtoase, pentru produse sau servicii, de către unul din resortisanții sau de către una dintre persoanele domiciliată pe teritoriul acestuia care au utilizat această indicație geografică într-un mod continuu pentru produse sau servicii identice sau înrudite pe teritoriul acestui stat membru, fie a) pe o perioadă de zece ani înainte de 15 aprilie 1994, fie b) cu bună credință, înainte de această dată [articolul 24, alineatul (4) din TRIPs].”

iii) Desene și modele industriale

Acordul TRIPs se aplică și domeniului esteticii industriale. Trebuie asigurată protecția desenelor și a modelelor industriale noi sau originale [articolul 25, alineatul (1)]. Se definește întinderea acestei protecții și se fixează durata minimă a protecției (articolul 26).

În special pentru textile, modalitățile de protecție nu trebuie să fie de natură să compromită în mod nejustificat posibilitatea de a o obține [articolul 25, alineatul (2), din TRIPs].

iv) Brevete

În secțiunea V din partea II privind brevetele, se regăsesc în primul rând dispozițiile privind posibilitatea de brevetare (articolul 27). În conformitate cu aceste dispoziții, se poate brevetă orice invenție de produs sau de procedeu fără discriminare în toate domeniile tehnologice (același articol). Cu toate acestea, țările în curs de dezvoltare beneficiază de posibilitatea de a amâna, pe o anumită perioadă de timp, obligația de a extinde protecția asupra brevetelor pentru produsele din domeniile tehnologice în care, potrivit sistemelor lor de drept, posibilitatea de brevetare este exclusă la data de punere în aplicare generală a acordului [articolul 65 alineatul (4)]. Drepturile conferite de brevet sunt definite (articolul 28) și trebuie să aibă o durată minimă de douăzeci de ani (articolul 33). Articolul 31 prevede dispoziții care au rolul de a restrânge condițiile în care pot fi acordate licențe obligatorii.

v) Scheme de configurație (topografii) de circuite integrate

Dispozițiile privind topografiile de circuite integrate au rolul de a remedia lipsurile Tratatului de la Washington privind proprietatea intelectuală asupra circuitelor integrate. Aceste dispoziții definesc atât aria de aplicabilitate a dreptului care trebuie acordat (articolul 36) cât și durata protecției (articolul 38).

vi) Protecția informațiilor tehnice nedivulgate

Membrii TRIPs au obligația de a proteja contra concurenței neloiale informațiile nedivulgate [articolul 39 alineatul (1)]. Deținătorii legitimi ai acestor informații trebuie să aibă posibilitatea de a împiedica „divulgarea informațiilor către terți sau dobândirea sau utilizarea informațiilor de către aceștia, fără consimțământul lor și într-un mod care contravine uzanțelor comerciale cinstite”.

Protecția este acordată sub rezerva următoarelor condiții: aceste informații să fie secrete, să aibă o valoare comercială prin faptul că sunt secrete și să fi făcut obiectul unor dispoziții menite să le mențină secrete din partea persoanei care le controlează în mod licit [articolul 39 alineatul (2)].

vii) Controlul practicilor anticoncurențiale în licențele contractuale

Membrii au recunoscut că anumite practici sau clauze în materie de licențe legate de drepturile de proprietate intelectuală, care limitează concurența, pot avea ca efect prejudicii asupra schimburilor și pot împiedica transferul și difuzarea tehnologiilor (articolul 40). Prin urmare, Acordul TRIPs consacră dreptul membrilor de preciza practicile sau condițiile care pot constitui o utilizare abuzivă a drepturilor de proprietate intelectuală și dreptul lor de a adopta măsurile corespunzătoare pentru a preveni sau a controla aceste practici.

4. *Dispoziții specifice de procedură (mijloace de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală)*

Pentru a obține o protecție minimă uniformă a proprietății intelectuale, nu este suficient să se definească conținutul drepturilor care trebuie recunoscute. Pe lângă acestea, este necesar să se prevadă „mijloace eficiente și adecvate” pentru a asigura că drepturile respective sunt respectate (a se vedea expunerea de motive TRIPs). Astfel se explică existența părții III din TRIPs care se referă la procedurile pe care statele membre trebuie să le instituie astfel încât să permită întreprinderea de acțiuni eficiente împotriva oricărui act care aduce atingere drepturilor de proprietate intelectuală reglementate de TRIPs [articolul 41 alineatul (1)]. În această parte III sunt enumerate, pe de o parte, măsurile pe care titularii drepturilor de proprietate intelectuală trebuie să le poată solicita autorităților judiciare, administrative și vamale, atât împotriva atingerilor aduse drepturilor lor cât și împotriva riscurilor de atingere a drepturilor lor (a), și se impun, pe de altă parte, condiții care trebuie îndeplinite de către procedurile prin care se pot obține astfel de măsuri (b).

a) Măsuri corective

Acordul TRIPs prevede atât măsuri destinate să determine încetarea sau reprimarea prejudiciilor aduse drepturilor de proprietate intelectuală (injoncțiune de încetare, daune interese, confiscare sau distrugere de obiecte contrafăcute, sancțiuni penale) cât și măsuri cu rolul de a preveni atingerile aduse drepturilor de proprietate intelectuală (măsuri provizorii, suspendarea punerii în circulație de către autoritățile vamale).

Autoritățile judiciare trebuie să fie abilitate să ordone contravenientului să înceteze atingerea adusă dreptului de proprietate intelectuală al reclamantului [articolul 44 alineatul (1)].

Autoritățile judiciare trebuie să dispună de competența de a condamna contravenientul să plătească titularului dreptului încălcat daune interese corespunzătoare în cazul în care acest contravenient știa sau avea motive rezonabile să știe că activitatea sa aducea atingere unui drept de proprietate intelectuală [articolul 45 alineatul (1)].

De asemenea, autoritățile judiciare trebuie să fie abilitate să ordone ca mărfurile care aduc atingere unui drept de proprietate intelectuală să fie îndepărtate din circuitele comerciale fără nicio despăgubire sau să fie distruse, cu excepția situației în care, în acest ultim caz, distrugerea este în contradicție cu dispozițiile constituționale existente (articolul 46).

Trebuie prevăzute sancțiuni penale, inclusiv pedepse privative de libertate în cazul acțiunilor deliberate de contrafacere a mărcilor sau de piratare care aduc atingere unui drept de autor și sunt săvârșite la scară comercială (articolul 61).

Măsurile preventive sunt de două tipuri..

În primul rând, autoritățile judiciare sunt abilitate să ordone adoptarea de măsuri provizorii, rapide și eficiente, pentru a împiedica ca un act care aduce atingere unui drept de proprietate intelectuală să fie comis [articolul 50 alineatul (1)]. După caz, aceste măsuri pot fi adoptate fără ascultarea celeilalte părți [articolul 50 alineatul (2)], aceasta putând, cu toate acestea, să solicite ulterior o revizuire [articolul 50 alineatul (4)].

În continuare, membrii trebuie să adopte proceduri care să permită titularului unui drept care are motive temeinice să bănuiască că urmează să se efectueze un import de mărfuri de marcă contrafăcute sau de mărfuri pirat care aduc atingere dreptului de autor, să prezinte autorităților administrative sau judiciare competente o cerere scrisă pentru suspendarea punerii în liberă circulație a acestor mărfuri de către autoritățile vamale. Membrii pot să prevadă măsuri similare pentru alte cazuri în care se aduce atingere drepturilor de proprietate intelectuală (articolul 51). Aceste măsuri de suspendare a punerii în liberă circulație a mărfurilor au, de asemenea, un caracter provizoriu. Menținerea acestora depinde de inițierea unei proceduri pe fond. (a se vedea articolul 55).

b) Garanții procedurale

Procedurile destinate să asigure respectarea drepturilor de proprietate intelectuală trebuie să fie loiale și echitabile [articolul 41 alineatul (2)]. Caracterul loial și echitabil al procedurilor este precizat în mai multe moduri.

Deținătorii de drepturi trebuie să aibă acces la procedurile judiciare civile destinate să asigure respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, iar părțile trebuie să fie informați în timp util printr-un aviz scris suficient de precis indicând în mod special fundamentul pretențiilor (articolul 42). Părțile trebuie autorizate să fie reprezentate de un consilier juridic independent, iar prevederile în materie de prezență obligatorie în persoană nu trebuie să fie excesive (articolul 42). Toate părțile implicate în acest tip de proceduri sunt abilitate să își justifice pretențiile și să prezinte toate elementele de probă relevante (articolul 42), și trebuie să aibă dreptul de a solicita furnizarea de către partea adversă a elementelor de probă care se află în posesia sa (articolul 43). Deciziile pe fond se bazează exclusiv pe elemente de probă pe care părțile au avut posibilitatea să le dezbată și trebuie să fie, de preferință, scrise și motivate [articolul 41, alineatul (3)].

Părțile trebuie să dispună de un drept de atac în fața unei autorități judiciare împotriva deciziilor administrative finale și împotriva deciziilor judiciare inițiale [articolul 41 alineatul (4)].

Trebuie să se prevadă posibilitatea de daune-interese pentru deținătorii de drepturi de proprietate intelectuală care folosesc în mod abuziv sau nejustificat procedurile la care pot recurge [articolul 48, alineatul (1)].

XI. Politica comercială comună, GATS și TRIPs: poziția părților în cadrul procedurii

După cum s-a arătat deja, Comisia, pe de-o parte, și Consiliu, statele care au prezentat observații și Parlamentul European, pe de altă parte, sunt în total dezacord asupra includerii subiectelor reglementate de GATS și de TRIPs în cadrul politicii comerciale comune în privința căreia Comunitatea are o competență exclusivă în temeiul articolului 113 din Tratatul CE.

Pozițiile părților asupra GATS și TRIPs sunt examinate succesiv.

A. GATS

Comisia a arătat în teza sa principală, că serviciile reglementate de GATS intră sub incidența politicii comerciale comune. Aceasta din urmă nu se poate limita la mărfuri. Ideea esențială exprimată de Comisie este că orice acord care are tendința de a influența direct sau indirect volumul sau structura fluxului de schimburi comerciale este un acord de politică comercială și trebuie încheiat în temeiul articolului 113.

Care sunt argumentele principale ale Comisiei?

- În primul rând, jurisprudența Curții care a subliniat că „noțiunea de politică comercială are același conținut, indiferent dacă aceasta se aplică în sfera de acțiune internațională a unui stat sau în sfera de acțiune internațională a Comunității” (Avizul 1/75, menționat anterior, în special p. 1362, al patrulea paragraf). Or, potrivit Comisiei, niciun stat membru nu poate să pretindă în mod justificat că comerțul cu servicii nu reprezintă o activitate de comerț și că acordurile pe care le încheie în acest domeniu nu intră sub incidența politicii sale comerciale.

- Legăturile sau asemănările evidențiate de către economiști între mărfuri și servicii, cele două

sectoare fiind incluse în balanța comercială.

- Doctrina juridică care, în ultimă instanță, consideră practic în unanimitate că comerțul cu servicii este parte a politicii comerciale comune. Cu toate acestea, Comisia recunoaște că anumiți reprezentanți ai „celui mai moderat” curentului doctrinar exclud serviciile prestate de către o unitate situată în statul în care sunt prestate serviciile. În opinia Comisiei, nu există niciun motiv de a face astfel o distincție între prestarea transfrontalieră directă de servicii care face parte în sine din politica comercială comună și prestarea de servicii prin intermediul unei prezențe comerciale care face parte dintr-o politică externă de stabilire.

- Obiectivul GATS care constă din liberalizarea comerțului cu servicii.

- Instrumentele utilizate (tratamentul pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate, transparența) care sunt instrumente tradiționale ale politicii comerciale. Situația este aceeași și pentru dispozițiile privind accesul pe piețe și tratamentul național. Listele de angajamente specifice, cu toate că se referă într-o mare măsură la barierele de reglementare, sunt comparabile cu listele tarifare ale Membrilor în sectorul mărfurilor.

În plus, Comisia depune eforturi pentru a demonstra că dispozițiile GATS au un corespondent în dispozițiile comparabile din GATT.

Întrepătrunderea dintre mărfuri și servicii este, de asemenea, susținută de posibilitatea aplicării taxelor (vamale) de retorsiune, iar această legătură confirmă faptul că mărfurile și serviciile fac parte din aceeași politică comercială.

Clauzele referitoare la negocierile ulterioare (a se vedea anterior X., A., 6., Caracterul dinamic al GATS) „nu pot modifica temeiul juridic al acordului analizat aici”. „Orice acord care rezultă din aceste dispoziții trebuie să fie supus ulterior unei evaluări specifice pentru a se determina temeiul juridic al acestuia.”

Faptul că nu toate sectoarele serviciilor reglementate de GATS sunt armonizate în dreptul comunitar și că, în anumite cazuri, sunt încă reglementate de legislațiile naționale, nu contestă, potrivit opiniei Comisiei, competența Comunității. „GATT și în special dispoziția din acesta privind tratamentul național au un impact asupra legislațiilor și reglementărilor naționale ale statelor membre (de exemplu, asupra legislațiilor fiscale) de mulți ani deja, fără a se arăta vreodată că, în parte, intră sub incidența competenței statelor membre.”

În încheiere, Comisia formulează două precizări privind articolele 59 și 75 din Tratatul CE.

Articolul 59 al doilea alineat din Tratatul CE, care conferă Consiliului competența de a extinde beneficiile capitolului privind serviciile pentru prestatorii de servicii resortisanți dintr-un stat terț și stabiliți în cadrul Comunității, nu se opune oare includerii comerțului cu servicii la articolul 113 din Tratatul CE ? Nu, răspunde Comisia. Este vorba de o dispoziție internă și nu de o dispoziție de politică comercială comună. „Această dispoziție nu poate servi drept bază juridică pentru o politică convențională care trebuie să reglementeze toate modalitățile de prestare a serviciilor la nivel internațional, așa cum este GATS.”

În măsura în care se referă, de asemenea, la transporturi, GATS nu intră sub incidența articolului 75 care conferă instituțiilor competența internă (a se vedea Hotărârea din 31 martie 1971, denumită „AETR”, Comisia/Consiliul, 22/70, Cul. p. 263, privind paralelismul dintre competențele interne și externe) ? Comisia a dat un răspuns negativ. Precedentul AETR poate fi invocat pentru a încheia acorduri în sectoarele politicii de transporturi care nu sunt de natură comercială. Pe de altă parte, în sectorul transporturilor, Consiliul a adoptat o serie de măsuri restrictive asupra schimburilor comerciale, mai ales sancțiuni economice în temeiul articolului 113 în care sunt incluse, întreruperea comerțului cu servicii de transport.

Toate celelalte părți în cauză sunt în mod clar ostile punctului de vedere susținut de Comisie.

Potrivit *Consiliului*, interpretarea noțiunii de politică comercială comună preconizată de Comisie duce la transformarea acesteia într-o politică comună în materie de relații economice externe. În economia mondială, fluctuațiile cursurilor de schimb valutare sau diferențele dintre costurile salariale influențează volumul și fluxurile de schimburi internaționale într-o măsură mult mai mare decât, de exemplu, variațiile tarifelor vamale. „Urmând teza Comisiei, trebuie să se conchidă în

mod necesar că, în temeiul articolului 113, Comunitatea are o competență exclusivă de reglementare a cursurilor de schimb ale monedelor statelor membre sau de punere în aplicare a unei politici de stabilire a salariilor. O asemenea interpretare anulează întregul conținut al competenței statelor membre în materie de politică economică, cel puțin în privința relațiilor externe.”

În cadrul Conferinței interguvernamentale asupra uniunii politice, Comisia a propus o asemenea extindere a competențelor Comunității. Noțiunea de politică comercială comună a fost înlocuită cu cea de politică comună în domeniul relațiilor economice externe, și este cuprins în special „măsurile economice și comerciale din domeniul serviciilor, capitalurilor, proprietății intelectuale, investițiilor, stabilirii și concurenței”, domenii ale căror limite pot fi extinse. Această politică a intrat în sfera de competență exclusivă a Comunității [articolul Y 17, alineatul (2) din propunerea Comisiei]. Comunitatea a fost exclusiv reprezentată de către Comisie în relațiile cu state terțe, cu organizații internaționale și la conferințele internaționale.

Potrivit Consiliului, Comisia a încercat, prin cererea sa de aviz, să consacre, pe calea interpretării juridice, propuneri care au fost respinse de Conferința interguvernamentală asupra uniunii politice. Acest argument se regăsește în memoriile guvernelor francez, danez și al Regatului Unit.

Consiliul nu distinge în mod veritabil între argumentele susținute pentru a exclude serviciile din cadrul politicii comerciale și cele pe care le invocă, pe baza teoriei paralelismului competențelor interne și externe, pentru a ajunge la concluzia că există o competență comună a Comunității.

Potrivit Consiliului, GATS vizează în principal prestarea de servicii prin intermediul unei prezențe comerciale în statul destinatarului acestor servicii. Acest lucru este legat de însăși natura serviciilor. Acestea sunt consumate sau utilizate în momentul în care sunt furnizate și nu pot fi depozitate sau transportate; în consecință, acestea trebuie consumate pe loc, chiar acolo unde sunt prestate. Or, reglementarea prezenței comerciale înseamnă reglementarea condițiilor de stabilire a societăților din state terțe și regimul juridic care li se va aplica după stabilire.

Potrivit Consiliului, acest regim al *primei stabiliri* este reglementat de dreptul național și se sustrage noțiunii de politică comercială comună. În același mod, în cazul consumului în străinătate (de exemplu, turiști indieni care vizitează Franța), Consiliul atrage atenția asupra faptului că, în domeniul turismului, competențele aparțin în continuare statelor membre și că o propunere de a atribui Comunității competențele din acest domeniu a fost respinsă de Conferința interguvernamentală asupra Uniunii politice. În ceea ce privește „circulația persoanelor”, Consiliul observă că intrarea și șederea în statele Comunității a persoanelor fizice, resortisanți ai țărilor terțe, angajați de un prestator de servicii dintr-un stat terț, intră sub incidența legislațiilor naționale și, exclusiv, în competența statelor membre. În privința prestărilor transfrontaliere, Consiliul subliniază că competența statelor membre de a reglementa aceste „schimburi internaționale de servicii” nu a fost niciodată contestată. „Un stat membru poate introduce « cote de difuzare » cu scopul de a obliga sălile de cinema să rezerve o proporție minimă pentru proiectarea filmelor produse în Comunitate și să limiteze în consecință posibilitatea de difuzare a filmelor necomunitare.” În rezumat, potrivit Consiliului, schimburile internaționale de servicii intră sub incidența articolului 113 numai în măsura în care serviciile în cauză sunt direct legate de o livrare de mărfuri (de exemplu, montarea unei instalații).

Guvernul Regatului Unit elaborează o argumentare mai specifică privind sfera de aplicare a noțiunii de politică comercială comună.

Acesta arată în primul rând că, în cazul serviciilor, capitolele din tratat privind stabilirea și serviciile îi vizează numai pe resortisanții statelor membre. Numai resortisanții statelor membre sunt autorizați să își înființeze o unitate principală într-un stat membru. Numai resortisanții statelor membre stabiliți într-un stat membru pot crea unități secundare în alte state membre. De asemenea, numai resortisanții statelor membre pot invoca libera prestare a serviciilor chiar în cazul în care articolul 59, al doilea paragraf, prevede posibilitatea ca și resortisanții țărilor terțe, stabiliți într-un stat membru, să beneficieze de libera prestare de servicii.

Regatul Unit arată în continuare că o interpretare *ad literam* a articolului 113, limitând această

dispoziție la schimburile de mărfuri, este perfect coerentă cu sistemul din tratat. Într-adevăr, „în cazul în care statele pot avea politici comerciale diferite, adică pot aplica reguli diferite în materie de tarife și de contingente la importurile provenind din țări terțe, rezultatul este o deturnare a fluxurilor comerciale”. Acest risc nu există însă în cazul serviciilor. Nu există „riscul ca prestatorii de servicii sau persoanele care au intenția de a se stabili într-un stat membru care impune restricții resortisanților țărilor terțe să facă acest lucru prin intermediul unui stat membru cu reguli mai permissive. În cazul în care un stat membru îi permite unui resortisant al unei țări terțe să desfășoare o activitate în domeniul serviciilor pe teritoriul său, acest resortisant nu dobândește astfel dreptul de a desfășura o activitate în domeniul serviciilor într-un alt stat membru, dat fiind faptul că nu este resortisant al unui stat membru”. „Nu există nicio logică (...) care să impună, deci, existența unei politici comerciale comune exclusiv în domeniul serviciilor, dar există o logică imperativă care impune o politică comercială comună exclusiv în domeniul mărfurilor”.

Chiar în cazul în care se folosește termenul de „comerț cu servicii”, aspectele ridicate de acesta sunt foarte diferite de cele legate de produse. În cazul serviciilor, aspectele esențiale sunt stabilirea societăților străine, investițiile directe ale acestora, libera circulație a personalului necesar pentru prestarea serviciilor, precum și reglementările privind accesul la profesiunile din domeniul serviciilor.

Regatul Unit reamintește, în cele din urmă, că Acordul GATS reglementează și serviciile de transport și că anexele acestuia reglementează transporturile aeriene, precum și negocierile asupra transporturilor maritime. Regatul Unit face referire la articolul 61, primul paragraf, la articolul 74 din Tratatul CE și la jurisprudență (Hotărârea AETR, menționată anterior, și Avizul 1/76, din 26 aprilie 1977, Cul. p. 741, asupra proiectului de acord privind un Fond european de imobilizare a navigației interne) pentru a conchide că „titlul privind transporturile și numai acest titlu din tratat constituie baza acordurilor cu țări terțe în materie de prestare a serviciilor de transport”.

În această privință, Regatul Uni invocă de asemenea practica Consiliului. În momentul în care Consiliul a adoptat măsuri externe al căror obiect principal a fost reglementarea transporturilor, acesta a procedat astfel pe baza titlului privind transporturile. Cu privire la acestea, Regatul Unit citează „Decizia nr. 80/50/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1979, de instituire a unei proceduri de consultare privind relațiile dintre statele membre și țările terțe în domeniul transportului aerian, precum și acțiunile în acest domeniu în cadrul organizațiilor internaționale (JO 1980, L 18, p. 24); Decizia nr. 82/505/CEE a Consiliului din 12 iulie 1982 de încheiere a Acordului privind transportul rutier internațional ocazional de călători efectuat cu autobuzul și autocarul (ASOR) (JO L 230, p. 38), acord încheiat între Comunitatea Economică Europeană, pe de o parte, și Austria, Spania, Finlanda, Norvegia, Portugalia, Suedia, Elveția și Turcia, pe de altă parte; Regulamentul (CEE) nr. 4055/86 al Consiliului din 22 decembrie 1986, de aplicare a principiului libertății de a presta servicii în transporturile maritime între state membre și între state membre și țări terțe (JO L 378, p. 1); Decizia nr. 92/384/CEE a Consiliului din 22 iunie 1992 privind încheierea acordului între Comunitatea Economică Europeană, Regatul Norvegiei și Regatul Suediei în domeniul aviației civile (JO L 200, p. 20); Decizia nr. 92/577/CEE a Consiliului din 27 noiembrie 1992 privind încheierea acordului între Comunitatea Economică Europeană și Republica Austria în domeniul tranzitului feroviar și rutier de mărfuri pe calea ferată și rutieră (JO L 373, p. 4); Decizia nr. 92/578/CEE a Consiliului din 30 noiembrie 1992 referitoare la încheierea acordului între Comunitatea Economică Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul feroviar și rutier de mărfuri (JO L 373, p. 26). În ceea ce privește aceste două decizii din urmă, Regatul Unit subliniază că Comisia a propus ca temei juridic articolul 113 din Tratatul CEE, dar că Consiliul a adoptat decizia în temeiul articolului 75 din Tratatul CEE.

Guvernul francez atrage în primul rând atenția asupra sferei de aplicare extrem de vaste a Acordului OMC, care:

„se poate extinde la orice problemă economică legată de dezvoltarea schimburilor. Prin urmare, această sferă de aplicare poate acoperi totalitatea politicilor comunitare. În mod evident, acest

lucru nu înseamnă că politicile trebuie să se dilueze complet în politica comercială comună, atunci când sunt proiectate către exterior în cadrul OMC și sub pretextul că au un impact comercial. O astfel de dizolvare generează probleme grave de coerență, de exemplu, în domeniul mediului: în funcție de situația în care sunt preconizate, pe plan intern sau în alte cadre externe, integrându-se în politica de mediu, aceleași măsuri pot intra sub incidența unei competențe partajate, iar atunci când sunt discutate în cadrul OMC, aceste măsuri intră sub incidența politicii comerciale comune și intră în competența exclusivă a Comunității”.

În opoziție cu poziția susținută de Comisie în materie de servicii, guvernul francez invocă în continuare anumite argumente menționate deja anterior, cum este cel care rezultă din lucrările Conferinței interguvernamentale asupra uniunii politice, cel referitor la legătura dintre uniunea vamală și politica comercială comună având în vedere riscul de deturnare a traficului și argumentul care rezultă din faptul că GATS reglementează alte modalități de prestare a serviciilor decât modul transfrontalier de prestare a acestora. În ceea ce privește recurgerea la instrumente clasice ale politicii comerciale (cum sunt clauza națiunii celei mai favorizate sau principiul tratamentului național) atât de importante în atitudinea Comisiei, guvernul francez subliniază faptul că aceste instrumente au fost utilizate în afara relațiilor comerciale între state și citează, cu privire la acest subiect, cazul unei convenții asupra statutului refugiaților. În final, acesta conchide, ca și Consiliul, că doar serviciile legate direct de furnizarea unor mărfuri intră sub incidența politicii comerciale comune.

În urma examinării celor patru moduri de prestare a serviciilor reglementate de GATS, *guvernul spaniol* concluzionează că ultimele trei modalități (consumul în străinătate, prezența comercială și circulația persoanelor) intră sub incidența competenței statelor membre: dispozițiile articolelor 48, 52 și 59 din Tratatul CE guvernează libera circulație a lucrătorilor, dreptul de stabilire și libera prestare a serviciilor numai în ceea ce îi privește pe resortisanții celorlalte state membre ale Comunității.

Guvernul portughez subliniază în general faptul că cheia controverselor dintre Comisie și statele membre nu este reprezentată de problema instrumentelor și a finalității, ci mai degrabă de natura domeniilor reglementate de Acordul OMC. „În stadiul actual de internaționalizare a economiilor naționale, orice mijloc intern sau extern din domeniul bilateral sau multilateral, adoptat în cadrul relațiilor economice, are potențialul de influență direct sau indirect volumul sau structura fluxurilor și schimburilor comerciale. De aceea, acest criteriu luat ca atare nu poate servi drept fundament pentru delimitarea competenței exclusive a Comunităților în cadrul politicii comerciale comune (...). O astfel de interpretare conduce la un transfer în sfera competenței comunitare exclusive a aspectelor legate de politica taxelor comerciale, a monedelor naționale și a costurilor salariale directe și indirecte.”

În ceea ce privește serviciile în special, guvernul portughez subliniază faptul că, în cazul în care prestarea transfrontalieră a serviciilor intră fără nicio îndoială sub incidența sferei de aplicare a articolului 113, situația nu este aceeași pentru celelalte moduri de prestare a serviciilor, așa cum sunt consumul în străinătate și circulația persoanelor; într-adevăr, reglementarea turismului, intrarea și deplasarea resortisanților din țările terțe, precum și statutul forței de muncă provenind din țări necomunitare, intră sub incidența competenței proprii a statelor. În ceea ce privește prezența comercială, guvernul portughez remarcă faptul că articolul 52 din Tratatul CE nu îi conferă Comunității o competență proprie în domeniul stabilirii resortisanților din țări terțe.

Republica elenă consideră că încheierea Acordului GATS presupune obligatoriu intervenția comună a Comunității și a statelor dat fiind caracterul dinamic și evolutiv al structurii instituționale pe care acest acord o creează. Participarea statelor membre este justificată de competențele care le sunt proprii, aceste competențe fiind fie „concurrente cu cele ale Comunității, fie prioritare față de competențele Comunității sau chiar exclusive”. Republica elenă nu formulează nicio altă precizare.

Guvernul olandez subliniază faptul că prestarea transfrontalieră nu joacă un rol esențial în GATS și că acest acord privește de fapt stabilirea prestatorilor de servicii resortisanți din țările terțe și exercitarea activității acestora în statele membre. Ca exemplu de caz în care statele membre au o

competență exclusivă, guvernul olandez menționează deplasarea persoanelor fizice (resortisanți din țările terțe) având ca destinație teritoriul unui stat membru.

Guvernul olandez subliniază de asemenea faptul că politica comercială și politica de transporturi au fost concepute explicit ca domenii distincte și că orice acțiune exterioară în domeniul transporturilor nu poate fi fundamentată pe articolul 113.

În ceea ce privește schimburile de servicii financiare, guvernul olandez atrage atenția Curții asupra anumitor măsuri comunitare: a doua directivă a Consiliului în domeniul bancar care conține un titlu consacrat relațiilor cu țările terțe³, prima directivă în domeniul asigurărilor pentru daune care prevede posibilitatea Comunității de a încheia convenții cu țări terțe⁴ și Decizia Consiliului de aprobare a acordului încheiat cu Elveția în domeniul asigurărilor⁵. Primele două acte se bazează pe articolul 57 alineatul (2), iar al treilea act atât pe articolul 57 alineatul (2) cât și pe articolul 235. Prin urmare, articolul 113 nu a fost implicat în niciunul din aceste cazuri.

Guvernul german se raliază de asemenea la observațiile Consiliului. Acesta subliniază că GATS guvernează serviciile de transport, domeniu care este vizat la nivel comunitar de articolul 74 și de articolele următoare din Tratatul CE. Potrivit guvernului german, „articolul 113 din Tratatul CE nu este suficient pentru a justifica competența Uniunii Europene, vastul domeniu reglementat de GATS depășind cu mult serviciile legate de libera circulație a mărfurilor.” În plus, guvernul german arată că, în anumite sectoare cum sunt educația și cultura, Comunitatea dispune numai de o competență foarte limitată dat fiind faptul că politica culturală fundamentală rămâne de competența statelor membre după cum se arată la articolul 128 din Tratatul CE. De altfel, există alte sectoare în care Comunitatea nu are absolut nicio competență. În această privință guvernul german citează domenii cum sunt dreptul de intrare, de ședere și de muncă al lucrătorilor din țări terțe în raport cu prestarea de servicii, precum și statutul întreprinderilor din țările terțe.

La rândul său, *guvernul danez* consideră în general că articolul 113 din tratat nu cuprinde politica economică externă și, la fel cu Consiliul și cu alte guverne, face trimitere în această privință la lucrările Conferinței interguvernamentale asupra uniunii politice. În ceea ce privește în special Acordul GATS, guvernul danez consideră că articolul 113 nu poate fi utilizat pentru a încheia un acord privind serviciile, mai ales în domeniul transporturilor. Potrivit guvernului danez, este necesar să se recurgă la alte dispoziții din tratat (capitolul asupra stabilirii și a patra parte din tratat referitoare la transporturi).

Parlamentul European consideră că Comisia încearcă să subordoneze totalitatea relațiilor economice internaționale politicii comerciale comune și, astfel să aducă sub incidența articolul 113 din tratat, aspecte care țin de libera circulație a serviciilor, de transporturi, de fiscalitate, de apropierea legislativă etc. Potrivit Parlamentului European, argumentația Comisiei, care recurge la concepte economice, poate fi contestată. Nu este cazul să se prospecteze și să se dezvolte teorii economice, ci să se abordeze problema în contextul juridic actual.

Cu siguranță, Parlamentul European recunoaște că, plasându-se în perspectiva unei structuri de stat suverane, noțiunea de schimburi comerciale nu privește doar produsele finite, ci totalitatea elementelor anterioare și ulterioare, începând de la concepție până la vânzarea către consumatorul final. Oricât de interesantă este această concepție, ea trebuie cu toate acestea să se supună aspectelor privind legalitatea, așa cum este concepută aceasta în prezent în cadrul Comunității.

O interpretare extensivă a noțiunii de politică comercială comună este în detrimentul prerogativelor Parlamentului European, ceea ce este incompatibil cu principiul constituțional al participării

³ Directiva 89/646/CEE a Consiliului din 15 decembrie 1989 privind coordonarea dispozițiilor legislative, de reglementare și administrative referitoare la inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit și de modificare a Directivei 77/780/CEE (JO L 386, p. 1).

⁴ Directiva 73/239/CEE a Consiliului din 24 iulie 1973 de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind inițierea și exercitarea activității de asigurare generală directă (JO L 228, p. 3).

⁵ Decizia nr. 91/370/CEE a Consiliului din 20 iunie 1991 privind încheierea acordului între Comunitatea Economică Europeană și Confederația Elvețiană asupra asigurării directe, alta decât asigurarea de viață (JO L 205, p. 2).

parlamentare, rezultat din jurisprudența „dioxidului de titan” (Hotărârea din 11 iunie 1991, Comisia/Consiliul, C-300/89, Cul. p. I-2867).

Parlamentul European arată că nici în Avizul 1/78 („cauciuc”), din 4 octombrie 1979 (Cul. p. 2871), nici în celelalte cazuri care i-au fost înaintate, Curtea nu a aplicat articolul 113 din tratat în alt domeniu decât cel al mărfurilor.

Parlamentul European subliniază că articolul 228 alineatul (3), al doilea paragraf din Tratatul CE, așa cum a fost revizuit la Maastricht, și care prevede necesitatea obținerii avizului conform al Parlamentului European pentru acordurile care creează un cadru instituțional, este un temei juridic necesar pentru încheierea Acordului OMC.

În ceea ce privește anumite sectoare de servicii specifice, Parlamentul European formulează opinia potrivit căreia temeiul juridic pentru încheierea de acorduri internaționale în domeniul transporturilor este articolul 75 din tratat și nu articolul 113. Articolul 75 din tratat trebuie considerat o „lex specialis” față de alte dispoziții din tratat cu privire la relațiile externe ale Comunității. Din formularea articolului 75 literele (a) și (c) reiese în mod clar că această dispoziție poate constitui temeiul juridic al oricărui act comunitar destinat reglementării unor aspecte din domeniul transporturilor în relația cu țări terțe, așa cum sunt acordurile de tranzit sau măsurile privind infrastructura la frontierele cu țări terțe.

Parlamentul consideră, de asemenea, că dispozițiile GATS privind achizițiile publice nu intră sub incidența articolului 113 din tratat. În această privință, Parlamentul face trimitere la cazul C-360/93, pendinte în prezent, în care acesta a folosit o acțiune în anulare împotriva deciziilor Consiliului privind un acord între Comunitate și Statele Unite asupra atribuirii de contracte de achiziții publice întrucât acestea se bazează exclusiv pe articolul 113. În opinia Parlamentului, aceste acte se adoptă în temeiul articolelor 59-66 și 100 A.

În cele din urmă, în măsura în care GATS se referă la investițiile făcute de întreprinderi străine, Parlamentul arată că temeiul juridic trebuie să fie constituit din articolele 52 și 57 alineatul (2) din tratat. În această privință, Parlamentul face trimitere la observațiile sale privind cererea de aviz 2/92, în prezent pendinte în fața Curții.

Pe de altă parte, Parlamentul European încearcă refutarea argumentelor potrivit cărora, în vederea susținerii faptului că serviciile intră sub incidența politicii comerciale comune, Comisia se bazează pe faptul că deciziile comunitare din domeniul sancțiunilor economice au fost adoptate exclusiv în temeiul articolului 113. În primul rând, aceste măsuri aveau ca obiectiv întreruperea unui flux comercial, adică afectarea comerțului cu mărfuri și nu reglementarea transporturilor. Astfel, pentru a reaminti cazul embargoului asupra schimburilor cu Irakul⁶ privind produsele importate sau exportate, este improbabil ca măsura să fi putut fi eficientă în cazul în care nu a fost aplicată transporturilor aeriene și maritime. În plus, aceste decizii au fost adoptate în situații de urgență. Este vorba despre acte atipice în care baza juridică este subordonată considerentelor decurgând dintr-o concertare politică a statelor membre. Cea mai bună dovadă a acestui fapt este că Tratatul privind Uniunea Europeană le rezervă o situație specială. Articolul 228 A, așa cum a fost introdus la Maastricht, prevede într-adevăr că „în cazul în care o poziție comună sau o acțiune comună adoptate în temeiul dispozițiilor din Tratatul privind Uniunea Europeană privind politica externă și de securitate comună prevăd o acțiune a Comunității destinată întreruperii sau reducerii, în întregime sau în parte, a relațiilor economice cu una sau mai multe țări terțe, Consiliul, hotărând cu majoritate calificată la propunerea Comisiei, adoptă măsurile urgente necesare.”

B. TRIPs

Comisia pleacă de la două idei. Pe de-o parte, politica comercială comună cuprinde toate măsurile care au ca scop principal influențarea volumului sau structurii schimburilor de mărfuri sau de servicii prin reglementarea sau armonizarea drepturilor de proprietate intelectuală. Pe de altă parte,

⁶ Regulamentul (CEE) nr. 2340/90 al Consiliului din 8 august 1990, de interzicere a schimburilor Comunității care privesc Irakul și Kuveitul (JO L 213, p. 1).

normele privind drepturile de proprietate intelectuală sunt strâns legate de comerțul cu produse și servicii, cărora li se aplică aceste norme. Comisia deduce, astfel, ca o concluzie principală, că competența Comunității este exclusivă în temeiul articolului 113 din Tratatul CE.

Întrucât acordul preconizat are ca scop reglementarea directă a comerțului cu drepturi de proprietate intelectuală, trebuie să se considere că acesta intră sub incidența politicii comerciale comune.

Pentru a demonstra legătura foarte strânsă dintre drepturile de proprietate intelectuală, pe de-o parte, și produse și servicii, pe de altă parte, Comisia menționează articolul 36 din Tratatul CE și norma corespondentă emisă de Curte în domeniul serviciilor.

Potrivit Comisiei, aspectele legate de drepturile de proprietate intelectuală referitoare la comerț intră în sfera de aplicare a politicii comerciale comune.

De altfel, Comisia se bazează pe practica instituțiilor.

Comisia citează trei cazuri în care Consiliul și ea însăși au utilizat Regulamentul (CEE) nr. 2641/84 al Consiliului care a instituit un nou instrument de politică comercială, cu scopul de a-i permite Comunității să răspundă oricăror practici comerciale ilicite ale statelor terțe și să elimine prejudiciile aduse de acestea industriei comunitare⁷. Deși acest regulament nu menționează în mod special încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală, Consiliul și Comisia s-au folosit de acesta de trei ori pentru a apăra interesele Comunității în domeniul proprietății intelectuale. De aceea, Comisia concluzionează că, în vederea asigurării protecției drepturilor sale de proprietate intelectuală care afectează volumul schimburilor sale de mărfuri și de servicii cu străinătatea, Comunitatea deține competența exclusivă de adoptare a măsurilor destinate aplicării dreptului ca răspuns la practici comerciale ilicite, recurgând la instrumentele de politică comercială existente. De asemenea, de la 1 ianuarie 1989, Comunitatea a suspendat Republica Coreea de pe lista țărilor care pot beneficia de sistemul său de tarife preferențiale generalizate în temeiul măsurii taxelor (vamale) de retorsiune împotriva tratamentului discriminatoriu suferit de industria comunitară în domeniul protecției drepturilor de proprietate intelectuală în comparație cu tratamentul acordat industriei din Statele Unite⁸.

În plus, mai multe acorduri bilaterale încheiate de Comunitate cu țări terțe conțin dispoziții privind protecția drepturilor de proprietate intelectuală. Astfel, de exemplu, aproape toate acordurile bilaterale asupra textilelor încheiate în anii 80 în temeiul articolului 113 din tratat conțin o dispoziție privind protecția mărcilor, a desenelor sau a modelelor de produse textile⁹. Comunitatea a încheiat de asemenea, în temeiul articolului 113 din tratat, o serie de acorduri mutuale cu țări terțe pentru protecția anumitor denumiri de vinuri originare din acele țări care beneficiau de o denumire de origine¹⁰. Mai recent, în cadrul acordurilor europene încheiate cu țările din Europa Centrală și de Est, Comunitatea a inserat clauze cu rolul de a ridica nivelul de protecție asupra proprietății intelectuale. Dispozițiile comerciale ale acestor acorduri, precum și dispozițiile privind drepturile de proprietate intelectuală au intrat în vigoare prin acorduri interimare. Deciziile Consiliului de punere în aplicare a acordurilor interimare în cadrul Comunității s-au bazat pe

⁷ Regulamentul din 17 septembrie 1984 privind consolidarea politicii comerciale comune, în special, în domeniul protecției împotriva practicilor comerciale ilicite (JO L 252, p. 1).

⁸ A se vedea Regulamentul (CEE) nr. 4257/88 al Consiliului din 19 decembrie 1988 de punere în aplicare a preferințelor tarifare generalizate în anul 1989 pentru anumite produse industriale originare din țările în curs de dezvoltare (JO L 375, p. 1).

⁹ A se vedea, de exemplu, articolul 18 din Acordul între Comunitatea Economică Europeană și Republica Populară Chineză privind comerțul cu produse textile, semnat la 9 decembrie 1988 (JO L 380, p. 1), și articolul 20 din Acordul între Comunitatea Economică Europeană și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind comerțul cu produse textile, semnat la 11 decembrie 1989 (JO L 397, p. 1).

¹⁰ A se vedea, de exemplu, acordul cu Regatul Marocului: Regulamentul (CEE) nr. 482/77 al Consiliului din 8 martie 1977 (JO L 65, p. 1); acordul cu Republica Tunisia: Regulamentul (CEE) nr. 3618/87 al Consiliului din 30 noiembrie 1987 (JO L 340, p. 27); acordul cu Austria: Decizia 89/146/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1988 (JO 1989, L 56, p. 1).

articolul 113 din Tratatul CE ¹¹.

În cele din urmă, în 1986, Regulamentul (CEE) nr. 3842/86 al Consiliului din 1 decembrie 1986 de stabilire a măsurilor în vederea interzicerii punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute ¹², a fost adoptat în temeiul articolelor 113 și 235 din tratat. Potrivit Comisiei, acest regulament, al cărui obiectiv este de a împiedica introducerea pe piață a mărfurilor contrafăcute, este o măsură clasică de politică comercială în vederea protejării drepturilor de proprietate intelectuală ale Comunității pe plan internațional.

În sprijinul poziției sale, în cele din urmă, Comisia invocă acțiunea externă a Comunității, în special, pe de o parte, participarea acesteia la conferințele internaționale care au stabilit un protocol la Acordul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor de fabrică și Tratatul de la Washington privind proprietatea intelectuală în materie de circuite integrate (Tratatul IPIIC) și, pe de altă parte, decizia Consiliului de autorizare a Comisiei să negocieze, în numele Comunității, un nou instrument de protecție a drepturilor artiștilor interpreți sau executanți și ale producătorilor de fonograme ¹³.

După cum s-a arătat în cadrul expunerii pozițiilor respective ale părților cu privire la GATS, Consiliul contestă radical concepția extensivă pe care o susține Comisia asupra politicii comerciale comune. Potrivit Consiliului, nu este suficient ca TRIPS să aibă o incidență asupra schimburilor comerciale pentru ca acesta să intre sub incidența politicii comerciale comune. La determinarea bazei juridice a unui act se are în vedere obiectul principal al acestuia. Cu privire la articolul 100 A din Tratatul CE, Consiliul face trimitere la Hotărârea din 17 martie 1993 privind „directiva deșeurii”, Comisia/Consiliul (C-155/91, Cul. p. I-939, considerentele 19 și 20).

Ca și în cazul acordului GATS, Consiliul reamintește că Conferința interguvernamentală asupra uniunii politice a respins propunerile Comisiei având obiectivul de a conferi Comunității competența exclusivă pentru încheierea de acorduri internaționale în domeniul proprietății intelectuale.

Replica pe care Consiliul o dă Comisiei, care a reamintit propunerea de decizie a Consiliului de a obliga statele membre să adere la Convențiile de la Berna (Actul de la Paris) și de la Roma arată că nu a acceptat această propunere tocmai pentru că o astfel de decizie implică un transfer extraordinar de competențe.

În privința prezenței Comunității pe scena internațională în domeniul proprietății intelectuale, Consiliul subliniază că, de fiecare dată când a autorizat Comisia să negocieze în numele Comunității, a făcut acest lucru pentru domenii în care existau acte de drept secundar.

Guvernul german consideră că, din punctul său de vedere, în ceea ce privește acordul TRIPs, articolul 113 din Tratatul CE poate constitui o bază juridică numai pentru cedarea și folosirea drepturilor de proprietate intelectuală în raport direct cu livrările de mărfuri și serviciile care le însoțesc.

Guvernul Regatului Unit arată că funcția politicii comerciale comune, prevăzută în tratat pentru mărfuri, este aceea de a permite libera circulație pe piața internă a tuturor mărfurilor, fie că sunt originare dintr-un stat membru sau dintr-o țară terță și puse în liberă circulație într-un stat membru. Acest rol nu favorizează extinderea politicii comerciale comune la negocierea acordurilor internaționale destinate asigurării respectării drepturilor de proprietate intelectuală în Comunitate și în țările terțe. Faptul că un stat membru recunoaște că o persoană deține drepturi de proprietate intelectuală pentru mărfuri importate dintr-o țară terță nu afectează dreptul unui deținător de drepturi dintr-un alt stat membru să invoce dispozițiile din dreptul de proprietate intelectuală din acest ultim stat membru pentru a limita importarea produsului în cauză – acest ultim deținător de

¹¹ A se vedea, de exemplu, Decizia nr.92/230/CEE a Consiliului din 25 februarie 1992 (JO L 116, p. 1), privind acordul interimar cu Republica Ungară (articolul 35); Decizia 93/690/CE a Consiliului din 10 decembrie 1993 (JO L 323, p. 1), privind acordul interimar cu Republica Bulgaria (articolul 37); Decizia 92/229/CEE a Consiliului din 25 februarie 1992 (JO L 115, p. 1), privind acordul interimar cu Republica Federativă Cehia și Slovacia (articolul 36).

¹² JO L 357, p. 1.

¹³ JO C 24 din 31.01.1991, p. 5.

drepturi poate invoca articolul 36 din Tratatul CE pentru a proteja drepturile care îi sunt recunoscute în ordinea juridică din acest stat membru. Astfel, faptul că drepturile de proprietate intelectuală nu sunt subordonate politicii comerciale comune nu poate determina o deturnare a fluxurilor comerciale.

Calificând ca extravagantă poziția Comisiei în privința sferei de aplicare a politicii comerciale comune, Guvernul Regatului Unit subliniază imposibilitatea introducerii într-o sferă de competență comunitară exclusivă a unui domeniu care este încă în mare măsură reglementat de norme naționale nearmonizate. Cu toate acestea, Guvernul Regatului Unit acceptă faptul că secțiunea 4 din partea III din TRIPs (articolele 51 - 60) privind interzicerea punerii în liberă circulație de către autoritățile vamale, care are o contraparte în dispozițiile din Regulamentul nr. 3842/86, menționat anterior, privind mărfurile contrafăcute, este reglementată la articolul 113 din tratat.

Guvernul francez arată că însuși titlul acordului indică faptul că Acordul TRIPs nu se referă în primul rând la comerțul internațional, cu excepția câtorva dispoziții privind comerțul cu mărfuri contrafăcute (și anume, câteva articole din partea III care privesc mijloacele de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală și articolul 69, care instituie o cooperare în vederea eliminării comerțului internațional cu mărfuri contrafăcute). În esență, acesta privește prerogativele titularilor de drepturi de proprietate intelectuală a căror protecție trebuia întărită și armonizată la scară mondială.

Ca răspuns la argumentul potrivit căruia Comisia se bazează pe introducerea de clauze privind proprietatea intelectuală în acordurile cu state terțe, Republica Franceză subliniază că aceste clauze se mărginesc, în general, la un singur articol și reprezintă numai clauze „de diligență”, care în realitate vizează numai țările terțe în cauză.

Franța concluzionează că Acordul TRIPs nu poate să aibă ca temei juridic unic articolul 113, având în vedere că obiectul principal al acestui acord nu îl constituie schimburile economice internaționale, ci protecția proprietății intelectuale.

Potrivit *guvernului danez*, Comunitatea nu poate deține o competență exclusivă în materie de proprietate intelectuală în temeiul articolului 113, deoarece, așa cum rezultă din Hotărârea din 20 octombrie 1993, Phil Collins ș.a. (C-92/92 și C-326/92, Cul. p. I-5145), acesta este un domeniu care intră în competența legislațiilor naționale, în absența unei armonizări comunitare.

Guvernele elen, olandez și portughez arată, de asemenea, că Acordul TRIPs reglementează domenii care intră sub incidența competenței statelor membre, atâta timp cât nu a fost realizată niciun fel de armonizare în această privință la nivel comunitar.

Guvernul spaniol subliniază, la rândul său, că nu există nicio reglementare comunitară care să reglementeze toate aspectele legate de dreptul proprietății intelectuale: prin urmare, statele membre își păstrează o competență în acest domeniu, iar Comunitatea nu poate să revendice competența exclusivă în acest domeniu.

Pentru a-și susține teza, Comisia citează exemple de măsuri de politică comercială comună adoptate de către Comunitate pentru a proteja proprietatea intelectuală. În această privință, guvernul spaniol răspunde Comisiei, în special, că măsurile respective reglementau regimul importurilor și nu afectau cu nimic regimul proprietății intelectuale și nici nu implicau angajamente comunitare în domeniul respectiv.

Și *Parlamentul European* se opune poziției Comisiei cu privire la TRIPs din aceleași motive pe care le-a expus în cazul GATS (a se vedea mai sus XI., A.).

XII. GATS, TRIPs și competențele implicite

A. Considerații generale privind competențele implicite

În cazul în care Curtea ar decide că Acordurile GATS și TRIPs nu intră sub incidența politicii comerciale comune, *Comisia* susține într-o teză subsidiară că Comunitatea are o competență exclusivă în temeiul teoriei privind competențele implicite, aceste competențe decurgând fie din dispozițiile specifice ale tratatului (cum este articolul 54 din Tratatul CE), fie din dispozițiile cu caracter general (articolele 100 A și 235 din Tratatul CE). În mod contrar, recunoscând însă că

Comunitatea are anumite competențe, *statele care au prezentat observații și Consiliul* susțin că statele membre dispun de competențe la rândul lor.

Comisia face distincția între două situații în care Comunitatea dispune de o competență implicită pe plan internațional, competență cu un caracter exclusiv:

- prima situație: există dispoziții din tratat prin care li s-au atribuit instituțiilor comunitare competențe interne în vederea îndeplinirii unui obiectiv specific, iar participarea Comunității la un angajament național este necesară pentru îndeplinirea obiectivului respectiv (acest principiu este denumit de *Comisie „doctrina Avizului 1/76”*). Potrivit *Comisiei*, nu este necesar ca competențele interne să fi fost deja exercitate.

- a doua situație: a fost elaborat dreptul secundar chiar și în domeniile care nu intră sub incidența politicilor comune, iar angajamentele internaționale preconizate cuprind norme care, în cazul în care a fost adoptate de către statele membre în afara cadrului instituțiilor comune, poate afecta sau altera sfera de aplicare a normelor comunitare existente (ceea ce *Comisia* denumește „doctrina AETR”).

Consiliul susține că argumentele elaborate de *Comisie* privind competențelor implicite anulează diferențele dintre existența competențelor și exercitarea acestora. Competențele externe ale Comunității pot dobândi un caracter exclusiv doar prin exercitarea de către Comunitate a competențelor sale interne. Prin urmare, atâta timp cât statele rămân competente pe plan intern, ele își păstrează competența și pe plan internațional.

Guvernul Regatului Unit susține că, atunci când obiectul unui proiect de acord internațional intră sub incidența unei dispoziții din Tratatul CE care autorizează luarea de măsuri interne și atunci când astfel de măsuri interne sunt într-adevăr luate în temeiul dispoziției respective, Comunitatea poate deduce din această dispoziție, o competență externă implicită pentru acordul în cauză. Dar faptul că Comunitatea are competența implicită de a încheia un acord internațional nu exclude în mod necesar participarea statelor membre. Această participare nu poate fi exclusă, mai ales atunci când reglementările interne care guvernează domeniul proiectului de acord nu constituie măsuri exclusive de armonizare. În această situație, statele membre pot participa la încheierea acordului internațional în cauză. Potrivit acestor principii care au rezultat din jurisprudența Curții, Comunitatea are competența de a participa la încheierea Acordului GATS, în temeiul articolelor 54, 57, 66, 75, 84, 99 și 100A din Tratatul CE și în temeiul articolelor 100A, 113 și 235 pentru Acordul TRIPs. Iar statele membre au și ele competența de a participa la încheierea celor două acorduri.

Potrivit *Guvernului Regatului Unit*, competența Comunității are sau nu un caracter exclusiv nu numai în funcție de dispozițiile tratatului ci și de amploarea măsurilor care au fost adoptate de instituțiile comunitare în vederea punerii în aplicare a acestor dispoziții.

Guvernul francez subliniază că, în cazurile în care comunitatea dispune de o competență internă, însă pe care nu a exercitat-o încă, precum și în cazurile în care dispozițiile acordurilor cu statele terțe nu afectează normele adoptate de Comunitate, statele membre își păstrează competența de a contracta angajamente internaționale.

Potrivit *guvernului german*, competența externă implicită a Comunității este exclusivă numai în cazul în care și în măsura în care organele comunitare și-au exercitat efectiv competența pe plan intern. O competență legislativă internă care nu a fost exercitată nu poate să confere o competență externă exclusivă.

Guvernul portughez subliniază că, în domeniile care nu au fost reglementate prin acte comunitare sau a căror reglementare se supune unor criterii de armonizare minimă, continuă să existe o competență concurentă a statelor membre, dar aceasta nu este decât tranzitorie.

Parlamentul European atrage atenția asupra faptului că, deși Curtea recunoaște competența Comunității pentru încheierea Acordului OMC și a anexelor la acesta în temeiul teoriei competențelor implicite, bazele juridice ale deciziei de a încheia acordul în numele Comunității trebuie precizate foarte clar în decizia respectivă.

B. GATS

1. Punctul de vedere al Comisiei

Argumentația *Comisie* poate fi împărțită în două părți. În prima parte, Comisia încearcă să identifice competențele interne ale instituțiilor din care poate rezulta o competență a Comunității pe plan internațional. În a doua parte, scopul Comisiei este acela de a convinge că este necesară o acțiune a Comunității și că acțiunile dispersate ale statelor membre în relațiile cu statele terțe comportă un risc.

a) În ceea ce privește existența competențelor interne

Comisia încearcă, mai întâi, să demonstreze că competența Comunității pe plan intern rezultă din acele capitole din tratat care vizează dreptul de stabilire și serviciile; Comisia face puține referiri la dreptul secundar (i). În continuare, în cazul în care se consideră că Comunitatea nu dispune de competențe suficiente pe baza dispozițiilor specifice din tratat, Comisia susține că Comunitatea poate încheia Acordurile GATS în temeiul dispozițiilor generale din tratat, cum sunt articolele 100 A și 235 (ii).

i) În ceea ce privește competențele rezultate din dispozițiile specifice din Tratatul CE

Comisia consideră că competența internă a Comunității înglobează cele patru moduri de livrare de bunuri vizate de GATS. Potrivit Comisiei, libera prestare a serviciilor în sensul tratatului include „livrarea transfrontalieră de bunuri” (a se vedea, de exemplu, Hotărârea din 3 decembrie 1974, Van Binsbergen, 33/74, Cul. p. 1299) precum și „consumul în străinătate” în sensul GATS (a se vedea Hotărârea din 26 februarie 1991, denumită „Ghid turistic”, Comisia/Franța, C-154/89, Cul. p. I-659, considerentele 9 și 10). Serviciile prestate prin intermediul unei prezențe comerciale (al treilea tip de servicii prevăzut de GATS) sau datorită deplasării persoanelor fizice (al patrulea și ultimul tip de servicii prevăzut de GATS) sunt, de asemenea, reglementate de dispozițiile din tratat privind libera prestare a serviciilor (articolele 59 și 60, al treilea paragraf) și de cele privind dreptul de stabilire (articolele 52 și 58, coroborate cu articolul 66).

Comisia citează, deci, în sprijinul poziției sale, numai dispoziții care privesc în mod exclusiv resortisanții statelor membre ale Comunității. Comisia consideră că nicio dispoziție din capitolele tratatului privind dreptul de stabilire și serviciile nu obligă, cu toate acestea, legislatorul comunitar să aplice în mod exclusiv intracomunitar competențele care i-au fost conferite. Comisia subliniază, de asemenea, că jurisprudenței AETR îi este caracteristic faptul că se aplică în cazurile în care s-a prevăzut în mod expres în tratat numai stabilirea de norme interne.

Comisia susține că, la fel ca în capitolul din tratat privind libera prestare a serviciilor, în cadrul GATS noțiunea de servicii desemnează serviciile din toate sectoarele, cu excepția serviciilor furnizate „în exercitarea autorității guvernamentale” (articolul 1 alineatul (3) litera (b) din GATS). Potrivit Comisiei, această excepție a fost introdusă pentru a se evita conflictele cu dispozițiile din Tratatul CE care exclud din domeniul serviciilor, activitățile care intră în sfera exercitării autorității publice.

Din faptul că jurisprudența Curții obligă statele membre, în dreptul comunitar, „să ia toate măsurile, de procedură sau de fond, corespunzătoare pentru a garanta eficiența dreptului comunitar”, Comisia deduce că Comunitatea are competența de a-și asuma acest tip de obligații în cadrul unui acord internațional. De aceea, aceasta consideră că, articolul VI alineatul (2) litera (a) din GATS intră sub incidența competenței exclusive a Comunității, ceea ce le impune statelor membre ale OMC obligația de a menține sau de a institui tribunale sau proceduri care să permită obținerea revizuirii deciziilor administrative care afectează comerțul cu servicii.

Trecând la articolul XVI din GATS, în privința asumării de angajamente specifice în ceea ce privește accesul pe piețe, Comisia susține faptul că, pe plan intern, Comunitatea deține competențele necesare pentru a înlătura restricțiile cantitative privind accesul pe piețele enumerate în această dispoziție (cote, număr maxim de persoane angajate de un furnizor de servicii, tipuri de structuri de societate obligatorii pentru furnizorii de anumite servicii etc.).

În urma Tratatului de la Maastricht, Comunitatea dispune, de asemenea, pe plan intern, de competențe legislative care reglementează în întregime articolul XI din GATS. Acesta prevede că membrii OMC nu trebuie să aplice restricții transferurilor și plăților internaționale aferente tranzacțiilor curente legate de angajamente specifice, cu excepția celor permise în temeiul articolului XII (protejarea echilibrului balanței de plăți). Într-adevăr, în dreptul comunitar, toate restricțiile impuse circulației capitalurilor și plăților între statele membre, precum și între statele membre și țările terțe, sunt interzise (articolul 73 B, alineatele (1) și (2) din Tratatul CE). În plus, articolul 73 C alineatul (2) îi conferă Consiliului competențele necesare pentru a adopta măsuri privind circulația capitalurilor destinate țărilor terțe sau provenind din țările terțe, atunci când acestea implică investiții directe.

În domeniul recunoașterii diplomelor, licențelor și certificatelor (articolul VII din GATS), Comisia susține că Comunitatea dispune de competențe interne în temeiul articolelor 49, 57 și 66 din tratat, pe care, de altfel, le-a și folosit.

În această privință, Comisia face trimitere la Directiva 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior acordate pentru formarea profesională cu durata minimă de trei ani (JO 1989, L 19, p. 16), și la Directiva 92/51/CEE a Consiliului din 18 iunie 1992 privind cel de-al doilea sistem general de recunoaștere a formării profesionale, de completare a Directivei 89/48/CEE (JO L 209, p. 25).

Desigur, Comisia condece că sistemul general de recunoaștere mutuală instituit de aceste două directive nu privește calificările sau experiența profesională dobândite într-un stat terț. Cu toate acestea, potrivit Comisiei, din *ratio decidendi* a Hotărârii din 9 februarie 1994, Tawil-Albertini (C-154/93, Cul. p. I-451), rezultă în mod clar că la nivel comunitar se pot adopta măsuri privind recunoașterea calificărilor obținute în țări terțe (considerentele 11-15 din hotărâre).

În cele din urmă, Comisia dispune, pe plan intern, în privința tuturor tipurilor de transport, de competențe vaste pentru adoptarea măsurilor necesare în scopul atingerii obiectivelor specifice politicii comune pe care trebuie să o urmărească (articolele 74 și următoarele din Tratatul CE). Toate tipurile de transport reprezintă prin excelență o prestare de servicii pentru care este deosebit de necesară o acțiune internațională în vederea atingerii obiectivelor din tratat. Astfel, Regulamentul 4055/86, menționat anterior, stabilește norme de punere în aplicare a principiului liberei prestări a serviciilor de transport maritim între statele membre și țările terțe. În plus, Comunitatea a folosit deja pe scară largă competențele sale pe plan extern.

ii) În ceea ce privește competențele care decurg din dispozițiile generale (articolele 100 A și 235 din Tratatul CE)

În cazurile în care competențele Comunității care decurg din dispozițiile specifice ale Tratatului CE nu reglementează întregul domeniu al GATS, Comisia susține că se poate recurge la articolul 100 A pentru încheierea acestui acord. Potrivit Comisiei, articolul respectiv impune „în mod clar” Consiliului o obligație juridică de a acționa în vederea realizării pieței interne.

În cazul în care se consideră că nici această bază nu este suficientă, Comisia susține că este cazul să se recurgă la articolul 235 din tratat pentru a le conferi instituțiilor comunitare competențele externe necesare. Într-adevăr, statele membre nu au capacitatea de a întreprinde o acțiune comunitară prin intermediul unui acord încheiat în afara cadrului comunitar atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 235. Or, potrivit Comisiei, aceste condiții sunt îndeplinite în respectiva situație. Nu se contestă necesitatea încheierii acordului: acordul contribuie la îndeplinirea obiectivelor tratatului și are o legătură directă cu funcționarea pieței comune. Departe de a putea să contribuie la realizarea obiectivelor specifice ale Comunității, o acțiune unilaterală a statelor membre în afara cadrului comunitar implică riscul de a le împiedica și de a duce la contestarea și dezintegrarea progresivă a pieței interne.

b) În ceea ce privește necesitatea unei acțiuni externe a Comunității

În primul rând, Comisia subliniază că, în cazul în care Comunitatea devine parte a acordului alături

de propriile sale state membre, se aduce atingere coeziunii pieței interne. În această privință, Comisia invocă trei argumente.

Mai întâi, dându-se exemplul serviciilor financiare, Comisia evidențiază că recunoașterea competenței statelor membre are ca rezultat ca acele state care dispun de centre financiare dezvoltate să fie într-o poziție privilegiată în negocierile bilaterale cu țările terțe. Deși sunt capabile să facă oferte relativ generoase, aceste state sunt în măsură să obțină cele mai importante concesiuni. Astfel, prestatorii de servicii din aceste state își îmbunătățesc în mod disproporționat poziția lor concurențială în raport cu prestatorii de servicii din alte state membre.

Potrivit Comisiei, intenția celei de-a doua Directive 89/646, menționată anterior, privind activitatea bancară a fost tocmai de a evita o asemenea situație. Directiva respectivă, care a armonizat condițiile de autorizare în cadrul Comunității, conține într-adevăr și dispoziții privind comerțul de servicii financiare cu țările terțe (a se vedea titlul III consacrat relațiilor cu țările terțe, articolele 8 și 9). Directiva urmărește să evite discrepanțele dintre condițiile de acces ale băncilor din țările terțe pe piața internă și, în mod reciproc, să garanteze că orice țară terță acordă instituțiilor de credit comunitare, indiferent de statul membru din care provin, un acces real comparabil cu cel pe care Comunitatea îl oferă instituțiilor sale de credit. Cu privire la acest ultim aspect, în cazurile în care Comisia constată că o țară terță nu acordă accesul respectiv, „aceasta poate solicita Consiliului propuneri în vederea obținerii unui mandat corespunzător de negociere pentru a dobândi posibilități concurențiale comparabile pentru instituțiile de credit comunitare. Consiliul adoptă astfel de propuneri cu majoritate calificată” [a se vedea articolul 9 alineatul (3) din a doua directivă].

În continuare, Comisia subliniază faptul că, odată instalate într-un stat membru, filialele băncilor din țări terțe, considerate din acel moment, în conformitate cu articolul 58 din tratat, ca fiind resortisanți ai Comunității, pot să facă concurență băncilor din celelalte state membre fără ca acestea să fi putut interveni.

În cele din urmă, Comisia arată că nu este posibil să se decidă că, în temeiul aplicării stricte a Hotărârii AETR, menționată anterior, competența Comunității se limitează la domeniile care fac obiectul armonizării pe plan intern, având în vedere că nu s-a efectuat încă o armonizare a tuturor sectoarelor de servicii. Într-adevăr, în cazul în care se adoptă acest criteriu de repartizare a competențelor, statele, ale căror sectoare cheie din domeniul serviciilor fac obiectul normelor armonizate, sunt complet subordonate disciplinei comunitare, în timp ce statele ale căror sectoare principale de servicii nu au constituit sau au constituit prea puțin obiectul normelor armonizate își păstrează o libertate aproape intactă de negociere. Potrivit Comisiei, o astfel de situație privează Comunitatea de posibilitatea de a negocia în mod echilibrat în interesul tuturor statelor membre în toate sectoarele de servicii.

În al doilea rând, Comisia susține că, în cazul în care statele membre își păstrează competențe, acest lucru poate afecta sau altera normele comunitare existente. În această privință, Comisia invocă trei argumente.

Mai întâi, Comisia arată că, la trei ani de la intrarea în vigoare a Acordului OMC, membrii vor putea să modifice unilateral lista lor de angajamente specifice prin acordarea unei compensații membrilor GATS care pot să dovedească că drepturile lor sunt „anulate sau compromise” prin respectiva modificare. Dat fiind faptul că în sistemul GATS, compensările pot fi constituite numai de modificarea actelor cu putere de lege sau a normelor administrative (de exemplu, pentru a stabili condiții mai flexibile de acces pe piață într-un sector de servicii), Comisia consideră că aceste compensări vor afecta legislația comunitară sau îi vor altera sfera de aplicare. De aceea, statelor membre nu li se va recunoaște competența de a încheia Acordul GATS.

În continuare, potrivit Comisiei, nu este necesar ca angajamentele internaționale să fie în contradicție cu normele comunitare pentru ca aceste angajamente să afecteze normele comunitare existente. Este suficient ca aceste angajamente să se refere la un domeniu deja reglementat „în mare parte” de normele comunitare (a se vedea Avizul 2/91, din 19 martie 1993, Cul. p. I-1061, considerentele 25 și 26). Or, domeniul vizat de GATS este reglementat în totalitate de normele

comunitare.

În cele din urmă, Comisia susține că, în principiu, nu este posibilă nicio modificare a angajamentelor specifice pe parcursul celor trei ani care urmează intrării în vigoare a Acordului OMC și anexelor la acesta. Prin urmare, în cazul în care statele membre încheie Acordul OMC în numele lor, pe durata acestei perioade pot să folosească ca pretext eventualele incompatibilități dintre legislația comunitară și angajamentele lor în temeiul GATS pentru a nu pune în aplicare dreptul comunitar.

2. *Pozițiile părților care au prezentat observații*

Consiliul și guvernele care au prezentat observații contestă punctul de vedere al Comisiei.

Statele membre și Consiliul nu formulează nicio observație privind necesitatea unei acțiuni externe a Comunității. Care sunt argumentele pe care statele membre și Consiliul le aduc împotriva tezei competenței Comunității, pe care Comisia o fundamentează pe dispozițiile specifice din tratat sau dispozițiile cu caracter general din articolele 100A și 235 din Tratatul CEE?

i) În ceea ce privește competențele care decurg din dispozițiile specifice din Tratatul CE În primul rând, *Consiliul, guvernul spaniol și guvernul portughez* susțin că noțiunea de servicii din cadrul GATS este mai vastă decât cea din dreptul comunitar. Într-adevăr, spre deosebire de GATS, tratatul nu vizează prestarea serviciilor cu titlu gratuit (articolul 60 din tratat).

Potrivit Consiliului, Comisia elimină orice deosebire între regimul aplicabil resortisanților și societăților din statele membre și regimul aplicabil resortisanților și societăților din statele terțe. Consiliul susține că articolele din tratat privind dreptul de stabilire și libera prestare de servicii nu abordează tratamentul care trebuie acordat resortisanților și societăților din state terțe. Articolul 59 alineatul (2) din tratat reprezintă singura excepție. Această dispoziție creează un temei juridic specific pentru legiferarea în domeniul prestatorilor de servicii din țările terțe, cu condiția ca aceștia să fie *deja stabiliți în interiorul Comunității*. Aceasta este complet redundantă în cazul în care, după cum susține Comisia, Comunitatea dispune deja, pe plan intern, de competențe în ceea ce privește resortisanții statelor terțe în materie de liberă prestare a serviciilor și de libertate de stabilire.

Potrivit Consiliului, în ceea ce îi privește pe resortisanții din statele terțe, dreptul comunitar reglementează numai problemele legate de a doua stabilire și de prestarea de servicii pe baza unei prime stabiliri în Comunitate. În ceea ce privește „prezența comercială”, Consiliul face o distincție între filialele unei societăți dintr-un stat terț și simplele sucursale ale unei societăți dintr-un stat terț. Consiliul condece că este posibil ca dreptul comunitar să se aplice filialei comunitare a unei societăți dintr-un stat terț. În mod diferit, simplele sucursale ale societăților din țări terțe, stabilite în Comunitate, intră în sfera de competență a statelor membre, întrucât articolul 58 din tratat se referă numai la societăți.

Consiliul contestă faptul că, potrivit Comisiei, Comunitatea are competența de asumare a unor angajamente specifice privind accesul pe piețele de servicii. Într-adevăr, după mai multe dezbateri, listele de angajamente specifice au fost depuse în numele Comunității și al statelor membre, iar limitările precum și condițiile adăugate acestor angajamente diferă de la un stat membru la altul. Guvernul subliniază faptul că o trecere în revistă succintă a documentului care conține angajamentele specifice în materie de servicii, document care este considerat de Consiliu ca având o importanță capitală, arată în mod clar că legislațiile direct vizate sunt legislațiile naționale. În consecință, oferta de angajamente specifice înaintată de Comunitate și de statele membre intră, în cea mai mare parte, în sfera de competență a statelor membre. În opinia Consiliului, existența acestei liste dă un răspuns suficient la întrebările adresate Curții.

Potrivit *guvernului spaniol*, există părți întregi ale GATS care reglementează domenii în care Comunitatea nu are nicio competență pe plan intern. Astfel, dispozițiile din GATS care privesc următoarele aspecte intră în sfera de competență a statelor membre:

- prestarea de servicii de către societăți din țări terțe care doresc să se stabilească în

Comunitate (prezență comercială);

- prestarea de servicii prin intermediul deplasării unor persoane fizice resortisanți din țările terțe;
- prestările de servicii cu titlu gratuit;
- angajamentele în domeniul circulației capitalurilor resortisanților din țări terțe care nu sunt stabiliți în Comunitate (articolul XI din GATS), dat fiind faptul că articolul 67 din tratat impune eliminarea restricțiilor în calea circulației capitalurilor numai pentru capitalurile persoanelor cu reședința într-un stat membru;
- angajamentele privind recunoașterea diplomelor sau a titlurilor obținute în țări terțe.

Guvernul portughez subliniază că tipurile de prestări de servicii vizate de GATS, altele decât „prestarea transfrontalieră de servicii” intră în sfera de competență a statelor membre.

Guvernul portughez insistă asupra faptului că „aspectele cele mai importante și mai sensibile ale liberalizării serviciilor pe plan internațional sunt cele privind stabilirea societăților din țările terțe și regimul aplicabil persoanelor care desfășoară activități independente și angajaților societăților din țări terțe”. Guvernul portughez consideră că aceste probleme intră sub incidența competenței statelor.

Potrivit *guvernului danez*, nu există nicio îndoială că actele juridice comunitare adoptate în domeniul serviciilor vizează numai anumite domenii. În aceste domenii, actele juridice adoptate vizează numai anumite aspecte ale prestării de servicii. Rezultă că statele membre au competențe pentru încheierea de acorduri internaționale atât în domeniile în care nu există reglementări comunitare, cât și în domeniile în care există o reglementare comunitară care este însă fragmentară. *Guvernul olandez* se aliază poziției Consiliului și semnaleză un caz de competență exclusivă a statelor membre, cazul deplasării persoanelor fizice dintr-un stat terț în Comunitate (mobilitatea lucrătorilor).

În rezumat, *Guvernul Regatului Unit* consideră Comunitatea ca având competența de a participa la încheierea Acordului GATS în temeiul articolelor 54, 57, 66, 75, 84, 99 și 100 A din Tratatul CE. Într-adevăr, anumite aspecte din acord intră în sfera domeniilor de competență Comunității, care sunt reglementate de aceste dispoziții, și în care Comunitatea a adoptat măsuri interne. Cu toate acestea, nu toate activitățile economice reglementate de GATS au făcut obiectul unei reglementări comunitare. Iar la adoptarea de asemenea reglementări, acestea constau în măsuri de armonizare instituind norme minime pe care statele membre le pot depăși. Rezultă că statele membre sunt și ele competente pentru a participa la încheierea GATS.

În primul rând, Regatul Unit subliniază că nici capitolul privind stabilirea, nici cel privind serviciile nu reglementează :

- prestarea unui serviciu pe teritoriul unei țări terțe având ca destinație teritoriul unui stat membru [articolul I alineatul (2) litera (a) din GATS];
- prestarea unui serviciu de către un prestator resortisant dintr-o țară terță, datorită unei prezențe comerciale (altă decât societatea menționată la articolul 58 din Tratatul CE) pe teritoriul unui stat membru [articolul 1 alineatul (2) litera (c) din GATS];
- prestarea unui serviciu de către un prestator resortisant dintr-o țară terță și datorită prezenței persoanelor fizice dintr-o țară terță pe teritoriul unui stat membru [articolul I alineatul (2), litera (d) din GATS].

Guvernul Regatului Unit arată, în special, că nicio dispoziție din tratat nu reglementează prima stabilire a persoanelor fizice și juridice resortisanți din țările terțe care doresc să întreprindă activități de prestare a serviciilor în statele membre. Acesta subliniază că articolul 59 al doilea paragraf din tratat vizează numai resortisanții din țările terțe stabiliți deja în cadrul Comunității. În absența unei legislații comunitare interne, aceste chestiuni rămân de competența statelor membre. În ceea ce privește filialele și sucursalele, Guvernul Regatului Unit recunoaște cu toate acestea că instituțiile comunitare au luat măsuri de stabilire „a unor norme privind exercitarea de către Comunitate a competenței externe asupra stabilirii resortisanților din țările terțe în cadrul Comunității”, în temeiul articolului 57 alineatul (2) din Tratatul CE.

Astfel, articolul 9 alineatul (3) din Prima Directivă 77/780/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1977 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative referitoare la inițierea activității instituțiilor de credit și exercitarea acesteia (JO L 322, p. 30) prevede că „[...] prin acorduri încheiate în conformitate cu tratatul cu unul sau mai multe state terțe, Comisia poate să aprobe punerea în aplicare a dispozițiilor care, în temeiul principiului reciprocității, acordă sucursalelor unei unități cu sediul social în afara Comunității același tratament pe întregul teritoriu al Comunității.” De asemenea, articolele 8 și 9 din Directiva 89/646, menționată anterior, au rolul de a garanta că instituțiile comunitare de credit care desfășoară activități în țări terțe să se bucure de avantaje echivalente cu cele de care beneficiază societățile din țările terțe, societăți mamă ale societăților comunitare care constituie societăți în sensul articolului 58 din tratat.

În sectorul asigurărilor există dispoziții similare. Astfel, articolul 32 din Directiva 79/267/CEE a Consiliului din 5 martie 1979 de coordonare a actelor cu putere și actelor administrative referitoare la inițierea activității de asigurare directă de viață și exercitarea sa (JO L 63, p. 1), prevede că „Comunitatea poate, în acordurile încheiate în conformitate cu tratatul cu una sau mai multe țări terțe, să aprobe aplicarea unor dispoziții diferite de cele prevăzute în prezentul titlu în vederea asigurării, sub rezerva reciprocității, a unei protecții suficiente a asiguraților din țările membre.” Iar articolul 32 ter, introdus prin Directiva 90/619/CEE a Consiliului din 8 noiembrie 1990 (JO L 330, p. 50), prevede, la alineatul (3) că „Atunci când Comisia constată [...] că o țară terță nu acordă societăților de asigurare din Comunitate un acces real pe piață, comparabil cu cel pe care Comunitatea îl oferă societăților de asigurare din acea țară terță, Comisia poate înainta propuneri Consiliului pentru a obține un mandat corespunzător de negociere pentru a stabili posibilități comparabile de concurență pentru societățile comunitare de asigurare. Consiliul decide cu majoritate calificată.”

În ceea ce privește prima stabilire a persoanelor fizice resortisanți ai țărilor terțe, Guvernul Regatului Unit invocă de asemenea existența unei dispoziții de drept secundar.

Articolul 1 litera (c) din Directiva 73/148/CEE a Consiliului din 21 mai 1973 privind eliminarea restricțiilor de circulație și ședere în cadrul Comunității pentru resortisanții statelor membre referitor la stabilirea și prestarea de servicii (JO L 172, p. 14), adoptată în temeiul articolului 54 alineatul (2) și articolul 63 alineatul (2), acordă efectiv dreptul de reședință soților și copiilor resortisanți din țări terțe.

Guvernul Regatului Unit adaugă că aceste dispoziții excepționale privind prima stabilire a persoanelor fizice sau juridice resortisanți din țări terțe au frecvent o sferă de aplicare limitată. Astfel, titlul III din Prima Directivă bancară 77/780, menționată anterior, nu împiedică statele membre să aplice sucursalelor instituțiilor de credit din state terțe, atunci când acestea își inițiază sau continuă activitățile în cadrul Comunității, condiții mai stricte decât cele pe care le aplică sucursalelor instituțiilor comunitare de credit (a se vedea, în același sens, considerentele din a doua directivă 89/646, menționată anterior și considerentul nouă din Directiva 92/96/CEE a Consiliului din 10 noiembrie 1992, JO L 360, p. 1, în domeniul asigurărilor).

Guvernul Regatului Unit concluzionează că, sub rezerva acestor dispoziții excepționale, prima stabilire a persoanelor fizice și juridice resortisanți din țările terțe constituie un domeniu în care statele membre își păstrează o competență tranzitorie.

În continuare, Guvernul Regatului Unit examinează competențele respective ale statelor membre și ale Comunității în ceea ce privește regimul care reglementează activitățile desfășurate de filialele și de sucursalele societăților din țări terțe, după stabilirea acestora în cadrul Comunității.

În această privință, Guvernul Regatului Unit evidențiază că, pe plan intern, după ce filialele sau sucursalele societăților înmatriculate într-un stat terț se stabilesc într-un stat membru, Comunitatea este competentă, în temeiul capitolelor privind stabilirea și serviciile, să reglementeze activitățile. Guvernul Regatului Unit subliniază, de asemenea, că Comunitatea a utilizat această competență în anumite sectoare.

Astfel, Directiva 89/117/CEE a Consiliului din 13 februarie 1989 privind obligațiile în materie de publicare a documentelor contabile anuale ale sucursalelor, stabilite într-un stat membru, ale

instituțiilor de credit și instituțiilor financiare cu sediul social în afara statului membru respectiv (JO L 44 din 1989, p. 40), se aplică nu numai sucursalelor societăților comunitare, ci și sucursalelor societăților din țări terțe (articolele 1 și 3). În același mod, a Unsprezecea Directivă 89/666/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind publicitatea sucursalelor înființate într-un stat membru de anumite forme de societăți comerciale care intră sub incidența legislației unui alt stat (JO L 395, p. 36) se aplică sucursalelor societăților din țări terțe (articolele 7-10). Titlul III din Prima Directivă bancară 79/267, menționată anterior, și din Directiva 79/267, de asemenea, menționată anterior, din domeniul asigurării, conțin, de asemenea, dispoziții privind sucursalele întreprinderilor care își au sediul în afara Comunității. În celelalte privințe însă, întrucât nu există legislație comunitară internă, regimul care se aplică activității unei filiale sau sucursale a unei societăți dintr-un stat terț rămâne în continuare în sfera de competență a statelor membre.

În privința articolul VI alineatul (2) litera (a) din GATS (menținerea sau înființarea de tribunale sau de proceduri care să permită obținerea revizuirii deciziilor administrative care afectează comerțul cu servicii), Guvernul Regatului Unit afirmă că chestiunile privind competența, procedura și căile de atac rămân în sfera de competență a statelor membre, sub rezerva câtorva dispoziții de drept secundar care armonizează procedurile și căile de atac interne.

În această privință, Guvernul Regatului Unit citează Directiva 89/665/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative privind aplicarea procedurilor privind căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări (JO L 395, p. 33). Acesta precizează, cu toate acestea, că această directivă este o măsură parțială de armonizare, care lasă statelor membre o posibilitate vastă de alegere a mijloacelor de realizare a obiectivelor acesteia.

Guvernul Regatului Unit concluzionează că statele membre sunt competente pentru a participa la încheierea Acordului GATS în domeniul reglementat de articolul VI alineatul (2) litera (a) al acordului menționat anterior.

În cele din urmă, trecând la articolul VII din GATS (recunoașterea diplomelor și a calificărilor), Guvernul Regatului Unit expune că, în cazul în care normele comunitare prevăd armonizarea și recunoașterea mutuală a calificărilor obținute în statele membre, acestea din urmă sunt, cu toate acestea, competente în ceea ce privește calificările obținute în statele terțe. În această privință, Guvernul Regatului Unit face trimitere la Hotărârea Tawil-Albertini, menționată anterior.

ii) În ceea ce privește competențele care pot decurge din dispozițiile cu caracter general din tratat (articolele 100 A și 235 din Tratatul CE)

Consiliul contestă faptul că articolele 100 A și 235 din tratat impun legislatorului comunitar o obligație juridică de a acționa. Acceptarea unei asemenea idei duce la eliminarea distincției dintre existența unei competențe și exercitarea acesteia și este în contradicție flagrantă cu articolul 3 B din tratat care enunță principiul subsidiarității.

Guvernul Regatului Unit susține că Curtea nu a acceptat ca directivele de instituire a unor norme minime să constituie sursa unei competențe comunitare exclusive (a se vedea Avizul 2/91, menționat anterior, considerentul 21). Într-adevăr, o competență externă exclusivă poate fi fondată numai pe măsuri interne de armonizare exclusivă. Cu atât mai mult, o competență externă exclusivă nu poate, în lipsa unor norme interne, să decurgă numai din articolul 100.

Guvernul francez nu interpretează articolul 235 din tratat în același mod ca și Comisia. Spre deosebire de aceasta, guvernul francez consideră că Consiliul dispune de o competență vastă pentru a aprecia dacă o acțiune a Comunității este necesară pentru realizarea unui dintre obiectivele Comunității. Guvernul francez estimează că această necesitate nu a fost întâlnită în speță.

Guvernul german explică faptul că articolul 235 nu poate conferi competențe Comunității în sectoarele care intră în sfera de competență exclusivă a statelor membre și că, în orice caz, liberalizarea comerțului cu servicii pe plan mondial nu este unul dintre obiectivele Comunității.

Guvernul portughez contestă faptul că, după cum susține Comisia, este posibil ca o competență obligatorie și exclusivă într-un domeniu determinat, pe plan intern sau extern, să decurgă din articolul 235 din tratat. Guvernul portughez propune următoarele motive.

Pe de-o parte, Consiliul poate aprecia ce tip de mijloace este cel mai adecvat pentru atingerea obiectivelor comunitare. Consiliul poate, de exemplu, din motive de ordin internațional sau intern, să prefere recurgerea la mecanismul de cooperare între Comunitate și statele membre, ceea ce duce, pe planul relațiilor externe, la încheierea de acorduri mixte. Aceasta a fost opinia Curții, atunci când a considerat că „deși articolul 235 îi permite Consiliului să adopte „toate dispozițiile adecvate” și în domeniul relațiilor externe, acest articol nu creează nicio obligație, ci îi conferă Consiliului o capacitate a cărei neexercitare nu poate afecta validitatea unei deliberări” (Hotărârea AETR, menționată anterior, considerentul 95). Pe de altă parte, articolul 235 nu permite transferarea competențelor reziduale și proprii statelor membre către Comunitate. În acest scop, revizuirea tratatelor este indispensabilă.

Guvernul spaniol consideră că articolele 100 A și 235 din tratat sunt, printre multe alte dispoziții, acelea care constituie temeiul juridic al competenței comunitare.

Parlamentul European arată că, în niciun mod, o eventuală recurgere la articolul 235 din Tratatul CE nu poate fi interpretată ca aducând atingere libertății sale de a pronunța un aviz conform în cazul în care acordul i se pare inacceptabil, având în vedere obiectivele tratatului și interesele cetățenilor.

C. *TRIPs*

1. *Punctul de vedere al Comisiei*

Ca și în cazul GATS, argumentația *Comisiei* poate fi segmentată în două părți. În prima parte, scopul *Comisiei* este de a identifica competențele interne ale instituțiilor din care pot decurge o competență a Comunității pe plan internațional. În a doua parte, *Comisia* încearcă să argumenteze în favoarea necesității unei acțiuni comunitare și să atragă atenția asupra riscului pe care îl antrenează acțiunile disparate ale statelor membre în raport cu țările terțe.

a) În ceea ce privește existența competențelor interne

În primul rând, *Comisia* încearcă să demonstreze că competența Comunității pe plan intern rezultă din actele de drept secundar din domeniul proprietății intelectuale (i). În continuare, în cazul în care se decide că Comunitatea nu dispune de competențe suficiente în temeiul actelor de drept secundar, *Comisia* susține faptul că Comunitatea poate încheia Acordul TRIPs în temeiul dispozițiilor generale ale tratatului, cum sunt cele din articolele 100 A și 235 (ii).

i) În ceea ce privește competențele care decurg din dreptul secundar

În ceea ce privește Acordul TRIPs, *Comisia* arată mai întâi că obiectul articolului 36 din Tratatul CE nu este de a rezerva anumite domenii competenței exclusive a statelor membre (a se vedea Hotărârea din 4 octombrie 1991, Richardt și „Les Accessoires Scientifiques” (Accesoriile științifice), C-367/89, Cul. p. I-4621, considerentele 19 - 21).

În continuare, *Comisia* efectuează o comparație extrem de detaliată și pe puncte între Acordul TRIPs și dispozițiile de drept comunitar pertinente pentru a trage concluzia, în mod general, că Comunitatea deține competența externă necesară pentru a încheia Acordul TRIPs în mod integral.

1. În ceea ce privește dreptul de autor (secțiunea 1 din partea II a TRIPs, articolele 9 - 14), în primul rând, *Comisia* recunoaște că Comunitatea nu este parte nici la Convenția de la Berna (Convenția pentru protejarea operelor literare și artistice, Actul de la Paris din 24 iulie 1971), nici la Convenția de la Roma (Convenția internațională privind protejarea artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune, din 26 octombrie 1961).

Comisia subliniază că Acordul TRIPs, în secțiunea 1 din partea II referitoare la dreptul de autor și la alte drepturi conexe dreptului de autor, obligă membrii OMC să prevadă o protecție minimă. *Comisia* reamintește faptul că Consiliul a adoptat mai multe directive în materie de drepturi de

autor și de drepturi conexe, estimând că, pe plan intern, aceste directive reglementează domeniile vizate de articolele 10 – 14 din TRIPs.

Astfel, articolul 1 alineatul (1) din Directiva 91/250/CEE a Consiliului din 14 mai 1991, privind protecția juridică a programelor de calculator (JO L 122, p. 42), corespunde articolului 10 alineatul (1) din Acordul TRIPs, care prevede faptul că programele pentru calculator sunt protejate ca și opere literare în temeiul Convenției de la Berna. Articolul 2 alineatul (1) din Directiva 92/100/CEE a Consiliului din 19 noiembrie 1992 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale (JO L 346, p. 61) corespunde, potrivit Comisiei, articolului 11 din Acordul TRIPs care se referă la drepturile de închiriere. La rândul lor, articolele 6 alineatul (1), 7 și 8 alineatul (1) din respectiva directivă reglementează materia articolului 14 din Acordul TRIPs (drepturile conexe). Directiva 93/98/CEE a Consiliului din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe (JO L 290, p. 9), reglementează materia articolului 12 din Acordul TRIPs privind durata de protecție a dreptului de autor. În cele din urmă, Comisia indică că a prezentat Consiliului o propunere de directivă privind protecția juridică a bazelor de date (JO C 308 din 15.11.1993, p. 1), scopul acestei directive fiind de a clarifica protecția bazelor de date din perspectiva dreptului de autor și de a conferi dreptul de a împiedica extragerea neautorizată de informații din informațiile cuprinse într-o bază de date. Comisia precizează că această propunere nu a fost încă adoptată, dar subliniază că nu a fost contestată competența Comunității de a adopta o astfel de directivă.

2. În ceea ce privește mărcile (articolele 15-21 din TRIPs, în secțiunea 2 din partea II a acordului), Comisia arată că, în ordinea internă, Consiliul a adoptat Regulamentul (CE) nr. 40/94 din 20 decembrie 1993, privind marca comunitară (JO 1994, L 11, p. 1), și Prima Directivă 89/104/CEE din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO 1989, L 40, p. 1).

Comisia condece că prima directivă se limitează la dispozițiile naționale care au cea mai directă incidență asupra funcționării pieței interne, dar subliniază faptul că Consiliul s-a declarat dispus să adopte ulterior noi directive de apropiere a legislațiilor naționale privind mărcile.

3. În ceea ce privește indicațiile de proveniență și denumirile de origine (articolele 22 – 24 din TRIPs în secțiunea 3), Comisia susține că dispozițiile comunitare adoptate în acest domeniu sunt mai precise și mai cuprinzătoare decât cele prevăzute în secțiunea corespondentă din TRIPs.

Mai întâi, Directiva 79/112/CEE a Consiliului din 18 decembrie 1978, privind apropierea legislațiilor statelor membre asupra etichetării și prezentării produselor alimentare destinate consumatorului final, precum și asupra publicității pentru acestea (JO 1979, L 33, p. 1)

interzice orice etichetare a produselor alimentare care poate induce cumpărătorul în eroare cu privire la originea sau la proveniența unui produs alimentar. În continuare, Consiliul a adoptat Regulamentul (CEE) nr. 2081/92, din 14 iulie 1992 privind protecția indicațiilor geografice și a denumirilor de origine ale produselor agricole și alimentare (JO L 208, p. 1). În cele din urmă, în cadrul organizării comune a pieței vinului în temeiul articolelor 43 și 100 A din tratat, Consiliul a adoptat mai multe regulamente legate de denumirea și de prezentarea vinurilor și produselor spirtoase.

4. În domeniul desenelor și al modelelor industriale (reglementate de secțiunea 4 din partea II a TRIPs, articolele 25 și 26), Comisia semnalează că, a înaintat Consiliului o propunere de directivă destinată armonizării legislațiilor naționale privind desenele și modelele, precum și o propunere de regulament de instituire a unui model comunitar, în temeiul articolului 100 A din tratat. Potrivit Comisiei, nivelul de protecție prevăzut în aceste două propuneri este mult mai mare decât obligațiile generale enunțate la articolele 25 și 26 din Acordul TRIPs.

5. În domeniul brevetelor (reglementat de secțiunea 5 din partea II din TRIPs, articolele 27-34), Comisia precizează că din ordinea juridică comunitară fac parte atât Convenția de la München din 5 octombrie 1973 privind acordarea de brevete europene, cât și Acordul de la Luxemburg din 15 decembrie 1989 privind brevetele comunitare (JO L 401, p. 1), semnat de statele membre, dar care

încă nu a intrat în vigoare. Comisia subliniază că Comunitatea are competența de a adopta dispoziții în domeniul dreptului brevetelor în măsura în care aceste dispoziții sunt necesare bunei funcționări a pieței comune. De altfel, Consiliul a adoptat Regulamentul (CEE) nr. 1768/92, din 18 iunie 1992, privind crearea unui certificat complementar de protecție pentru medicamente (JO L 182, p. 1), și a adoptat o poziție comună privind propunerea de directivă asupra protejării juridice a invențiilor biotehnologice care armonizează dreptul statelor membre în privința posibilității de a acorda brevete pentru echipamente biotehnologice.

6. În domeniul topografiei circuitelor integrate, Comisia susține că Directiva 87/54/CEE a Consiliului din 16 decembrie 1986, privind protecția juridică a topografiilor produselor din materiale semiconductoare (JO 1987, L 24, p. 36), este, pe plan intern, pandantul secțiunii 6 din partea II din TRIPs (articolele 35-38 privind schemele de configurare a circuitelor integrate).

7. În ceea ce privește partea III din Acordul TRIPs, care instituie norme pentru respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, Comisia subliniază că competențele Comunității pe plan intern în acest domeniu sunt la fel de extinse ca și sfera de aplicare a dispozițiilor articolelor 41 – 61 din Acordul TRIPs. Comisia adaugă faptul că competențele Comunității au fost deja exercitate prin adoptarea Regulamentului nr. 3842/86, menționat anterior, de stabilire a măsurilor destinate interzicerii punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute.

În rezumat, Comisia consideră că *toate* dispozițiile din Acordul TRIPs au, pe plan intern, un pandant în dispozițiile de drept comunitar secundar.

ii) În ceea ce privește competențele care pot decurge din dispozițiile cu caracter general din tratat (articolele 100 A și 235 din Tratatul CE)

În general, Comisia recurge la aceleași argumente în favoarea invocării articolului 100 A sau a articolului 235 ca temei juridic pentru încheierea Acordului TRIPs, pe care le-a folosit și pentru GATS. Singurul argument specific pentru TRIPs este următorul. Întrucât TRIPs instituie norme în domenii în care nu există măsuri de armonizare comunitară, încheierea acestuia permite realizarea unei armonizări în interiorul Comunității și prin aceasta, contribuie la crearea și la funcționarea pieței interne.

b) În ceea ce privește necesitatea unei acțiuni externe a Comunității

Comisia subliniază că, în cazul în care Comunitatea este doar o simplă parte la TRIPs, alături de altele, împreună cu propriile sale state membre, coeziunea pieței comune are de suferit din două motive. Pe de-o parte, piața comună este afectată de o denaturare a concurenței, iar, pe de altă parte, posibilitatea de a concura pe piețe ale statelor terțe este denaturată în mod artificial.

Potrivit Comisiei, riscul de denaturare a schimburilor comerciale este următorul: în cazul în care statele membre sunt libere să negocieze și să încheie acorduri proprii în domeniul reglementat de TRIPs, acestea pot aduce astfel întreprinderile într-o situație concurențială mai favorabilă decât cea a întreprinderilor din alte state membre și, în consecință, îl oferă economiilor lor un avantaj incompatibil cu concurența nedenaturată de pe piața comună.

Comisia citează un exemplu de act de drept secundar care nu le permite statelor membre să negocieze în mod liber acorduri bilaterale cu state terțe.

În cadrul Directivei 87/54, menționată anterior, privind protejarea topografiilor produselor semiconductoare, statele membre pot extinde această protecție la resortisanții statelor terțe numai cu anumite condiții. Această directivă a fost deja folosită de mai multe ori pentru extinderea protejării topografiilor produselor semiconductoare pe baza reciprocității pentru o listă limitată de țări care satisfac criteriile din directivă și care oferă același nivel de protecție resortisanților Comunității. Statele membre nu sunt autorizate să deroge de la dispozițiile deciziilor Consiliului care oferă această protecție. Motivul este enunțat în preambulul directivei, în care se arată că diferențele caracteristice protecției juridice care decurge din legislațiile statelor membre au efecte negative directe asupra funcționării pieței comune.

În ceea ce privește riscul de a se aduce atingere coerenței globale a normelor comunitare în cazul

unei competențe comune, Comisia invocă că adoptarea Acordului TRIPs atât de către statele membre, în nume propriu, cât și de către Comunitate, pot „afecta” dreptul comunitar sau pot „altera sfera sa de aplicare” în sensul jurisprudenței AETR, din următoarele motive.

În primul rând, chiar în cazul în care nu stabilește cerințe minime, TRIPs „ar afecta” ,cu toate acestea, dreptul comunitar în domeniile în care nivelul de protecție asigurat de acesta din urmă este mai mic decât cel prevăzut în TRIPs.

În al doilea rând, chiar în cazul în care TRIPs prevede numai un nivel minim de protecție, acesta trebuie extins la toți membrii acordului. În cazul în care statele membre pot negocia cu statele terțe în afara cadrului comunitar în vederea extinderii protecției proprietății intelectuale la resortisanții din țările terțe, apar potențiale divergențe și conflicte între regimurile lor externe din acest domeniu și regimul Comunității.

În al treilea rând, deși TRIPs prevede numai cerințe minime, normele comunitare din domeniul proprietății intelectuale nu stabilesc nici ele decât un nivel minim de protecție. Făcând trimitere la Avizul 2/91, menționat anterior, prin care Curtea a estimat că simpla coexistență a normelor internaționale și a celor comunitare care reglementează același domeniu poate afecta dreptul comunitar, chiar în cazul în care nu există contradicții între aceste norme, Comisia concluzionează că încheierea Acordului TRIPs de către statele membre „ar afecta” normele comunitare existente.

În al patrulea rând, Acordul TRIPs le lasă membrilor săi capacitatea de a-și ridica propriul nivel de protecție în măsura în care noua protecție astfel obținută rămâne în conformitate cu dispozițiile minime ale acordului. Dat fiind faptul că Comunitatea aplică principiul epuizării naționale sau „comunitare”, este suficient ca un stat membru să adopte principiul „epuizării internaționale” prevăzut în TRIPs pentru ca normele comunitare și funcționarea pieței interne să fie afectate.

În cele din urmă, în cazul în care Acordul TRIPs este încheiat atât de către Comunitate cât și de către statele membre, în temeiul unei competențe partajate, acest fapt afectează grav dreptul comunitar pentru că rezultatul practic este „înghetarea” sau îndepărtarea normelor comunitare de armonizare din sfera de aplicare a acordului. De asemenea, „este afectat” dreptul comunitar în măsura în care statele membre se prevalează în continuare de excepția de la articolul 36 din Tratatul CE pentru a proteja „obiectul” specific al drepturilor de proprietate intelectuală, ceea ce împiedică armonizarea la nivel comunitar și instituirea sau funcționarea pieței interne.

2. *Punctele de vedere ale părților care au prezentat observații*

Consiliul analizează în primul rând stadiul acțiunii legislative a Comunității în domeniul proprietății intelectuale. Consiliul distinge între patru „blocuri” de legislație comunitară.

- Primul „bloc” cuprinde măsurile comunitare adoptate mai ales în temeiul articolului 43 din Tratatul CE, măsuri care privesc protecția indicațiilor geografice.

Consiliul estimează că sfera de aplicare a acestui prim „bloc” coincide cu cea a secțiunii 3 din partea II din TRIPs privind indicațiile geografice și că în acest caz sunt îndeplinite în general condițiile necesare care să determine o competență externă implicită prin aplicarea jurisprudenței AETR.

- Al doilea „bloc” de legislație cuprinde măsurile comunitare de armonizare a legislațiilor naționale, adoptate în temeiul articolului 100 A din tratat, precum și, în anumite cazuri, în temeiul articolelor 57 și 66 și care privesc anumite aspecte ale regimului proprietății intelectuale.

Este vorba de directivele privind dreptul de autor și drepturile conexe [Directiva 92/100/CEE a Consiliului din 19 noiembrie 1992 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale (JO L 346, p. 61); Directiva 93/83/CEE a Consiliului din 27 septembrie 1993 privind coordonarea anumitor norme referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe aplicabile difuzării de programe prin satelit și retransmisiei prin cablu (JO L 248, p. 15); Directiva 93/98/CEE a Consiliului din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe (JO L 290, p. 9); Directiva 91/250/CEE a Consiliului din 14 mai 1991 privind protecția juridică a programelor de calculator (JO L 122, p. 42); Directiva 87/54/CEE a

Consiliului din 16 decembrie 1986 privind protecția juridică a topografiilor produselor din materiale semiconductoare (JO L 24, p. 36) și Prima Directivă 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO L 40, p. 1)].

Potrivit Consiliului, sfera de aplicare al celui de-al doilea „bloc” de legislație confirmă numai parțial domeniile reglementate de secțiunile 1 și 2 din partea II din TRIPs (dreptul de autor și mărcile). În schimb, Consiliul invocă că nu a fost adoptată nicio măsură de armonizare în domeniul desenelor și modelelor industriale și al brevetelor (reglementat de secțiunile 4 și 5 din partea II din TRIPs).

În orice caz, adoptarea dispozițiilor de drept comunitar nu impune obligația de a le aplica resortisanților țărilor terțe chiar în cazul în care obiectul specific al TRIPs este de a preciza normele minime care trebuie să fie aplicate resortisanților acestor țări.

- Al treilea „bloc” de legislație comunitară cuprinde măsurile comunitare care vizează să creeze, pentru anumite aspecte ale drepturilor de proprietate intelectuală, un regim comunitar de protecție care să se adauge regimurilor stabilite de fiecare legislație națională. Este vorba de Regulamentul (CEE) nr. 1768/92 al Consiliului din 18 iunie 1992 privind instituirea unui certificat suplimentar de protecție pentru produse medicamentoase (JO L 182, p. 1) și de Regulamentul nr. 40/94, menționat anterior, privind marca comunitară.

Potrivit Consiliului, măsurile cuprinse în cel de-al treilea „bloc” urmăresc numai instituirea unui regim comunitar de protecție care să se suprapună regimurilor naționale. Prin urmare, Consiliul consideră că, în cazul în care teoria competențelor implicite care decurge din Hotărârea AETR poate avea un efect asupra regulamentelor comunitare, aceasta poate numai în ceea ce privește obiectul acestor regimuri complementare și nu se extinde la ceea ce continuă să constituie obiectul regimurilor naționale privind mărcile (armonizate parțial) și brevetele (nearmonizate).

- Al patrulea „bloc” de legislație cuprinde Regulamentul nr. 3842/86, menționat anterior, privind măsurile de interzicere a punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute.

Potrivit Consiliului, acest regulament corespunde numai anumitor dispoziții din partea III a Acordului TRIPs (partea referitoare la mijloacele de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală), adică acele dispoziții care prevăd interzicerea punerii în circulație a mărfurilor contrafăcute (articolele 51 – 60 din TRIPs). În schimb, esența dispozițiilor din această parte III rămân sub incidența competenței statelor membre (articolele 41 – 50 și 61). Acesta este mai ales cazul dispozițiilor care privesc instituirea sancțiunilor penale (articolul 61 din TRIPs). Astfel, Consiliul consideră că jurisprudența AETR se poate aplica numai în măsura – mică – în care regulamentul de interzicere a punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute confirmă anumite dispoziții din Acordul TRIPs.

De unde, Consiliul conchide că Comunitatea și statele membre sunt competente împreună pentru încheierea Acordului TRIPs.

Guvernul Regatului Unit subliniază, la rândul său, că de fiecare dată când a luat inițiative legislative în domeniul proprietății intelectuale, Comisia a avut grijă să recunoască menținerea drepturilor naționale de proprietate intelectuală.

În consecință, fiecare stat membru își păstrează propriul sistem juridic de protecție a brevetelor, a mărcilor, a drepturilor de autor și a desenelor. Guvernul Regatului Unit insistă asupra următorului aspect: chiar și marca comunitară și brevetul comunitar (atunci când va fi introdus) vor coexista cu drepturile naționale, acestea din urmă rămânând intacte în esență.

În cele din urmă, Guvernul Regatului Unit arată că există foarte puține norme comunitare privind conținutul drepturilor de proprietate intelectuală. Există doar câteva exemple de armonizare a nomelor naționale care definesc obiectul specific al proprietății intelectuale. Regatul Unit citează două dintre acestea: Directiva 89/104, menționată anterior, privind mărcile și Directiva 87/54, de asemenea menționată anterior, privind topografia produselor semiconductoare.

În ceea ce privește în mod special dreptul de autor și drepturile conexe, Regatul Unit arată că o serie din dispozițiile Acordului TRIPs se referă la conținutul sau la obiectul specific al dreptului de

autor și al drepturilor conexe, deși nu a existat nicio tentativă de armonizare a acestora la nivel comunitar. De unde, Guvernul Regatului Unit conchide că „statelor membre le incumbă să definească conținutul dreptului de autor și al drepturilor conexe în legislația lor internă, făcând sau nu trimitere la convenție” (de la Berna).

Regatul Unit reamintește și faptul că, pentru dreptul de autor, articolul 9 din Acordul TRIPs le impune membrilor să respecte articolele 1 – 21 din Convenția de la Berna. Întrucât Comisia nu este, ca atare, parte la Convenția de Berna, decizia de a încheia un acord prin care statele membre se angajează să respecte principiile convenției în relațiile lor cu state terțe intră în competența statelor membre.

În ceea ce privește brevetele, Regatul Unit amintește că la nivel comunitar nu există nicio armonizare. Regatul Unit îi răspunde Comisiei, care se bazează pe Convenția privind brevetul comunitar, că această convenție – care nu a intrat în vigoare – a fost negociată la nivel interguvernamental și nu la nivel comunitar și că aceasta lasă intacte sistemele naționale de brevete. Pe lângă domeniile brevetelor și drepturilor de autor, Regatul Unit citează, în special, trei domenii din dreptul proprietății intelectuale reglementate de Acordul TRIPs pentru care nu există nicio măsură comunitară de armonizare: desenele și modelele industriale, protecția informațiilor nedivulgate și mijloacele de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală.

Regatul Unit subliniază că, chiar și în cazurile în care s-a realizat o armonizare a normelor naționale la nivel comunitar, sfera de aplicare a acestora este limitată printr-o trimitere explicită la legislațiile statelor membre sau de recunoașterea implicită a faptului că statele membre pot continua punerea în aplicare a propriilor lor sisteme de proprietate intelectuală în domeniile care nu sunt reglementate de legislația comunitară.

În acest sens, Regatul Unit citează mai multe exemple.

a) Dispozițiile Directivei 87/54, menționată anterior, privind topografia produselor semiconductoare nu aduc atingere drepturilor conferite de către statele membre în conformitate cu obligațiile care le incumbă în temeiul acordurilor internaționale.

b) Directiva 89/104, menționată anterior, privind mărcile nu vizează o apropiere integrală a legislațiilor respective ale statelor membre, ci numai apropierea dispozițiilor cu incidență directă asupra funcționării pieței comune (al treilea considerent). Statele membre își păstrează, în special, dreptul de a proteja mărcile comerciale dobândite prin folosință.

c) Directiva 91/250, menționată anterior, privind protecția juridică a programelor pentru calculator, nu aduce atingere dispozițiilor naționale privind drepturile care decurg din brevete, mărci, concurență neloială, secrete de afaceri, protejarea semiconductoarelor sau dreptul contractual [articolul 9 alineatul (1)].

d) Directiva 92/100, menționată anterior, privind dreptul de închiriere și de împrumut lasă în totalitate statelor membre competența de a evalua oportunitatea de a impune societăților de gestiune colectivă, obligația de a pretinde numai o remunerație echitabilă, precum și stabilirea debitorilor (articolul 4).

e) Directiva 93/83, menționată anterior, privind coordonarea anumitor norme referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe aplicabile difuzării de programe prin satelit și retransmisiei prin cablu, le permite statelor membre să confere titularilor drepturilor în cauză o protecție mai mare decât cea conferită de dreptul de a se opune difuzării, care este menționat la articolul 8 din Directiva 92/100 (articolul 6).

La modul general, Guvernul Regatului Unit estimează că, sub rezerva unor excepții pe care le și menționează, niciuna dintre măsurile comunitare din materia proprietății intelectuale nu vizează aspectele de reciprocitate, de recunoaștere mutuală și nici drepturile care se acordă resortisanților țărilor terțe, în Comunitate.

În concluzie, Guvernul Regatului Unit susține că Comunitatea și statele membre au o competență comună în privința participării la încheierea Acordului TRIPs. Comunitatea are, în mod cert, competența de a participa la încheierea TRIPs în temeiul doctrinei competențelor implicite, dat fiind faptul că anumite aspecte limitate ale acestui acord sunt reglementate de măsuri interne

adoptate în conformitate cu articolele 100A și 235 din Tratatul CE, dar și statele membre sunt competente, de asemenea, întrucât acestea își păstrează o competență internă importantă în domeniile care fac obiectul TRIPs.

În ceea ce privește TRIPs și competențele implicite, cu excepția Regatului Unit, celelalte state membre se aliază, în general, observațiilor Consiliului. Numai guvernele german, spaniol, francez, portughez și olandez se preocupă puțin de acest aspect.

Guvernul german susține că Acordul TRIPs trebuie încheiat sub forma unui acord mixt. Pe de o parte, Comunitatea are această competență în măsura în care ea însăși a legiferat în domeniul proprietății intelectuale. Pe de altă parte, și statele membre au aceeași competență din trei motive. Dreptul de autor rămâne în mare măsură nearmonizat; statele sunt cele care au aderat la convențiile internaționale din acest domeniu; obligațiile care decurg din Acordul TRIPs, în marea lor majoritate, pot fi îndeplinite numai de statele membre (este vorba, în special, de obligația de a stabili proceduri administrative, civile și chiar penale pentru a pune în aplicare diferitele drepturi de proprietate intelectuală).

Guvernul spaniol consideră, de asemenea, că Acordul TRIPs trebuie încheiat sub forma unui acord mixt. Într-adevăr, reglementările comunitare reglementează numai anumite aspecte ale drepturilor de proprietate intelectuală și industrială. Pe lângă aceasta, reglementările comunitare în cauză nu au întotdeauna ca obiectiv să armonizeze legislațiile naționale. Astfel, Regulamentul nr. 40/94, menționat anterior, privind marca comunitară lasă intacte legislațiile naționale în domeniul mărcilor; acest regulament creează doar un regim de protecție specifică pentru marca comunitară care coexistă cu mărcile naționale. În cele din urmă, anumite dispoziții comunitare din domeniu se limitează la stabilirea unei protecții minime. Astfel, statele membre își păstrează capacitatea de a adopta măsuri mai restrictive [a se vedea, de exemplu, articolul 18 din Regulamentul (CEE) nr. 823/87 al Consiliului din 16 martie 1987 de instituire a dispozițiilor specifice privind vinurile de calitate produse în anumite regiuni (JO L 84, p. 59)].

Guvernul spaniol consideră, de asemenea, că dispozițiile din TRIPs privind măsurile care trebuie luate pentru a garanta o protecție eficientă a drepturilor de proprietate intelectuală și industrială, cum sunt garantarea unei proceduri loiale și echitabile, prezentarea dovezilor, dreptul de a fi ascultat, motivarea deciziilor, dreptul de acțiune, măsurile provizorii și conservatorii, actele din oficiu ale autorităților vamale, daunele interese și sancțiunile penale, intră în sfera de competență a statelor membre. Într-adevăr, ordinea juridică comunitară nu cuprinde nicio dispoziție privind aceste aspecte.

Pe de altă parte, guvernul spaniol critică faptul că Comisia face trimitere la articolul 36 din tratat. Potrivit guvernului spaniol, aceasta este neavenită. Articolul 36 est aplicabil numai comerțului „între statele membre” și, în consecință, nu se aplică limitărilor aplicate importurilor provenind din țări terțe din motive de protecție a proprietății intelectuale (a se vedea Hotărârea din 15 iunie 1976, EMI, 96/75, Cul. p. 913).

Guvernul francez este de acord cu observațiile Consiliului.

Cu toate aceste, guvernul francez subliniază că, în cazul brevetelor care constituie aspectul esențial al Acordului TRIPs, poziția Comisiei trebuie criticată. Guvernul francez reamintește că, la scară europeană, întregul domeniu este guvernat de convenții internaționale, iar cea mai importantă dintre acestea aflată în vigoare (Convenția de la München, menționată anterior, privind acordarea brevetelor europene) depășește cadrul comunitar având în vedere faptul că există șaptesprezece țări care au aderat la aceasta.

În continuare, guvernul francez adaugă că una dintre caracteristicile Acordului TRIPs este faptul că intervine într-un domeniu în care au fost adoptate de mult timp convenții multilaterale ample care continuă să fie în vigoare și să fie gestionate de către instituția specializată din cadrul Națiunilor Unite, Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI). Comunitatea nu a emis niciodată pretenția de a se substitui statelor membre în aceste convenții, ea nu este membră a OMPI și nici nu a solicitat să devină membră a acestei organizații. În cazul în care se acceptă teza Comisiei, statele membre își pierd orice competență externă paralelă și, din acel moment, nu mai

poate să încheie, nici să administreze tratate bilaterale sau multilaterale în domeniile reglementate de TRIPs.

În ceea ce privește TRIPs, și *guvernul portughez* face trimitere la observațiile Consiliului.

Guvernul portughez subliniază numai că din jurisprudența Curții (Hotărârile EMI și Phil Collins ș.a., menționate anterior) rezultă că, în stadiul actual al dreptului comunitar și în absența dispozițiilor comunitare de armonizare a legislațiilor, statelor membre le revine obligația de a stabili condițiile și modurile de protecție a proprietății literare și artistice. Potrivit guvernului portughez, măsurile de armonizare comunitară privesc numai un segment foarte limitat din materiile reglementate de Acordul TRIPs (secțiunea 6 din partea II privind topografiile circuitelor integrate). În cele din urmă, guvernul portughez insistă asupra faptului că participarea statelor membre se impune și datorită existenței, în partea III din TRIPs, a dispozițiilor privind procedurile judiciare (secțiunea 2 din partea III din TRIPs) și de natură penală (secțiunea 5 din partea III din TRIPs), materii care intră sub incidența competențelor proprii ale statelor membre.

La rândul său, *guvernul olandez* consideră că TRIPs reglementează într-o mare măsură domeniile în care competențele sunt deținute de statele membre, având în vedere faptul că nu s-a realizat o armonizare la nivel comunitar. Guvernul olandez reamintește că regulamentul privind marca comunitară permite menținerea legislațiilor naționale din domeniul mărcilor și că, de altfel, normele convenționale asupra brevetelor au caracter interguvernamental.

În continuare, guvernul olandez insistă asupra faptului că TRIPs reglementează materiile în care statele membre dețin o competență exclusivă, în special, articolul 61 din TRIPs privind procedurile penale. Spre deosebire de toate celelalte state membre, guvernul olandez face trimitere la dispozițiile din titlul 6 din Tratatul privind Uniunea Europeană cu privire la cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne. Potrivit guvernului olandez, prin faptul că s-a acordat dispozițiilor de drept penal un loc aparte față de cel atribuit dispozițiilor din Tratatul CE, conferința interguvernamentală a indicat clar că acest domeniu intră sub incidența competenței statelor membre.

Potrivit guvernului olandez, aceste motive sunt suficiente pentru a determina participarea statelor membre la încheierea Acordului TRIPs. Acest lucru este cu atât mai important cu cât doar statele membre pot fi trase la răspundere în privința respectării obligațiilor care decurg din acord în acest domeniu.

XIII. Problema reprezentării anumitor teritorii care depind de statele membre, dar care nu fac parte din Comunitate

În privința situației teritoriilor dependente, ale căror relații externe sunt asigurate de anumite state membre, nu există nicio îndoială, potrivit *Comisiei*, că statele membre în cauză au capacitatea de a încheia Acordul OMC în numele acestor teritorii în măsura în care acestea din urmă pot fi ele însele părți la Acordul OMC.

Consiliul arată că, în privința GATT, anumite state membre au competența de a încheia și executa acorduri pentru teritoriile cărora nu li se aplică tratatele de instituire a Comunităților Europene, adică teritoriile de peste mări.

Guvernul Regatului Unit arată că este singurul competent să încheie Acordul OMC în numele acelor teritorii dependente care nu sunt în mod individual membri ai OMC. Guvernul Regatului Unit face trimitere la Avizul 2/91, mai sus menționat (considerentul 35).

Guvernul francez subliniază, făcând trimitere la aceeași decizie, că, atunci când dispozițiile acordurilor internaționale nu se încadrează în domeniul atribuit regimului de asociere al țărilor și teritoriilor de peste mări, statele membre care asigură relațiile internaționale ale acestor teritorii au competența de a încheia acordul în cauză.

Acordul OMC și acordurile anexate acestuia nu se încadrează, în numeroase privințe, în domeniul atribuit regimului de asociere al țărilor și teritoriilor de peste mări. Acesta vizează, în primul rând, domeniul material de aplicare a Acordului OMC și a anexelor sale: sectoare specifice, cum sunt prestarea de servicii în domeniul transporturilor, dar și proprietatea intelectuală nu intră sub

incidența regimului de asociere cu PTOM (țări și teritorii de peste mări). Aceasta rezultă, de asemenea, și din domeniul de aplicare „personal” al Acordului OMC și al anexelor acestuia. Într-adevăr, schimburile comerciale de produse între țările și teritoriile de peste mări și statele terțe, precum și stabilirea și prestarea de servicii de către resortisanți sau de către întreprinderi ale statelor terțe, nu intră, în măsura în care nu sunt stabilite într-un stat membru al Comunității, sub incidența dispozițiilor regimului de asociere cu PTOM.

Guvernul olandez estimează că, oricare este repartizarea finală a competențelor între Comunitate și statele membre, întrucât statele membre au legături cu țări și teritorii de peste mări, acestea sunt cel puțin abilitate să apere interesele acestor țări și teritorii, să încheie Acordul OMC în mod autonom și, după aplicarea acestui acord, să acționeze în beneficiul acestor țări și teritorii.

Guvernul olandez reamintește în acest sens jurisprudența Curții din Avizul 1/78, menționat anterior, privind Acordul internațional asupra cauciucului natural și Avizul 2/98, de asemenea, menționat anterior, privind Convenția nr. 170 a OIM.

În continuare, guvernul olandez citează Declarația privind reprezentarea țărilor și teritoriilor de peste mări, menționată la articolul 227 alineatul (3) și (5) litera (a) și (b) din Tratatul CE, adoptată la încheierea Tratatului privind Uniunea Europeană. Guvernul olandez interpretează această declarație ca aplicându-se la toate capitolele din Tratatul privind Uniunea Europeană¹⁴. Potrivit guvernului olandez, în temeiul acestei declarații, statul membru care reprezintă pe plan internațional teritorii dependente trebuie să se asigure, în măsura posibilului, că intervenția sa nu contravine poziției generale adoptate de Comunitate în materia respectivă. Aceste principii se aplică, de asemenea, potrivit guvernului olandez, și în cadrul gestionării Acordului OMC.

XIV. Incidența chestiunii competenței cu privire la modurile de exprimare a punctelor de vedere în cadrul OMC

Comisia evidențiază că a acceptat ca statele membre să devină membri ai OMC pentru că, din motive politice, aceasta a considerat că este oportun să se mențină situația care exista în cadrul GATT, anume o apartenență comună a Comunităților Europene și a statelor membre, consacrată prin disciplina comunitară cu privire la pozițiile care urmează să fie adoptate în cadrul GATT.

Comisia consideră că, încheierea acordului numai de către Comunitate are drept consecință, că statele membre, care vor deveni membri cu drepturi depline ai OMC, în conformitate cu articolele XI și XIV din Acordul OMC (a se vedea anterior II. Statutul Comunităților Europene în cadrul OMC), nu vor mai putea să își exercite toate drepturile suverane în cadrul OMC, ci vor fi supuse, în calitate de membri ai OMC, procedurilor comunitare care decurg din articolul 113 sau din alte dispoziții pertinente din Tratatul CE. Astfel, Comisia le va servi drept purtător de cuvânt și pozițiile oficiale vor putea fi adoptate în cadrul OMC numai pe baza procedurilor prevăzute la articolul 113 (sau de orice alt articol relevant din tratat). Statele membre se vor putea exprima și vor putea lua poziție numai în măsura în care vor fi autorizate în mod expres sau în cazul în care se exprimă în numele unuia dintre „teritoriile lor dependente”. De altfel, aceasta este situația actuală din cadrul GATT.

Comisia susține că, în cazul în care statele membre își păstrează anumite competențe pentru GATS sau pentru TRIPs, la fel ca și Comunitatea, se poate afla în imposibilitatea juridică de a-și exercita dreptul de a lua măsura taxelor (vamale) de retorsiune. Astfel, în cazul în care un stat membru, în

¹⁴ „Conferința, luând la cunoștință faptul că, în împrejurări excepționale, pot exista divergențe între interesele Uniunii și cele ale țărilor și teritoriilor de peste mări, menționate la articolul 227 alineatele (3) și (5) litera a) și b) din Tratatul de instituire a Comunității Europene, convine asupra faptului că Consiliul trebuie să depună eforturi pentru găsirea unei soluții în conformitate cu poziția Uniunii. Cu toate acestea, în cazul în care acest lucru se dovedește imposibil, conferința convine că statul membru în cauză poate acționa separat în interesul țărilor și teritoriilor de peste mări menționate anterior, fără ca acest lucru să aducă atingere intereselor Comunității. Statul membru respectiv informează Consiliul și Comisia atunci când există riscul să apară asemenea divergențe de interese și, în cazul în care o acțiune separată este inevitabilă, precizează clar faptul că acționează în interesul unui teritoriu de peste mări menționat mai sus. Prezenta declarație se aplică și pentru Macao și pentru Timorul de Est.”

sfera sa de competență, a fost autorizat corespunzător pentru a lua măsuri de retorsiune, dar estimează că acestea sunt inefficiente, în cazul în care acestea sunt luate în domeniile reglementate de GATS sau de TRIPs, statul respectiv, din perspectiva dreptului comunitar, nu mai dispune de competența de a lua măsuri de retorsiune în domeniul comerțului cu mărfuri deoarece, în orice caz, acest domeniu intră în competența exclusivă a Comunității în temeiul articolului 113 din tratat. În mod contrar, în cazul în care Comunitatea obține dreptul de retorsiune în domeniul mărfurilor, dar se consideră incapabilă să îl exercite, ea se află în imposibilitatea juridică de a lua măsuri de retorsiune în domeniul serviciilor sau domeniile TRIPs deoarece competențele necesare sunt rezervate statelor membre.

Potrivit Comisiei, recunoașterea de competențe pentru statele membre în domeniul GATS și TRIPs poate duce la situații inechitabile atât pentru statele membre cât și pentru Comunitate. Astfel, în cazul în care o țară terță obține un drept de retorsiune față de Comunitate pentru o încălcare a GATT sau a unuia dintre acordurile privind mărfurile, dar care – în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 22 din acordul privind soluționarea litigiilor – a fost autorizată, în cele din urmă, să ia măsuri de retorsiune în domeniul de competență al statelor membre în cadrul GATS sau al TRIPs, statele membre sunt sancționate pentru o încălcare care este imputabilă doar Comunității. În mod similar, Comunitatea poate ajunge în situația de a fi ținta unor măsuri de retorsiune în sectorul mărfurilor pentru o încălcare comisă de unul din statele sale membre în cadrul GATS sau TRIPs.

Consiliul contestă ferm faptul că stabilirea modurilor de participare a Comunității și a statelor sale membre la OMC poate fi o chestiune de ordin politic. *Consiliul* consideră că participarea comună la OMC a Comunității și a statelor membre este justificată juridic și se poate realiza cu respectarea principiului coerenței acțiunii externe a Uniunii, principiu consacrat la articolul C, al doilea paragraf¹⁵, și articolul J.1 alineatul (4), a doua și a treia teză¹⁶, din Tratatul privind Uniunea Europeană, la articolul 5 din Tratatul CE, precum și de condițiile formulate de Curtea de Justiție în Avizul 2/91, menționat anterior.

Consiliul declară că este conștient de obligația juridică pe care o au instituțiile comunitare și statele membre de a identifica formulele care să garanteze o acțiune comună, coordonată și coerentă a Comunității și a statelor membre. *Consiliul* condece că în prezent nu este în măsură să prezinte un text prin care să se stabilească astfel de formule de participare. *Consiliul* impută această responsabilitate Comisiei, care, având în vedere poziția sa „absolutistă” privind competența exclusivă a Comunității de a încheia Acordul OMC și anexele acestuia, a refuzat să participe la o discuție asupra acestei probleme.

Potrivit opiniei *Consiliului*, această problemă nu este insurmontabilă. Negocierile din Runda Uruguay au fost purtate pentru Comunitate și pentru statele sale membre astfel încât să se asigure o unitate de acțiune. Gestionarea acordurilor din cadrul OMC va fi probabil mai puțin complicată decât negocierile.

Comisia nu este autorizată să presupună că cerințele enunțate în Tratatul privind Uniunea Europeană, în alte tratate și în jurisprudența Curții pot fi încălcate în viitor. De altfel, Comisia poate recurge la mijloace jurisdicționale care îi stau la dispoziție (articolele 169 și 173 din tratat) pentru a veghea la conformitatea dreptului comunitar cu actele *Consiliului* și ale statelor membre. Statele membre care au prezentat observații susțin pe deplin punctul de vedere al *Consiliului*.

După ce a făcut trimitere la Avizul 2/91, menționat anterior, și la articolul C, al doilea paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană, după cum a procedat și *Consiliul*, *Guvernul Regatului Unit*

¹⁵ „Uniunea veghează, în special, la coerența ansamblului acțiunilor sale externe în cadrul politicilor sale din domeniul relațiilor externe, al securității, economiei și dezvoltării. *Consiliul* și Comisia au responsabilitatea de a asigura această coerență. Fiecare dintre aceste două instituții, conform competențelor lor respective, asigură punerea în aplicare a acestor politici.”

¹⁶ În temeiul acestui articol, statele membre „se abțin de la orice acțiune care contravine intereselor Uniunii sau care poate să prejudicieze eficiența acesteia în calitate de forță coerentă în cadrul relațiilor internaționale. *Consiliul* veghează la respectarea acestor principii.”

subliniază că asocierea de tip strâns, preconizată în aceste texte, caracterizează exact negocierile din Runda Uruguay. Acestea au demonstrat că este posibil să se identifice și să se pună în practică un sistem eficient de negociere cu țările terțe, respectându-se competențele Comisiei și ale statelor membre.

Invocând că numărul de voturi ale Comunității depinde direct și exclusiv de apartenența statelor membre la OMC, *guvernul francez* consideră, la fel ca și Consiliul, că apartenența statelor membre nu este justificată de pretinse motive politice, ci de existența competențelor pe care le dețin, altfel spus, de caracterul neexclusiv al competenței Comunității de a încheia acest acord.

Guvernul olandez, care face trimitere la Avizul 2/91, menționat anterior, la obligația de loialitate comunitară consacrată la articolul 5 din Tratatul CE, precum și la nevoia de a asigura coerența acțiunii externe a Uniunii, evocată la articolul C, al doilea paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană, consideră că Consiliul, Comunitatea și statele membre pot să se înțeleagă asupra tuturor acțiunilor care urmează să fie întreprinse în cadrul OMC, cum sunt apropierea reciprocă a punctelor de vedere, exercitarea funcției de purtător de cuvânt pe parcursul negocierilor și a intervenției în cadrul arbitrajului litigiilor.

Guvernul olandez subliniază faptul că elaborarea unei astfel de înțelegeri, în sensul respectării competențelor comunitare și naționale existente, este o chestiune de natură internă, care trebuie soluționată între Comunitate și statele membre, ceea ce nu modifică cu nimic faptul că Comunitatea nu dispune de competențe exclusive în domeniile reglementate de Acordul OMC.

Guvernul spaniol recunoaște, în ceea ce privește participarea comună a statelor membre și a Comunității la încheierea Acordului OMC și a anexelor acestuia, necesitatea de coordonare a acțiunilor actuale și viitoare ale Comunității și ale statelor membre în cadrul noii organizații. În această privință, guvernul spaniol citează aceeași jurisprudență (Avizele 1/78 și 2/91) și aceleași texte convenționale ca și celelalte guverne care au depus observații (datoria loialității comunitare enunțată la articolul 5 din Tratatul CE).

Guvernul elen subliniază doar faptul că o participare comună a Comunității și a statelor membre la procedurile de luare a deciziilor în cadrul OMC poate funcționa numai în cazul în care se respectă principiul coerenței acțiunii externe a Uniunii Europene – consacrat la articolul C al doilea paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană.

XV. Chestiuni bugetare și financiare

În ceea ce privește dispozițiile financiare ale Acordului OMC, *Comisia* subliniază că cheltuielile de funcționare ale OMC, deși sunt de importanță vitală pentru buna funcționare a organizației, nu ocupă, în cadrul acordului, o poziție centrală, așa cum ocupau dispozițiile financiare în economia acordului asupra cauciucului natural, obiect al Avizului 1/78, menționat anterior (considerentul 55). Bugetul OMC este o simplă consecință a urmăririi obiectivelor generale ale Organizației.

În consecință, chiar în cazul în care plata contribuțiilor stabilite trebuie efectuată de statele membre, acest lucru nu aduce în discuție competența exclusivă a Comunității de a încheia Acordul OMC: statele membre îndeplinesc pur și simplu, pe seama Comunității, obligații internaționale pe care numai aceasta este abilitată să le contracteze.

În cazul în care, cu toate acestea, Curtea consideră că statele membre pot contribui în nume propriu la bugetul OMC, *Comisia* subliniază că partajarea competențelor ce rezultă se limitează la aspectele bugetare și financiare ale noii organizații.

Guvernul portughez consideră că unul dintre motivele determinante în favoarea încheierii unui acord internațional în mod comun, dar autonom, de către Comunitate și de către statele membre, constă din finanțarea națională a cheltuielilor rezultate din punerea în aplicare a tratatului. Această interpretare a fost consacrată de jurisprudența comunitară în Avizul 1/78, menționat anterior.

Guvernul portughez subliniază faptul că statele membre vor finanța cheltuielile rezultate din crearea și funcționarea OMC, dat fiind că sunt membrii fondatori (a se vedea articolul XI din Acordul de instituire a OMC). Guvernul portughez consideră că acest lucru este suficient pentru a justifica participarea statelor membre la încheierea acordului, existând două motive în acest sens.

Primul motiv decurge din dreptul comunitar: în practica comunitară, unul dintre motivele principale pentru care acordurile internaționale sunt încheiate de Comisie și de către statele membre constă din faptul că finanțarea cheltuielilor care rezultă din punerea în aplicare a tratatului le incumbă statelor membre.

Contrar celor susținute de Comisie, este puțin important ca finanțarea să ocupe un loc esențial în economia acordului (așa cum a fost cazul pentru acordul asupra cauciucului natural, care a generat Avizul 1/78) sau nu. Astfel, o serie de acorduri internaționale asupra produselor de bază au fost încheiate, după Avizul 1/78, pe baza formulei acordului mixt, întrucât responsabilitatea financiară revenea bugetelor naționale, chiar în cazul în care contribuțiile vizau numai acoperirea cheltuielilor inerente pentru funcționarea organismelor create în vederea gestionării acordurilor în cauză. În mod contrar, acorduri similare au fost încheiate sub forma pur comunitară pentru singurul motiv că se prevăzuse ca finanțarea acestora să se facă din bugetul comunitar.

Guvernul portughez prezintă un al doilea motiv, care rezultă din propriul său drept constituțional, în favoarea participării statelor membre la încheierea Acordului OMC. În temeiul articolului 164 litera (j) din Constituția Republicii portugheze, aprobarea tratatelor internaționale în care se prevede participarea Portugaliei în cadrul unor organizații internaționale revine parlamentului, iar apoi, președintele republicii trebuie să le ratifice [a se vedea articolul 137 litera (b)]. Potrivit guvernului Portugaliei, aderarea Portugaliei la Comunitatea Europeană nu împiedică aplicarea acestor dispoziții constituționale, cel puțin în cazurile în care participarea Portugaliei la organizații internaționale implică contribuții financiare suportate din bugetul național.

XVI. Răspunsuri propuse de Comisie, de Consiliu și de statele care au prezentat observații la întrebările formulate în cererea de aviz

Având în vedere considerațiile de mai sus, Comisia și părțile care au prezentat observații propun următoarele răspunsuri pentru întrebările formulate.

Comisia conchide:

„- părțile din Acordul de instituire a OMC privind comerțul cu mărfuri, adică Acordul GATT din 1994 și anexele acestuia, intră sub incidența competenței exclusive a Comunității în temeiul articolului 113 din Tratatul CE, făcând excepție, probabil, doar anumite aspecte referitoare la produsele CECO;

- partea din Acordul OMC privind comerțul cu servicii (GATS) intră de asemenea sub incidența competenței exclusive a Comunității, în temeiul articolului 113 din Tratatul CE sau al articolelor 235 și/sau 100 A din acest tratat și, după caz, în conformitate cu principiul competențelor implicite în sensul doctrinei din Avizul 1/76 și al doctrinei AETR;

- partea din Acordul OMC care privește comerțul în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPs) intră de asemenea sub incidența competenței exclusive a Comunității în cadrul articolului 113 din Tratatul CE sau al articolelor 100 A și/sau 235 din acest tratat și, după caz, în conformitate cu principiul competențelor implicite în sensul doctrinei Avizului 1/76 și al doctrinei AETR.”

Consiliul trage următoarele concluzii:

„În ceea ce privește procedura

Consiliul lasă la aprecierea Curții de Justiție chestiunea de a ști dacă, în circumstanțele speciale ale speței – fiind vorba de un acord „nepreconizat” dar deja semnat sub rezerva încheierii sale –, cererea de aviz (prealabil) este admisibilă. În orice caz, Consiliul consideră că este indispensabil ca toate întrebările formulate de către Comisie să fie reformulate de Curte.

În ceea ce privește fondul

Comunitatea deține o competență exclusivă privind aproape întregul Acord GATT, sub rezerva excepțiilor, în special, în ceea ce privește regimul aplicabil produselor care intră sub incidența Tratatului CECO și teritoriilor de peste mări care nu sunt reglementate de tratatele comunitare. De altfel, Comunitatea deține o competență exclusivă, în conformitate cu jurisprudența AETR, în privința anumitor aspecte din Acordurile GATS și TRIPs.

Pe lângă acestea și mai ales, în măsura în care Consiliul a decis deja să nu mai exercite potențiala competență a Comunității privind Acordurile GATS și TRIPs, competența statelor membre este preponderentă pentru un număr semnificativ de domenii reglementate de aceste două acorduri. În cele din urmă, anumite materii care intră sub incidența acordurilor GATS și TRIPs pot intra, în orice caz, numai în competența unică a statelor membre, în stadiul actual al tratatului.”

Consiliul sugerează următoarele:

„în măsura în care cererea de aviz este admisibilă, Curtea răspunde după cum urmează:

Încheierea acordurilor rezultate din Runda Uruguay de către Comunitate și statele membre în comun este compatibilă cu repartizarea competențelor consacrată în tratatele de instituire a Comunităților Europene.”.

Guvernul Regatului Unit trage concluzionează următoarele:

„1. Comunitatea are competența de a participa la încheierea Acordului GATS în temeiul articolelor 54, 57, 66, 75, 84, 99 și 100A din Tratatul CE.

2. La rândul lor, statele membre au și ele competența de a lua parte la încheierea Acordului GATS.

3. Statele membre au competența de a participa la încheierea Acordului TRIPs.

4. La rândul său, Comunitatea are competența de a lua parte la încheierea Acordului TRIPs, în temeiul articolelor 100 A, 113 și 235 din Tratatul CE.

5. Statele membre au competența de a lua parte la încheierea Acordului de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului.”

Guvernul francez „invită Curtea să răspundă la cererea Comisiei arătând că încheierea Acordului OMC (luând în ansamblu acordurile anexate la acesta) intră atât sub incidența competențelor Comunității cât și a competențelor statelor membre și că, în ceea ce privește Comunitatea, decizia nu poate fi fondată pe o bază juridică care să se limiteze numai la articolul 113 și nici numai la articolele 100 A, 113 și 235”.

Guvernul spaniol invită Curtea să pronunțe un aviz prin care să constate că există competențe partajate între Comunitate și statele membre în cadrul Acordului de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului și că, în consecință, acest acord are caracter mixt.

Guvernul portughez trage concluzionează:

„- Prin partea referitoare la servicii, la drepturile de proprietate intelectuală, la reglementarea schimburilor comerciale cu produse vizate de Tratatul CECO, Acordul OMC reglementează domenii care, în parte, intră sub incidența competenței concurente sau proprii a statelor membre;
- finanțarea cheltuielilor de funcționare a OMC din bugetele naționale est o chestiune rezervată competenței proprii a statelor membre;

- în măsura în care domeniile vizate de Acordul OMC intră în parte sub incidența competenței Comunității și, pe de altă parte, sub incidența competenței statelor membre, soluția acordului mixt nu este doar compatibilă cu sistemul comunitar de repartizare a competențelor prevăzut în tratatele fundamentale, ci este și singura modalitate de a asigura unitatea și coerența în cadrul reprezentării internaționale a intereselor Uniunii Europene și a statelor membre în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului.”

Guvernul german concluzionează că:

„Acordurile GATS și TRIPs, drepturile vamale CECO și Acordul OMC trebuie încheiate sub forma unor *acorduri mixte*. Acestea trebuie ratificate de Republica Federală Germania”.

Guvernul danez conchide că:

„Comunitățile Europene nu dispun de (...) competența exclusivă de a încheia Acordul de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului”.

Potrivit guvernului danez,

„statelor membre le este permis să decidă dacă Comunitatea încheie acordul. De asemenea, statele membre pot opta pentru forma mixtă, astfel încât acordul să fie încheiat atât de către Comunitate, cât și de către statele membre. Potrivit avizului guvernului danez, statele membre trebuie să hotărască și cu privire la problema punerii în practică a acordului. În domeniile în care statele membre au intenția, în prezent sau în viitor, de a pune în practică acest acord la nivel național, nu este oportun ca acordul să fie încheiat doar de Comunitate. Aceasta este situația pentru anumite părți din Acordurile GATS și TRIPs. Pentru cele două domenii care sunt reglementate de aceste două acorduri, guvernul danez consideră că este necesar să se mențină competența mixtă și să se adauge în acord precizarea bazei juridice necesare”.

În cazul în care Curtea considera că cererea de aviz, introdusă de către Comisie, este admisibilă, *guvernul olandez* estimează că încheierea Acordului OMC și a anexelor acestuia intră sub incidența competenței comune a statelor membre și a Comunității.

Guvernul elen:

„pretinde Curții să se pronunțe în favoarea pozițiilor susținute de către Consiliu”.

În ceea ce privește *Parlamentul European*, acesta propune Curții:

„- să declare că Acordul de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului trebuie încheiat în temeiul articolului 228 alineatul (3) al doilea paragraf din Tratatul CE;

- să declare că, independent de ceea ce tocmai s-a enumerat, articolul 113 din Tratatul CE nu constituie o bază juridică suficientă;

- să declare că o eventuală recurgere la articolul 235 din Tratatul CE sau la jurisprudența Curții de Justiție nu poate, în niciun caz, să fie interpretată ca având capacitatea de a antrena pentru Parlament, o obligație juridică de a emite un aviz conform, chiar și în cazurile în care încheierea acordului, având în vedere conținutul acestuia, este inacceptabilă pentru Parlamentul European.”

XVII. Întrebări formulate de Curte către Comisie, Consiliu și statele membre și răspunsurile date la aceste întrebări

Curtea a decis să adreseze următoarele întrebări Comisiei și părților care au prezentat observații.

A. Prima întrebare

Comisia este rugată să răspundă la argumentul pe care Consiliul l-a dedus din maniera în care a fost alcătuită lista angajamentelor specifice, depusă în numele Comunității și al statelor membre. În urma examinării acestui document, rezultă că, într-adevăr, condițiile impuse asupra eliminării restricțiilor la accesul pe piața serviciilor și constrângerile impuse acestei eliminări sunt diferite de la un stat membru la altul.

În replică, *Comisia* consideră că modul în care a fost pregătită oferta comunitară, precum și conținutul și titlul acesteia, nu are nicio incidență asupra stabilirii competenței comunitare.

Astfel, *Comisia* a acceptat ca lista să fie depusă în numele Comunității și al statelor sale membre doar pentru a atenua temerile statelor membre că nu vor putea dobândi calitatea de membru al OMC în absența unei oferte „Servicii” prezentată în numele acestora. Această concesie, de natură pur politică, nu antrenează recunoașterea competenței statelor membre de a încheia Acordul GATS.

În ceea ce privește variațiile, în funcție de statele membre, cu privire la condițiile impuse pentru eliminarea restricțiilor la accesul pe piețele de servicii dintr-un stat membru în altul, acestea se explică prin metodologia adoptată de către GATS și prin faptul că armonizarea comunitară nu este încă finalizată.

Obiectivul fundamental al GATS este de a liberaliza schimburile internaționale de servicii. Cu toate acestea, pentru a asigura flexibilitatea, articolele XVI și XVII din GATS autorizează membrii OMC să impună limitări și condiții în listele lor de angajamente specifice. Din motive de

transparență, se consideră că este preferabil să se enumere tipurile de restricții existente, mai degrabă decât să se enunțe o clauză generală de „standstill”.

Enumerarea restricțiilor existente este diferită de la un stat membru la altul deoarece armonizarea comunitară nu este încă totală, iar statele membre dispun în continuare de o competență concurentă în plan intern. Dar acest lucru nu înseamnă că, pe plan extern, competențele sunt, de asemenea, partajate.

Domeniul mărfurilor reprezintă un exemplu tipic de competență externă exclusivă a Comunității, ce se îmbină cu o competență internă pentru partea concurentă. De exemplu, reglementările în domeniul barierelor tehnice în calea comerțului continuă să intre, în parte, în sfera de competență a statelor membre, în timp ce pe plan internațional, Comunitatea are competența exclusivă în temeiul articolului 113 din tratat. În temeiul acestei dispoziții, Comunitatea a semnat Codul privind barierele tehnice din GATT. În cazul în care, în prezent, un inventar al situației din domeniul standardelor și normelor tehnice aplicate mărfurilor, comparabil cu lista angajamentelor din domeniul serviciilor, trebuie să se redacteze, diversitatea acestuia este extrem de mare. Acest lucru nu aduce însă în discuție competența Comunității de a încheia un acord internațional vizând liberalizarea acestui domeniu. Astfel, Comunitatea conchide că din modul de elaborare și din conținutul listelor de angajamente specifice nu poate decurge niciun argument în favoarea determinării competențelor Comunității și, respectiv, ale statelor membre în vederea încheierii GATS.

B. A doua întrebare

Potrivit rezumatului Avizului 1/76, realizat de Comisie, competența Comunității de a-și asuma angajamente internaționale nu se limitează la cazurile în care competența respectivă a fost deja utilizată pe plan intern, ci poate exista și în cazurile în care măsurile comunitare interne se adoptă numai la încheierea și intrarea în vigoare a acordurilor internaționale. *Comisia* este rugată să precizeze care sunt acele măsuri interne a căror adoptare este anticipată în momentul încheierii și intrării în vigoare a GATS și TRIPS.

Comisia subliniază că, în cadrul propunerii sale de acte de punere în aplicare a rezultatelor Runderi Uruguay, pe care a transmis-o recent Consiliului, a propus:

- o modificare a articolelor 5 și 29 din Regulamentul (CE) nr. 40/94 al Consiliului din 20 decembrie 1993, privind marca comunitară (JO L 11, p. 1);
- o modificare a regulamentelor Consiliului privind protejarea indicațiilor geografice ale vinurilor, ale vinurilor aromatizate și ale băuturilor spirtoase [Regulamentul (CEE) nr. 822/87 al Consiliului din 16 martie 1987, privind organizarea comună a pieței vitivinicole (JO L 84, p. 1); Regulamentul (CEE) nr.1576/89 al Consiliului din 29 mai 1989, de stabilire a normelor generale cu privire la definirea, desemnarea și prezentarea băuturilor spirtoase (JO L 160, p. 1), și Regulamentul(CEE) nr.1601/91 al Consiliului din 10 iunie 1991, de stabilire a normelor generale privind definirea, descrierea și prezentarea vinurilor aromatizate, a băuturilor aromatizate pe bază de vin și a cocteilurilor aromatizate din produse vitivinicole (JO L 149, p. 1)];
- o decizie de extindere a protecției din Directiva 87/54/CEE a Consiliului din 16 decembrie 1986 privind protecția juridică a topografiilor produselor semiconductoare (JO 1987, L 24, p. 36) pentru persoanele fizice și juridice din statele membre ale OMC;
- o propunere modificată de regulament de stabilire a măsurilor destinate interzicerii punerii în liberă practică, exportului sau tranzitului mărfurilor contrafăcute și mărfurilor pirat.

Comisia adaugă că, pe termen foarte scurt, s-a limitat la a propune numai măsuri care sunt absolut necesare pentru punerea corectă în aplicare a Acordului OMC și a anexelor acestuia. Acesta este motivul pentru care anticipează numai ulterior măsuri comunitare de punere în aplicare a GATS.

C. A treia întrebare

1. Comisia a arătat că nicio dispoziție din capitolele Tratatului CE privind dreptul de stabilire și libera prestare a serviciilor nu obligă legislatorul comunitar să utilizeze exclusiv pe plan intern (adică pentru resortisanții statelor membre) competențele care îi sunt conferite în acele capitole. *Comisia* este rugată să precizeze în ce situații și pe baza căror considerente legislatorul comunitar a recurs deja la aceste competențe în privința resortisanților statelor terțe.

Comisia a înaintat o listă de treizeci și trei de acte de legislație secundară, implicând și un aspect extern. Unele dintre acestea au fost adoptate în domeniile bancar, financiar, al asigurărilor și al telecomunicațiilor și se bazează pe articolele 54, 57 alineatul (2) sau 66 din tratat. Altele au fost adoptate în domeniul transporturilor și se bazează pe articolul 84 alineatul (2) din tratat. Cele mai importante dintre actele menționate de Comisie pot fi grupate după cum urmează.

a) Anumite acte de legislație secundară prevăd ca dispozițiile pe care le conțin să se aplice și sucursalelor comunitare ale societăților din state terțe, sau chiar adoptă dispoziții specifice pentru acestea.

A se vedea:

- articolul 3 din Directiva 89/117/CEE a Consiliului din 13 februarie 1989, privind obligațiile în materie de publicare a documentelor contabile anuale ale sucursalelor, stabilite într-un stat membru, ale instituțiilor de credit și instituțiilor financiare cu sediul social în afara statului membru respectiv (JO L 44, p. 40), în temeiul articolului 54 din tratat;

- articolul 7 din a Unsprezecea Directivă 89/666/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989, a Consiliului privind publicitatea sucursalelor înființate într-un stat membru sub anumite forme de societăți comerciale care intră sub incidența legislației unui alt stat (JO L 395, p. 36), în temeiul articolului 54 din tratat;

- Directiva 91/308/CEE a Consiliului din 10 iunie 1991, privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor, în temeiul articolului 57, alineatul (2), și 100 A (JO L 166, p. 77);

- Directiva 94/19/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 1994, privind sistemele de garantare a depozitelor (JO L 135, p. 5) în temeiul articolului 57, alineatul (2) din tratat. Articolul 6 din această directivă prevede ca statele membre să verifice dacă sucursalele create de instituțiile de credit care își au sediul social în afara Comunității dispun de o acoperire echivalentă cu cea prevăzută în prezenta directivă. În lipsă, statele membre pot să le impună să adere la un sistem de garantare a depozitelor care există pe teritoriul lor.

b) În domeniul financiar, reglementările comunitare se aplică tuturor valorilor mobiliare care sunt admise sau fac obiectul unei cereri de admitere la cota oficială pe o bursă de valori care se află sau operează într-un stat membru, chiar în cazul în care emitentul acestor valori mobiliare este stabilit într-un stat terț.

A se vedea articolul 1 din Directiva 79/279/CEE a Consiliului din 5 martie 1979 de coordonare a condițiilor pentru admiterea valorilor mobiliare la cota oficială a unei burse (JO L 66, p. 21) și articolul 1 din Directiva 80/390/CEE a Consiliului din 17 martie 1980 de coordonare a condițiilor de întocmire, control și difuzare a prospectului care trebuie publicat pentru admiterea valorilor mobiliare la cota oficială a unei burse de valori (JO L 100, p. 1), ambele directive având ca bază juridică articolul 54 alineatul (3) litera (g) și articolul 100 din tratat.

c) În mod asemănător, o directivă se aplică societăților din țările terțe ale căror acțiuni sunt admise la cotare oficială la o bursă de valori din cadrul Comunității.

A se vedea Directiva 82/121/CEE a Consiliului din 15 februarie 1982 privind informațiile care trebuie publicate periodic de către societățile pe acțiuni care au fost admise la cota oficială a bursei (JO L 48, p. 26), directivă care se bazează pe articolul 54 alineatul (3) litera (g) și articolul 100 din tratat.

O altă directivă se aplică societăților din țările terțe care dobândesc sau cedează o participare semnificativă într-o societate care intră sub incidența legislației unuia dintre statele membre și ale căror acțiuni sunt admise la cotare oficială la o bursă de valori din cadrul Comunității.

A se vedea Directiva 88/627/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1988 privind informațiile care trebuie publicate atunci când se achiziționează sau se vinde pachetul majoritar al unei companii listate la bursă (JO L 348, p. 62), directivă care se bazează pe articolul 54 din tratat.

d) Directiva „televiziune fără frontiere” obligă statele membre să supravegheze că toate emisiunile de radiodifuziune televizată, transmise fie de către organizații de radiodifuziune televizată care intră sub incidența competenței statului respectiv, fie de către organizații de radiodifuziune televizată care utilizează frecvența sau capacitatea unui satelit acordată de către statul membru respectiv sau care utilizează o legătură ascendentă către un satelit situată în acel stat membru, care, însă, nu intră sub incidența competenței statului membru, respectă dreptul aplicabil emisiunilor destinate publicului din statul membru respectiv.

A se vedea Directiva 89/552/CEE a Consiliului din 3 octombrie 1989 privind coordonarea anumitor acte cu putere de lege și acte administrative ale statelor membre cu privire la desfășurarea activităților de difuzare a programelor de televiziune (JO L 298, p. 23), directivă care se bazează pe articolele 57 alineatul (2) și 66 din tratat.

e) Anumite acte de legislație secundară abilitază Comunitatea să coopereze cu autoritățile din țările terțe pentru a consolida eficiența legislației comunitare.

A se vedea:

- Directiva 92/30/CEE a Consiliului din 6 aprilie 1992 privind supravegherea instituțiilor de credit în mod consolidat (JO L 110, p. 52), directivă bazată pe articolul 57 alineatul 2 din tratat. Articolul 8 abilitază Consiliul să încheie acorduri cu țările terțe pentru a ajunge la un acord asupra unor modalități de aplicare a supravegherii în mod consolidat, pe de o parte, instituțiilor de credit a căror societate mamă își are sediul într-o țară terță și, pe de altă parte, instituțiilor de credit situate într-o țară terță și a căror societate mamă, reprezentată fie de o instituție de credit, fie de un holding financiar, își are sediul în cadrul Comunității;

- Directiva 89/592/CEE a Consiliului din 13 noiembrie 1989 de coordonare a reglementărilor referitoare la operațiunile cu informații privilegiate (JO L 334, p. 30), directivă bazată pe articolul 100 A din tratat. Articolul 11 abilitază Comunitatea să încheie acorduri cu statele terțe în domeniile reglementate de către directivă.

f) Anumite acte de legislație secundară abilitază Comunitatea să încheie acorduri cu unul sau mai multe state terțe pentru a conveni asupra unor norme mai favorabile pentru sucursalele comunitare ale societăților din state terțe decât cele prevăzute de actele de legislație secundară, în măsura în care sucursalele societăților comunitare din aceste țări terțe le este rezervat un tratament comparabil (principiul reciprocității). În această privință, Comisia face trimitere la:

- la articolul 9, alineatul (3), din Prima Directivă 77/780/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1977, privind coordonarea legilor, reglementărilor și dispozițiilor administrative privind inițierea activității instituțiilor de credit și exercitarea acesteia (JO L 322, p. 30), directivă bazată pe articolul 57 din tratat;

- articolul 32 din Prima Directivă 79/267/CEE a Consiliului din 5 martie 1979, de coordonare a actelor cu putere și actelor administrative referitoare la inițierea activității de asigurare directă de viață și exercitarea sa (JO L 63, p. 1), de asemenea bazată pe articolul 57 din tratat;

- articolul 29 din Prima Directivă 73/239/CEE a Consiliului din 24 iulie 1973, de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind inițierea și exercitarea activității de asigurare generală directă (JO L 228, p. 3), bazată pe articolul 57, alineatul (2) din tratat. În conformitate cu articolul 29 din această primă directivă, s-a încheiat un acord cu Confederația elvețiană în temeiul articolului 57 alineatul (2) și al articolului 235 (JO 1991 L 205, p. 2).

g) Alte acte de legislație secundară organizează o procedură permanentă de evaluare a accesului rezervat agenților economici comunitari pe piețele statelor terțe. În cazul în care se constată că întreprinderile comunitare nu beneficiază de un acces pe piețele statelor terțe comparabil cu cel oferit de Comunitate întreprinderilor din acele state terțe, Comisia poate

deschide negocieri cu statele terțe în cauză în vederea remedierii situației, și chiar poate propune Consiliului închiderea pieței comunitare ale societăților din statele terțe în cauză.

În această privință, Comisia face trimitere la:

- articolele 8 și 9 din a Doua Directivă 89/646/CEE a Consiliului din 15 decembrie 1989, privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative referitoare la inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit și de modificare a Directivei 77/780/CEE (JO L 386, p. 1), directivă bazată pe articolul 57, alineatul (2);

- la articolul 4 din Directiva 90/618/CEE a Consiliului din 8 noiembrie 1990, de modificare, în special în ceea ce privește asigurarea de răspundere civilă auto, a Directivelor 73/239/CEE și 88/357/CEE de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind asigurarea generală directă (JO L 330, p. 44);

- articolul 8 din a Doua Directivă 90/619/CEE a Consiliului din 8 noiembrie 1990, de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind asigurarea directă de viață, de stabilire a dispozițiilor destinate să faciliteze exercitarea efectivă a libertății de a presta servicii și de modificare a Directivei 79/267/CEE (90/619/CEE) (JO L 330, p. 50);

- articolul 7 din Directiva 93/22/CEE a Consiliului din 10 mai 1993, privind serviciile de investiții în domeniul valorilor mobiliare (JO L 141, p. 27), directivă bazată pe articolul 57 alineatul (2) din tratat.

h) În domeniul financiar, există directive ale Consiliului care îi permit Comunității să încheie acorduri cu state terțe în vederea recunoașterii, în temeiul principiului reciprocității, a prospectelor stabilite și controlate în conformitate cu reglementarea din statul sau statele terțe respective în vederea acceptării pentru cotaie sau în vederea unei oferte publice.

A se vedea Directiva 87/345/CEE a Consiliului din 22 iunie 1987 de modificare a Directivei 80/390, menționată anterior (JO L 185, p. 81), directivă bazată pe articolul 54, alineatul (2) din tratat și Directiva 89/298/CEE a Consiliului din 17 aprilie 1989 de coordonare a condițiilor de întocmire, control și difuzare a prospectului care trebuie publicat în cazul unei oferte publice de valori mobiliare (JO L 124, p. 8), directivă bazată pe articolul 54 din tratat.

i) În ceea ce privește achizițiile publice, o directivă prevede ca oferta prezentată pentru atribuirea unui contract de achiziții publice de bunuri, care cuprinde o cantitate de produse originare dintr-un stat terț a cărei valoare depășește 50% din valoarea totală a produselor incluse în această ofertă, poate fi respinsă, cu excepția cazului în care Comunitatea a încheiat cu statul terț respectiv un acord care să garanteze un acces comparabil și efectiv al întreprinderilor din Comunitate la achizițiile publice din acel stat terț.

A se vedea articolul 29 din Directiva 90/531/CEE a Consiliului din 17 septembrie 1990 privind atribuirea contractelor de achiziții publice din sectoarele apei, energiei, transporturilor și telecomunicațiilor, directivă bazată pe articolele 57 alineatul (2), 66, 100 A și 113 din tratat (JO L 297, p. 1).

În temeiul articolului 29 din respectiva directivă, Comunitatea Europeană a încheiat un acord sub forma unui memorandum de înțelegere cu Statele Unite ale Americii privind achizițiile publice. Acest memorandum asigură întreprinderilor comunitare un acces comparabil și efectiv pe piețele din Statele Unite în ceea ce privește atribuirea contractelor de achiziții publice de bunuri și de lucrări de către entitățile contractante din sectorul electricității [a se vedea Decizia 93/323/CEE a Consiliului din 10 mai 1993 de aprobare a acordului (JO L 125, p. 1), decizie bazată pe articolul 113, și Decizia 93/324/CEE a Consiliului din 10 mai 1993, privind extinderea beneficiilor dispozițiilor Directivei 90/531/CEE la Statele Unite ale Americii, de asemenea, bazată pe articolul 113 din tratat (JO L 125, p. 54)].

În temeiul unei alte directive, în cazurile în care Comisia constată că, din perspectiva atribuirii contractelor de achiziții publice de servicii, o țară terță nu acordă întreprinderilor din Comunitate un acces efectiv comparabil cu cel pe care îl acordă Comunitatea întreprinderilor din statul terț respectiv, Comisia poate propune Consiliului să decidă suspendarea sau restricționarea atribuirii de contracte de achiziții publice de servicii:

- întreprinderilor care fac obiectul legislației statului terț în cauză;
- întreprinderilor în legătură cu întreprinderile menționate la litera a) al căror sediu social se află în cadrul Comunității, dar care nu au o legătură directă și efectivă cu economia unui stat membru;
- întreprinderilor care prezintă oferte având ca obiect servicii originare din statul terț în cauză.

A se vedea articolul 37 alineatul (3) din Directiva 93/38/CEE a Consiliului din 14 iunie 1993 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții în sectoarele apei, energiei, transporturilor și telecomunicațiilor (JO L 199, p. 84), directivă bazată pe articolele 57 alineatul (2), 66, 100 A, și 113 din Tratatul CEE.

j) În domeniul transporturilor maritime, un regulament stabilește procedura care trebuie urmată pentru a contracara practicile tarifare neloiale ale anumitor armatori resortisanți ai statelor terțe care asigură deservirea liniilor internaționale de transport de mărfuri.

A se vedea Regulamentul (CEE) nr. 4057/86 al Consiliului din 22 decembrie 1986 privind practicile tarifare neloiale în domeniul transporturilor maritime (JO L 378, p. 14), regulament bazat pe articolul 84 alineatul (2) din tratat.

Un alt regulament stabilește procedura care trebuie aplicată atunci când o măsură adoptată de un stat terț sau de reprezentanții acestuia limitează sau riscă să limiteze accesul liber al companiilor maritime din statele membre sau ale navelor înmatriculate într-un stat membru (articolul 1). Acest regulament se aplică companiilor maritime dintr-un stat terț care asigură un serviciu de transport între propriul stat și un alt stat terț și unul sau mai multe state membre (articolul 2). Articolul 4 alineatul (1) litera (b) autorizează adoptarea coordonată de contra-măsuri împotriva unor astfel de companii [litera (b)]

A se vedea Regulamentul (CEE) nr. 4058/86 al Consiliului din 22 decembrie 1986 privind o acțiune coordonată de garantare a accesului liber la traficul transoceanic (JO L 378, p. 21), regulament întemeiat pe articolul 84 alineatul (2) din tratat.

2. Într-un mod mai general, Comisia este rugată să dezvolte, pentru cazul în care competența este, așa cum susțin Consiliul și anumite state membre care au prezentat observații, limitată la resortisanții statelor membre, argumentele pe baza cărora pot decurge, dintr-o competență internă limitată în acest mod, o competență externă care cuprinde tratamentul care trebuie acordat resortisanților statelor terțe.

Cu titlu preliminar, Comisia subliniază faptul că atât GATS, cât și Tratatul CE se bazează pe principiul nediscriminării și utilizează aceleași mijloace juridice pentru a-și realiza obiectivul de liberalizare a prestării de servicii. Astfel, articolele 52 și 59 din tratat împiedică statele membre să adopte măsuri care aduc atingere principiului nediscriminării pe bază de naționalitate. În ceea ce îl privește, GATS le interzice membrilor săi să opereze discriminări între resortisanții diferiților membrii (clauza națiunii celei mai favorizate) și să îi trateze în mod diferit pe furnizorii de servicii naționali și străini în ceea ce privește accesul pe piață și condițiile de desfășurare a activităților lor (clauza accesului pe piață și a tratamentului național).

De aceea, în cazul în care se recunoaște o competență externă a Comunității pentru încheierea GATS pe baza teoriei paralelismului competențelor, aceasta nu înseamnă că competențele externe ale Comunității sunt mai vaste decât competențele sale interne, ci că acestea sunt comparabile, și poate chiar mai restrânse.

Comisia invocă în continuare două argumente în favoarea unei competențe externe a Comunității care include tratamentul ce se acordă resortisanților statelor terțe: pe de-o parte, necesitatea unei acțiuni externe și, pe de altă parte, riscul de a afecta normele comunitare.

În ceea ce privește necesitatea unei acțiuni externe, Comisia invocă că avantajele economice de care beneficiază furnizorii comunitari de servicii în baza tratatului sunt aproape de atingerea limitelor maxime odată cu realizarea pieței interne. De fapt, liberalizarea comerțului cu servicii în statele terțe este aspectul cel mai propice pentru sprijinirea dezvoltării economice a statelor

membre. Potrivit Comisiei, Comunitatea nu poate încerca să obțină avantaje comerciale pentru operatorii economici comunitari pe piețele statelor terțe fără să fie în măsură să ofere contrapartide furnizorilor de servicii din statele terțe pe piața comună, ceea ce implică o competență de reglementare a accesului acestora pe piața comună.

Pentru a ilustra strânsa interdependență a acestor două dimensiuni ale acțiunii comunitare, Comisia oferă două exemple: Acordul din 10 octombrie 1989 dintre Comunitatea Economică Europeană și Confederația elvețiană privind asigurarea directă, altele decât asigurările de viață și a doua directivă bancară, menționată anterior. Acordul încheiat cu Confederația elvețiană „privește stabilirea, pe baze de reciprocitate, a condițiilor necesare și suficiente pentru a le permite agenților și sucursalelor care aparțin întreprinderilor al căror sediu social se află pe teritoriul unei părți contractante și care doresc să se stabilească sau care s-au stabilit pe teritoriul celeilalte părți contractante, să aibă acces la activitatea nesalariată de asigurare directă, alta decât asigurarea de viață, sau să li se permită să desfășoare această activitate” (articolul 1). A doua directivă bancară prevede posibilitatea suspendării cererilor de autorizare a filialelor comunitare ale instituțiilor de credit din state terțe în vederea asigurării unui instrument de negociere prin intermediul căruia Comunitatea să obțină un acces efectiv pe piețele statelor terțe în cauză pentru filialele instituțiilor comunitare de credit, constituite în statele respective.

Al doilea argument prezentat de Comisie este acela că, în cazul în care competența internă a Comunității se limitează la resortisanții statelor membre, pot fi afectate principiile libertății de stabilire și a liberei prestări de servicii.

În primul rând, în cazul în care fiecare stat membru în parte poate să stabilească regulile care guvernează accesul pe piețele lor și activitățile nesalariate pentru resortisanții statelor terțe, există pericolul unor deturnări ale prestărilor de servicii și al unor denaturări ale concurenței. De exemplu, statul membru cel mai liberal în domeniile bancar și al asigurărilor canalizează cea mai importantă parte a furnizorilor de asemenea servicii din statele terțe, prevăzând condiții mai puțin stricte decât cele din dreptul comunitar (în ceea ce privește capitalul minim, rezervele tehnice și marja de solvabilitate ...). Astfel, asigurații care au reședința în statele membre mai puțin liberale părăsesc societățile de asigurare stabilite în statele respective pentru a folosi serviciile companiilor de asigurări din statul cel mai liberal.

În continuare, riscul de afectare a principiilor fundamentale ale dreptului comunitar sunt prezente, indiferent de existența sau absența unei armonizări comunitare. De exemplu, în domeniul recunoașterii calificărilor profesionale, în cazul în care un stat membru prevede un regim mai favorabil decât cel aplicabil resortisanților comunitari pentru resortisanții unui stat terț, acest fapt constituie un obstacol în calea dreptului de stabilire și a dreptului la libera prestare de servicii pe teritoriul statului membru respectiv de către resortisanții celorlalte state membre. De altfel, o asemenea reglementare contravine principiului coerenței sau preferinței comunitare și chiar articolului 5 din tratat.

D. A patra întrebare

Consiliul consideră că, în esență, capitolele din Tratatul CE privind dreptul de stabilire și serviciile nu reglementează tratamentul care trebuie acordat resortisanților statelor terțe (societăți și persoane fizice). În continuare, în ceea ce privește tipul de prestare prin intermediul „prezenței comerciale”, în conformitate cu terminologia GATS, se face o distincție între filialele unei societăți dintr-un stat terț și simplele sucursale ale unei societăți dintr-un stat terț. *Consiliul* este rugat să își argumenteze punctul de vedere.

Cu titlu liminar, *Consiliul* informează Curtea că, în cadrul *Consiliului* (Afaceri generale) din 4 octombrie 1994 de la Luxemburg, a aprobat un proiect de decizie de încheiere a Acordurilor din Runda Uruguay, care a fost trimis Parlamentului European pentru ca acesta să poată adopta o poziție în cadrul procedurii de aviz conform. Acest proiect de decizie va fi revizuit, după caz, ținându-se seama de avizul pe care Curtea îl va pronunța la 15 noiembrie 1994. În acest stadiu, *Consiliul* menționează ca temeuri juridice ale competenței comunitare articolele 43, 54, 57, 66, 75,

84, alineatul (2), 99, 100, 100 A, 113 și 235, coroborate cu articolul 228, alineatul (3), al doilea paragraf, din Tratatul CE.

După audierea din 11 octombrie 1994, Consiliul a comunicat Curții „codul de conduită” stabilit de comun acord de către Consiliu, statele membre și Comisie în ceea ce privește negocierile „de după Runda Uruguay” cu privire la servicii. Textul său este următorul:

„1. În ceea ce privește negocierile cu privire la schimburile comerciale din domeniul serviciilor prevăzute în deciziile ministeriale adoptate la Marrakech la 15 aprilie 1994 și în cadrul oricărei alte discuții privind schimburile din acest domeniu, discuție purtată fie sub egida Comitetului pregător, fie a Consiliului Organizației Mondiale a Comerțului pentru schimburile comerciale de servicii, s-a convenit că, menținându-se în același timp pozițiile diferitelor părți asupra unui nou mandat și asupra problemei repartizării competențelor, fără a se aduce atingere cererii de aviz pe care Comisia a adresat-o Curții cu privire la competențele sale, Comisia trebuie să continue¹⁷:

a) să negocieze în numele Comunității și al statelor membre în cadrul negocierilor și al discuțiilor menționate anterior;

b) să informeze statele membre cât mai devreme posibil cu privire la data și locul de desfășurare a oricăror discuții sau negocieri cu alte părți, fie că acestea au loc în cadrul unor grupuri de negociere oficiale, fie în alte contexte, atunci când statele membre nu au fost informate direct în această privință;

c) să exprime pozițiile adoptate în conformitate cu procedurile decizionale pertinente asupra tuturor chestiunilor ridicate¹⁸;

d) să asigure că reprezentanții tuturor statelor membre să poată participa la toate reuniunile și negocierile de fond, fiind subînțeles faptul că statele membre pot să însărcineze președinția să le reprezinte;

e) să transmită rapid statelor membre orice înștiințare, oficială sau oficioasă – emisă de Secretariatul GATT sau de alți participanți, inclusiv de Comisie – care nu a fost trimisă direct statelor membre.

2. Consiliul a adoptat rezoluția de a întocmi cu regularitate un bilanț al negocierilor pe baza rapoartelor pe care Comisia le va prezenta Consiliului în timp util pentru a-i acorda timpul necesar pregătirii lucrărilor. Pentru fiecare sector de servicii, Consiliul va analiza modul de formulare a obiectivelor de negociere și își rezervă dreptul de a-i acorda Comisiei în timp util directivele corespunzătoare.”

Consiliul consideră că, în esență, capitolele din Tratatul CE privind dreptul de stabilire și serviciile nu se pronunță asupra tratamentului care trebuie aplicat persoanelor fizice sau juridice resortisanți ai statelor terțe deoarece, potrivit Consiliului, din articolul 52 și următoarele, articolul 59 și următoarele și articolul 221 rezultă că Tratatul CE nu impune statelor membre nicio obligație în ceea ce privește tratamentul care trebuie acordat resortisanților statelor terțe.

Consiliul își precizează raționamentul cu ajutorul unui exemplu: privatizarea unei întreprinderi publice de servicii.

În absența măsurilor comunitare de armonizare în acest domeniu, statele membre își păstrează competența de a reglementa condițiile de privatizare. Cu toate acestea, la exercitarea acestei competențe, statele membre trebuie să respecte condițiile și limitele care le sunt impuse prin dispozițiile pertinente din tratat (de exemplu, principiul nediscriminării în temeiul naționalității, care se aplică societăților în conformitate cu articolul 58). În această privință, este necesar să se facă

¹⁷ În procesul-verbal al Consiliului se include declarația următoare: „Consiliul, statele membre și Comisia sunt de acord că primul paragraf din prezentul cod de conduită nu împiedică Comisia să caute, pe propria sa răspundere, soluții la toate chestiunile în curs de negociere.”

¹⁸ În procesul-verbal al Consiliului se includ declarațiile următoare:

a) „Consiliul declară că prin expresia „proceduri decizionale pertinente”, utilizată la alineatul (1) litera c), se înțelege consens, atunci când există o competență națională”;

b) „Comisia declară că, la aplicarea procedurilor decizionale pertinente, trebuie să se depună toate eforturile pentru obținerea consensului.”

distincția între societățile înființate în statele membre și societățile „străine”, adică înființate în state terțe. Astfel, atunci când se stabilesc prin legi naționale condițiile potrivit cărora societățile private pot avea acces la capitalul întreprinderii care urmează să fie privatizată, nu se poate discrimina între societățile înființate în statele membre pe motivul „naționalității” acestora. În schimb, în ceea ce privește societăți străine, competența statelor membre rămâne intactă și poate fi exercitată fără a se putea aplica vreo dispoziție de drept comunitar.

Același exemplu îi permite Consiliului să explice distincția pe care o efectuează, în cazul prestării prin „prezența comercială”, între filialele și sucursalele sau reprezentanțele societăților din țări terțe.

Potrivit Consiliului, în cazul în care o societate dintr-un stat terț deține două filiale înființate în state membre diferite, statul membru care efectuează privatizarea nu va putea, în temeiul articolului 58 din Tratatul CE coroborat cu articolul 52, să practice o discriminare între aceste două filiale la stabilirea condițiilor de acces la capital pentru societățile private.

În schimb, atunci când o societate dintr-un stat terț deține numai sucursale sau agenții în statele membre (care sunt lipsite de personalitate juridică), articolul 58 – care vizează doar societățile – nu se aplică, iar statul membru care efectuează privatizarea poate acorda un tratament diferențiat acestor sucursale sau agenții.

E. A cincea întrebare

Regatul Unit arată că nicio dispoziție din tratat nu abordează prima stabilire a persoanelor fizice și juridice resortisanți ai statelor terțe care doresc să desfășoare o activitate în domeniul serviciilor într-un stat membru. Cu toate acestea, *Regatul Unit* arată că instituțiile comunitare au adoptat măsuri de stabilire „a unor reguli privind exercitarea de către Comunitate a competenței externe asupra stabilirii resortisanților statelor terțe în Comunitate”. În acest sens, *Regatul Unit* citează directivele adoptate în domeniul bancar și al asigurărilor. *Regatul Unit* este rugat să precizeze modul în care conciliază această practică (pe care nu o contestă) cu poziția de principiu pe care o susține în privința sferei de aplicare a capitolelor privind stabilirea și libera prestare a serviciilor. *Guvernul Regatului Unit* constată că capitolele din Tratatul CE privind stabilirea și serviciile nu conțin nicio dispoziție specifică privind competența internă a Comunității în domeniul primei stabiliri a resortisanților statelor terțe în statele membre.

Singurul obiectiv al capitolului privind dreptul de stabilire este acela de a garanta stabilirea resortisanților unui stat membru pe teritoriul altui stat membru. Obiectivul capitolului privind libera prestare a serviciilor este de a asigura această libertate resortisanților unui stat membru stabiliți în alt stat membru al Comunității. Deci, aceste capitole nu urmăresc niciun obiectiv specific în sensul jurisprudenței Curții privind competența internațională care să poată constitui fundamentul unei competențe internaționale implicite în ceea ce privește încheierea de acorduri cu state terțe.

În această privință există un contrast între capitolele privind stabilirea și libera prestare a serviciilor, pe de-o parte, și capitolele privind transporturile, pe de altă parte.

În Hotărârea din 14 iulie 1976, *Kramer* (3/76, 4/76 și 6/76, Cul. p. 1279), Curtea a considerat că anumite dispoziții din Tratatul CEE și din Actul de aderare, precum și din Regulamentul (CEE) nr. 2142/70 al Consiliului din 20 octombrie 1970, privind organizarea comună a pieței în sectorul produselor pescărești (JO L 236, p. 5) îi conferă Comunității o competență internă de reglementare a activității de pescuit în marea liberă în vederea conservării resurselor biologice. Curtea a considerat că decurg obligații impuse și competențe atribuite instituțiilor comunitare pe plan intern, astfel încât Comunitatea să aibă competența de a contracta angajamente internaționale în vederea conservării resurselor biologice din marea liberă. *Guvernul Regatului Unit* arată că jurisdicția fiecărui stat membru în marea liberă se limitează la navele aflate sub pavilionul său și că rezervele de pești migrează. În consecință, măsurile de conservare adoptate de un stat (sau de către Comunitate pentru apele care intră sub suveranitatea statelor membre) nu are niciun efect util în cazul în care statele vecine nu adoptă măsuri corespunzătoare. Rezultă că, datorită naturii sale, conservarea resurselor din marea liberă se poate realiza numai prin încheierea de acorduri

internaționale între părțile care dispun de jurisdicția asupra acestor ape.

Guvernul Regatului Unit subliniază că, în cazul în care în Hotărârea AETR, Curtea a dedus o competență internă pe baza articolelor 74 și 75 din Tratatul CEE, aceasta s-a bazat pe articolul 75 litera (a), care „vizează, de asemenea, în ceea ce privește cea parte a traseului situată pe teritoriul comunitar, transporturile provenind din sau destinate statelor terțe”. Curtea a concluzionat astfel că „competența Comunității se extinde la relațiile de drept internațional și, de aceea, în domeniul vizat, implică necesitatea unor acorduri cu state terțe interesate”.

În schimb, fundamentul unei competențe externe a Comunității pentru încheierea GATS trebuie căutat nu în normele din tratat privind stabilirea și serviciile, ci în normele de legislație secundară adoptate în cadrul capitolelor privind stabilirea și serviciile.

Faptul că capitolele privind stabilirea și serviciile nu definesc niciun obiectiv specific pentru prima stabilire sau pentru libera prestare a serviciilor de către resortisanții statelor terțe nu exclude posibilitatea ca Comunitatea să poată adopta, în anumite situații, acte privind resortisanții statelor terțe. Guvernul Regatului Unit menționează două situații în care Comunitatea poate face acest lucru.

În primul rând, atunci când Consiliul adoptă norme interne pentru a facilita exercitarea libertății de stabilire și a liberei prestări de servicii pentru resortisanții statelor membre, aceste norme interne pot reglementa și situația resortisanților din state terțe în măsura în care este necesar să se asigure exercitarea efectivă a drepturilor menționate anterior de către resortisanții statelor membre în condițiile prevăzute de tratat, în ceea ce privește funcționarea pieței comune. Regatul Unit oferă două exemple în acest sens. Pentru a facilita dreptul de stabilire al resortisanților statelor membre, a fost adoptată o directivă prin care membrii familiilor acestora, resortisanți ai statelor terțe, beneficiază de drept de intrare și de ședere. Celălalt exemplu este acela al extinderii normelor privind sucursalele societăților care își au sediul într-un stat membru la sucursalele societăților care își au sediul în state terțe. În această privință, Guvernul Regatului Unit face trimitere la a Unsprezecea directivă 89/666/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind publicitatea sucursalelor înființate într-un stat membru de anumite tipuri de societăți care intră sub incidența dreptului unui alt stat (JO L 395, p. 36).

În al doilea rând, printr-o dispoziție expresă, norme interne pot să prevadă competența externă a Comunității în domeniile reglementate de aceste norme. Astfel, normele interne pot prevedea încheierea de acorduri cu țările terțe prin care să se impună ca sucursalele societăților din țările terțe să fie tratate în același mod în toate statele membre, sau pot prevedea și încheierea de acorduri cu țările terțe astfel încât sucursalele societăților din statele membre să beneficieze de un tratament care să nu fie mai puțin favorabil decât cel acordat sucursalelor societăților din țări terțe în cadrul Comunității. În această privință, Regatul Unit face trimitere la dispozițiile din prima și a doua directivă bancară, menționate anterior, precum și la dispozițiile din Prima directivă 79/267/CEE a Consiliului din 5 martie 1979 de coordonare a actelor cu putere și actelor administrative referitoare la inițierea activității de asigurare directă de viață și exercitarea sa (JO L 63, p. 1), pe care le-a expus în detaliu în observațiile sale scrise (la XII. B. 2. i)].

În cele din urmă, Guvernul Regatului Unit reamintește că, din jurisprudența Curții, rezultă că, în cazurile în care Comunitatea, în temeiul capitolelor privind stabilirea și serviciile, a adoptat norme care constituie ele-însele măsuri de armonizare exclusivă, chiar și fără a prevedea dispoziții exprese pentru exercitarea unei competențe internaționale, aceste norme interne se pot constitui în sine într-un fundament pentru competența internațională implicită a Comunității (a se vedea Hotărârea AETR, menționată anterior). Cu toate acestea, în cazurile în care normele interne pertinente nu reprezintă măsuri de armonizare exclusivă, competența externă derivată din exercitarea competenței interne nu este nici ea exclusivă.

F. A șasea întrebare

Nici Consiliul nici statele care au prezentat observații nu răspund la argumentele expuse de Comisie pentru a demonstra necesitatea unei acțiuni externe a Comunității în numele său. Consiliul

și statele respective sunt rugate fie să răspundă, fie să indice de ce nu consideră necesar să răspundă.

Consiliul subliniază dificultățile cu care s-a confruntat pentru a înțelege argumentele expuse de Comisie pentru a demonstra necesitatea unei acțiuni externe a Comunității în numele său. Pentru celelalte argumente, *Consiliul* nu a considerat că este necesar să răspundă în mod explicit și se explică după cum urmează.

În primul rând, *Consiliul* susține că precedentul invocat de Comisie pentru a apăra „necesitatea” participării Comunității în numele său la Acordul GATS este cel reprezentat de așa numitele acorduri „europene” cu statele din Europa Centrală și de Est care au fost încheiate, în mod precis, în comun de către Comunitate și statele membre.

În continuare, ca și Parlamentul European, *Consiliul* consideră că Comisia face o confuzie între două chestiuni distincte, anume cea a cadrului juridic care trebuie respectat de către legislatorul comunitar și cea a criteriilor de oportunitate politică în temeiul cărora legislatorul comunitar va lua decizia de a acționa (sau de a nu acționa) și va stabili amploarea pe care o va avea acțiunea sa.

În cele din urmă, potrivit *Consiliului*, argumentul Comisiei privind riscul de desfășurare a unor acțiuni internaționale disparate ale statelor membre, în cazul în care acestea încheie Acordurile GATS și TRIPs în temeiul propriilor lor competențe, se bazează pe o prezentare eronată a faptelor.

Consiliul susține că, până în prezent, competența statelor membre într-o mare parte a domeniilor reglementate de aceste două acorduri nu fost contestată și a fost exercitată în mod constant pe plan internațional (de exemplu, convențiile încheiate sub egida OMPI). Acest fapt nu a împiedicat dezvoltarea progresivă a legislației comunitare interne și a acțiunii internaționale a Comunității. *Guvernele danez și elen* nu au adus nicio precizare cu privire la această întrebare adresată de Curte.

Potrivit *guvernului german*, în cazul în care se admite, așa cum susține Comisia cu titlu subsidiar, că Comunitatea are obligația de a acționa, recurgând la competențele care îi sunt conferite de articolele 100A și 235 din Tratatul CE, această poziție este în contradicție cu articolul 4 din același tratat și duce la o modificare a tratatului. Guvernul federal invocă problemele instituționale pe care le ridică o astfel de poziție având în vedere considerentele exprimate de Bundesverfassungsgericht în hotărârea sa din 12 octombrie 1993 privind ratificarea Tratatului privind Uniunea Europeană, în special în partea C II 3b care prevede următoarele:

„Tratatul privind Uniunea Europeană stabilește o diferență de principiu între exercitarea unei competențe de autoritatea publică definită în mod restrictiv, pe de o parte, și revizuirea tratatului pe de altă parte; în consecință, interpretarea acestuia nu poate duce la un rezultat echivalent cu extinderea sa; o astfel de interpretare a normelor de competență nu are un caracter obligatoriu pentru Germania.”

Potrivit *guvernului spaniol*, argumentele expuse de către Comisie pentru a demonstra necesitatea unei acțiuni externe a Comunității în numele său sunt în contradicție cu principiul de atribuire specifică a competențelor, enunțat la articolele 3 B și 4 alineatul (1) din Tratatul CE. Luată ca atare, constatarea necesității unei acțiuni externe comune nu poate constitui fundamentul competenței exclusive a Comunității în cazul în care această competență nu i-a fost atribuită de statele membre. În cazul în care se admite contrariul, acest lucru corespunde cu modificarea tratatului prin încălcarea procedurii stabilite în acest sens la articolul N din Tratatul privind Uniunea Europeană. Guvernul spaniol adaugă că teoria paralelismului competențelor interne și externe, dezvoltată prin jurisprudența Curții, nu înseamnă că, în domeniile în care Comunitatea nu dispune de o competență internă, aceasta poate să o dobândească prin încheierea unui acord extern și să legifereze astfel pe plan intern în domenii în care nu putea să o facă anterior.

Guvernul francez consideră că articolele 100 A și 235 din Tratatul CE, invocate de Comisie cu titlu subsidiar pentru a fundamenta competența exclusivă a Comunității, îi rezervă *Consiliului* o marjă largă de apreciere privind îndeplinirea condițiilor de punere în aplicare.

În această privință, guvernul francez remarcă faptul că, în majoritatea sectoarelor reglementate de TRIPs și de GATS, nu există o alterare a normelor comunitare preexistente. De aceea, nu va exista nici nevoia unei acțiuni a Comunității singură pentru a îndeplini obiectivele comunitare. Cu câteva excepții rare, aceste acorduri nu vor fi puse în practică la nivel comunitar, statele membre păstrându-și competența în numeroase privințe. Pe baza acestora, guvernul francez deduce că nu este nici necesar nici posibil ca Comunitatea să încheie singură acordul OMC.

Potrivit *guvernului olandez*, argumentele folosite de Comisie pentru a demonstra necesitatea unei acțiuni externe a Comunității în numele acesteia intră sub incidența unei politici preconizate de Comisie de *lege ferenda*. Dar, în stadiul actual al integrării comunitare aceste argumente nu pot duce la aplicarea jurisprudenței AETR.

Guvernul portughez consideră că competența externă a Comunității trebuie să se bazeze pe criterii de natură juridică și nu poate depinde de aprecierea oportunității naturii sau a necesității unei acțiuni comune. Competența externă poate decurge din dispozițiile tratatului prin care se instituie o competență internă, în măsura în care exercitarea acestei competențe externe este considerată necesară pentru atingerea unuia dintre obiectivele Comunității și în măsura în care Comunitatea nu își arogă dreptul de a lua măsuri în domeniul de aplicare a competențelor proprii ale statelor membre. Guvernul portughez reamintește, de asemenea, principiul atribuirii specifice a competențelor căruia, în conformitate cu avizul său, poziția Comisiei îi aduce atingere.

În aceste condiții, guvernul portughez consideră că necesitatea unei acțiuni externe a Comunității nu este suficientă pentru a demonstra exclusivitatea competenței comunitare. Este bine stabilit că, în anexele referitoare la GATS și TRIPs, Acordul OMC reglementează domenii care intră în parte sub incidența competenței statelor membre, astfel încât argumentele Comisiei care tind să demonstreze exclusivitatea competenței Comunității în acest domeniu reflectă numai o apreciere de ordin politic.

Răspunzând Comisiei care susține că, în cazul recunoașterii unei competențe partajate între Comunitate și statele membre pentru a încheia un acord, se aduce atingere coeziunii pieței interne, se produc denaturări ale concurenței, iar posibilitățile concurențiale pe piețele din țările terțe sunt denaturate, *Guvernul Regatului Unit* ține să precizeze că situația pe care Comisia a decis să o prezinte ca pe o ipoteză este cea care a prevalat, de fapt, în timpul negocierilor din Runda Uruguay. Chiar de la început și pe tot parcursul negocierilor, s-a arătat clar că acestea s-au desfășurat fără a aduce atingere competenței Comunității și a statelor membre în anumite domenii specifice. Negocierile au fost purtate de Comisie, care era însărcinată să reprezinte Comunitatea și statele membre. Interesele statelor membre erau protejate de proceduri comunitare care aveau rolul de a asigura obținerea consensului. Din punctul de vedere al statelor membre, negocierile s-au desfășurat presupunându-se că competența era partajată între Comunitate și statele membre. Rezultatul acestor negocieri a ținut seama pe deplin atât de interesele Comunității cât și de cele ale statelor membre.

Comisia recurge la exemplul sectorului serviciilor financiare, un sector în care este posibil să se producă denaturări ale concurenței. Dar această ipoteză a fost testată pe parcursul negocierilor multilaterale (Regatul Unit reamintește că GATS conține o anexă privind serviciile financiare). Aici se poate remarca, afirmă Guvernul Regatului Unit, manifestarea acelei autorități *de negociere echilibrată* care, potrivit Comisiei, poate fi obținută numai prin intermediul unei competențe comunitare exclusive. Într-adevăr, potrivit acestui guvern, în momentul în care a fost necesar să se obțină un acord în cadrul Consiliului asupra domeniilor considerate ca intrând sub incidența unei competențe comunitare exclusive (reciprocitate pentru instituțiile de credit în temeiul articolului 9 din a doua directivă bancară), au apărut dificultăți considerabile de tipul celor provocate în timpul negocierii anexelor la GATS privind serviciile financiare.

Potrivit Regatului Unit, Comisia însăși admite în mod justificat că serviciile nu pot circula liber între statele membre. Aceasta înseamnă că accesul unui resortisant al unui stat terț pe piața unui stat membru nu îi garantează în sine dreptul de a presta servicii sau de a se stabili în celelalte state membre, deoarece capitolele privind stabilirea și serviciile se aplică numai resortisanților statelor

membre.

Guvernul Regatului Unit susține că, cu toate acestea, Comisia insistă asupra a două argumente. În primul rând, încheierea de către statele membre a unor acorduri cu țările terțe generează avantaje în anumite state care nu are același efect în altele, ceea ce reprezintă o denaturare inacceptabilă a concurenței. În al doilea rând, resortisanții anumitor state membre obțin avantaje pe piețele din țările terțe de care nu pot beneficia resortisanții celorlalte state membre.

Cu toate acestea, Regatul Unit ține să arate că posibilitatea unui stat membru de a încheia cu un stat terț un acord care să reglementeze condițiile de exercitare a unei activități profesionale pe teritoriul său nu poate fi considerată ca fiind incompatibilă cu piața internă. În Hotărârea din 9 februarie 1994, Tawil-Albertini (C-154/93, Cul. p. I-451), Curtea a decis că Directiva 78/686/CEE a Consiliului din 25 iulie 1978 privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și a altor titluri de calificare oficială ca medic stomatolog, inclusiv măsurile destinate să faciliteze exercitarea efectivă a dreptului de stabilire și a libertății de a presta servicii

(JO L 233, p. 1), păstrează intactă competența statelor membre de a încheia acorduri externe cu state terțe în acest domeniu. Or, exercitarea unei asemenea competențe poate afecta condițiile de concurență dintre statele membre. Calificările obținute într-un stat terț pot fi astfel recunoscute într-un anumit stat membru, dar nu și în altul. La fel, o astfel de competență poate avea ca rezultat recunoașterea calificărilor resortisanților unui stat membru pe teritoriul unui stat terț, în timp ce calificările resortisanților unui alt stat membru pot să nu fie recunoscute, deși în cadrul Comunității, calificările acordate de toate statele membre sunt considerate ca fiind echivalente. O astfel de situație, care decurge din repartizarea competențelor între Comunitate și statele membre în sectorul în cauză, nu poate fi considerată ca fiind în sine contrară pieței comune. *A fortiori*, situația trebuie să fie identică și în ceea ce privește posibilitatea statelor membre de a încheia acorduri cu state terțe în domeniul serviciilor în sectoarele în care nu au fost adoptate norme interne.

De altfel, în sectoarele de activitate în care au fost adoptate norme interne, Consiliul poate decide ca Comunitatea să exercite o competență externă exclusivă (a se vedea, de exemplu, articolul 9 din a doua directivă bancară). Consiliul este cel care trebuie să stabilească, atunci când adoptă norme interne pentru un anumit sector, după caz să prevadă o competență externă exclusivă a Comunității pentru domeniul vizat. În cazurile în care Consiliul va investi, astfel, Comunitatea cu o competență externă de natură exclusivă, aceasta va permite egalizarea condițiilor de concurență atât în cadrul Comunității cât și între resortisanții statelor membre pe piețele din state terțe. Prin urmare, extinderea competenței externe acordată statelor membre după adoptarea de norme interne în temeiul capitolelor privind stabilirea și serviciile depinde de o decizie a legislatorului comunitar. Această analiză este mult mai adecvată decât poziția preconizată de către Comisie care susținea că competența externă exclusivă a Comunității trebuie să decurgă automat chiar din dispozițiile tratatului. Potrivit guvernului Regatului Unit, având în vedere faptul că capitolele din tratat privind stabilirea și serviciile nu permit ca atare identificarea unui „obiectiv specific” care să investească Comunitatea cu o competență externă explicită, este clar că normele interne de drept secundar, adoptate în temeiul acestor capitole, sunt cele care pot constitui baza unei competențe externe a Comunității în domeniul serviciilor. Cu toate acestea, nu există astfel de norme pentru întregul domeniu de activități economice reglementat de GATS, iar atunci când există acestea nu constituie întotdeauna o armonizare exclusivă a regimului sectoarelor pe care le reglementează.

Comisia a invocat că existența unei competențe comune a statelor membre și a Comunității subminează piața internă. Pentru a susține acest argument, Comisia a precizat că prestatorii de servicii resortisanți ai unui stat terț au posibilitatea de a înființa o societate în temeiul legislației unui stat membru care le permite acest lucru, iar, apoi, pot să înființeze agenții și sucursale în celelalte state membre, expunându-i astfel pe resortisanții statelor respective la o concurență sporită din partea societăților din statele terțe în cauză. Acest argument nu este suficient pentru a convinge Guvernul Regatului Unit.

În primul rând, o filială înființată într-un stat membru de către un resortisant al unui stat terț este

supusă legislației naționale din statul membru respectiv, iar, la rândul lor, sucursalele și reprezentanțele acestei societăți sunt guvernate de legislațiile statelor membre în care acestea sunt înființate.

În al doilea rând, GATS nu are ca efect ca simpla înființare a unei societăți într-un stat membru să poate servi drept trambulină pentru invadarea piețelor celorlalte state membre. În lista de angajamente specifice din GATS se precizează sub titlul „Limitări ale tratamentului național”, că „se poate prevedea un tratament mai puțin favorabil filialelor (societăților din state terțe) înființate în conformitate cu legislația unui stat membru în cazul în care acestea au numai un sediu social pe teritoriul Comunității, cu condiția să se poate demonstra că acestea au o legătură reală și continuă cu economia unui stat membru.”

De altfel, trebuie subliniat faptul că înființarea unei filiale este numai unul dintre modurile de prestare a serviciilor preconizate de GATS. Serviciile pot fi prestate și prin intermediul agențiilor sau al sucursalelor. În cazurile în care resortisanții statelor terțe înființează agenți sau sucursale, acest lucru nu poate avea consecințele asupra pieței interne pe care Comisia le atribuie înființării de filiale în statele membre de către resortisanți ai statelor terțe. Într-adevăr, o sucursală sau o agenție a unei societăți resortisante a unui stat terț, stabilită într-un stat membru, nu are dreptul nici de a se stabili, nici de a presta servicii pe teritoriul altor state membre; cu toate acestea, sub rezerva limitărilor precizate anterior, GATS se aplică la stabilirea prin intermediul agențiilor sau al sucursalelor la fel cum se aplică stabilirii prin intermediul filialelor.

Astfel, este imposibil să se deducă existența unei competențe externe exclusive în temeiul consecințelor pe care le are articolul 58 din tratat pentru resortisanții statelor terțe care se stabilesc ei înșiși pe teritoriul unui stat membru. În consecință, argumentul pe care Comisia îl invocă în temeiul articolului 58 nu poate să aducă atingere competenței statelor membre de a pune în aplicare Acordul GATS în ceea ce privește stabilirea prin intermediul agențiilor sau al sucursalelor în statele membre.

În privința argumentului pe care Comisia îl deduce din posibilitatea de a lua măsuri de retorsiune încrucișată, Guvernul Regatului Unit consideră că problema repartizării competențelor între Comunitate și statele membre în vederea încheierii unui acord internațional nu poate fi soluționată având în vedere una din dispozițiile acestui acord, luată în considerare separat, ci trebuie soluționată având în vedere totalitatea dispozițiilor acordului. Luată ca atare, clauza privind măsurile de taxe (vamale) de retorsiune nu poate avea drept efect să sporească competențele Comunității în privința acordului asupra serviciilor și nici să diminueze competențele statelor membre cu privire la același acord.

Regatul Unit îi răspunde Comisiei, care susține că încheierea GATS de către statele membre afectează sau modifică sfera de aplicare a dreptului comunitar întrucât normele comunitare reglementează întregul GATS, că această afirmație este inexactă. Într-adevăr, normele comunitare interne nu reglementează toate activitățile economice din domeniul stabilirii și al serviciilor, iar în cazurile în care există astfel de norme, acestea reprezintă adesea numai măsuri de armonizare parțială, sau se limitează la stabilirea unor standarde minime.

Regatul Unit își exprimă surprinderea față de afirmația Comisiei potrivit căreia GATS poate, într-un mod sau altul, să contravină dreptului comunitar – primar sau secundar -, ceea ce, în temeiul jurisprudenței AETR, impune o competență exclusivă a Comunității în ceea ce privește încheierea GATS. Într-adevăr, la negocierea GATS, Comisia trebuie să fi avut ca obiectiv asigurarea conformității acestuia cu dreptul comunitar. Comisia declară că a negociat ținând seama de întregul drept comunitar existent. Guvernul Regatului Unit, care nu își poate ascunde sentimentul că Comisia încearcă cu orice preț să identifice orice tip de incompatibilitate dintre GATS și dreptul comunitar, pe care să o folosească drept pretext pentru afirmarea competenței exclusive a Comunității. Ceea ce Comisia omite să prezinte, subliniază Regatul Unit, este că între GATS și normele comunitare în vigoare există efectiv contradicții. În orice caz, atunci când se evidențiază că există asemenea contradicții între GATS și anumite norme comunitare existente, aceste contradicții nu exclud competența statelor membre în celelalte domenii decât cele reglementate de

normele comunitare în cauză.

Regatul Unit îi răspunde Comisiei, care arată că încheierea de către statele membre, în nume propriu, a Acordului TRIPs poate afecta sau modifica sfera de aplicare a dreptului comunitar, că Comunitatea are anumite competențe certe în ceea ce privește TRIPs, dar numai în măsura limitată în care TRIPs poate afecta măsurile de armonizare adoptate în temeiul articolului 100 A sau regulamentul privind marca comunitară adoptat în temeiul articolului 235. Guvernul Regatului Unit subliniază că dezacordul său cu Comisia nu privește deci competența externă a Comunității în domeniul reglementat de TRIPs, ci caracterul exclusiv al acestei competențe.

Făcând trimitere la principiile formulate de Curte în Avizul 2/91, Regatul Unit consideră că competența de încheiere a TRIPs este partajată între Comunitate și statele membre, întrucât majoritatea domeniilor reglementate de TRIPs, fie sunt complet în afara armonizării comunitare, fie fac obiectul unei armonizări doar parțiale, limitată la recunoașterea expresă sau implicită a dreptului național de proprietate intelectuală.

Comunitatea citează numai un singur exemplu de domeniu în care condițiile minime din TRIPs sunt mai stricte decât cele din legislația comunitară (este vorba despre condițiile de acordare a licențelor obligatorii pentru topografiile semiconducătorilor, stabilite prin Directiva 87/54, menționată anterior). Faptul că TRIPs poate afecta sau modifica sfera de aplicare a acestei directive este un motiv întemeiat în favoarea participării Comunității la încheierea acordului TRIPs. Însă acest fapt nu poate justifica transferarea spre Comunitate a unei competențe externe pentru încheierea unui acord care reglementează în mare parte domeniul în care legislatorul comunitar nu a întreprins nicio acțiune sau în care competența statelor membre este recunoscută în mod expres, fie prin Tratatul CE, fie prin legislația secundară aplicabilă.

Regatul Unit îi răspunde Comisiei, care susține că pentru statele membre, faptul de a avea competența de a acționa în domeniul reglementat de TRIP este susceptibil să ducă la divergențe și conflicte în regimurile lor externe, care, la rândul lor, pot interfera cu armonizarea existentă sau cu cea viitoare de pe plan comunitar, că competența pe care statele membre o partajează cu Comunitatea în ceea ce privește încheierea Acordului TRIPs nu le autorizează, în niciun caz, să acționeze într-un mod incompatibil cu normele comunitare existente, fie prin adoptarea de legislații, fie prin încheierea de noi acorduri internaționale, care contravin dreptului comunitar.

G. A șaptea întrebare

Comisia este rugată să explice argumentele pe care le dezvoltă pentru a demonstra că, în cazul unei participări comune a Comunității și a statelor membre la încheierea acordurilor GATS și TRIPs, normele comunitare existente sunt afectate sau modificate.

Potrivit Comisiei, în cazul în care se recunoaște o competență mixtă în domeniul bancar, normele comunitare pot fi afectate sau modificate în sensul jurisprudenței AETR în trei moduri.

În primul rând, în cazul în care statele membre își pot stabili propriile angajamente specifice în domeniul accesului la activitatea bancară pe teritoriile lor, sunt grav afectate dispozițiile celei de-a doua directive bancare, menționate anterior, și, mai ales, cele privind armonizarea condițiilor de autorizare (titlul II). În plus, mecanismul de negociere prevăzut la articolul 9 din a doua directivă în vederea obținerii, pentru instituțiile comunitare de credit, a unui acces pe piețele statelor terțe, comparabil cu cel de care beneficiază societățile din state terțe pe piața comunitară, se goleşte de substanță. Se revine astfel la perioada în care fiecare stat membru avea un regim propriu de reciprocitate.

În plus, în cadrul competenței lor, statele membre are posibilitatea de a stabili natura și nivelul angajamentelor lor specifice. Astfel, pot coexista mai multe nivele de exigență: există un nivel A de angajamente specifice în cadrul GATS și, pentru domeniile care intră în sfera de aplicare a competenței comunitare, există, pe de-o parte, reglementările comunitare (nivelul B) și, pe de altă parte, angajamentele specifice adoptate de Comunitate în cadrul GATS (nivelul C). Deoarece este posibil ca între aceste trei nivele să existe divergențe, posibilitatea ca regulile comunitare să fie afectate sau modificate în sensul Hotărârii AETR este plauzibilă.

În cele din urmă, reglementările comunitare privind accesul pe piața bancară își pierd o parte considerabilă din valoare în cazul în care fiecare stat membru își poate stabili propriile angajamente care, ca și cele asumate de Comunitate, trebuie aplicate pe baza principiului națiunii celei mai favorizate. Aceasta este, în mod special, cazul în domeniile în care se revendică o competență mixtă pe motivul că reglementările comunitare conțin dispoziții minime. Dat fiind faptul că, într-un asemenea caz, competențele Comunității și ale statelor membre are același obiect, orice angajament asumat de un stat membru lipsește de valoare angajamentul asumat de Comunitate.

Comisia revine, de asemenea, asupra problemei epuizării drepturilor de proprietate intelectuală. Comisia arată că Acordul TRIPs le lasă membrilor libertatea de a-și stabili propriul regim de epuizare, sub rezerva aplicării acestuia în conformitate cu principiul tratamentului pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate și în conformitate cu principiul tratamentului național (a se vedea articolul 6) și sub rezerva aplicării principiului epuizării comunitare în dreptul comunitar. Prin urmare, în cazul competenței mixte, pot coexista trei regimuri de epuizare:

- în cadrul propriei lor competențe, anumite state membre pot aplica sistemul epuizării internaționale față de statele terțe;
- celelalte state membre pot adopta principiul epuizării naționale;
- fiind stabilit că, în orice caz, toate statele membre vor avea obligația de a aplica principiul epuizării comunitare în domeniile care intră sub incidența competenței comunitare.

Dat fiind faptul, că nu va fi întotdeauna atât de simplu să se determine regimul sub care un produs sau un serviciu care implică un drept de proprietate intelectuală sunt importate într-un stat membru, este posibil ca în statele membre să se întenteze acțiuni pentru încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală. Importurile paralele riscă să fie afectate în aceste situații. Este probabil să fie alterată sau afectată sfera de aplicare a principiului liberei circulații.

De exemplu, în cazul în care un bun a fost introdus pe piața unui stat terț de către deținătorul unui drept de proprietate intelectuală sau cu consimțământul acestuia, bunul respectiv va putea fi importat de către un importator paralel în statele membre ale Comunității care pun în aplicare principiul epuizării internaționale. Cu toate acestea, deținătorul dreptului este în măsură să se opună importării bunului respectiv în acele state membre care aplică principiul epuizării naționale. Din Hotărârea Curții EMI/CBS, menționată anterior, rezultă în mod implicit că deținătorul dreptului este capabil să interzică importarea produsului în cauză de către un importator paralel în celelalte state membre din statul membru care pune în aplicare principiul epuizării internaționale. Se procedează astfel, deoarece deținătorul dreptului nu a fost de acord, de fapt, cu prima importare a bunului în Comunitate realizată de către importatorul paralel. În consecință, nu a fost posibil să se aplice principiul epuizării comunitare. De aceea, armonizarea este necesară în acest domeniu și a fost deja întreprinsă în privința anumitor drepturi de proprietate intelectuală, astfel încât să se excludă posibilitatea aplicării principiului epuizării internaționale.

Comisia reamintește că Acordul GATS nu permite modificarea unilaterală a listelor de angajamente specifice pe parcursul primilor trei ani de la intrarea în vigoare a acestui acord. În consecință, în cazul în care o astfel de modificare anulează sau compromite drepturile altor membri ai GATS, trebuie să li se acorde o compensație (articolul XXI). De aceea, Comisia consideră că, în cazul în care există o competență partajată, statele membre pot avea tendința de a se opune oricărei evoluții a dreptului comunitar pentru a nu fi obligate să acorde compensații unor state terțe. Acest risc de înghețare a dreptului comunitar constituie, potrivit Comisiei, o afectare sau o alterare a dreptului comunitar în sensul jurisprudenței AETR.

De altfel, Comisia arată că articolul V din GATS prevede o derogare generală pentru procesele de integrare economică. Cu toate acestea, persistă incertitudini legate de sfera exactă de aplicare a anumitor dispoziții din articolul V. Nu este absolut sigur că acordurile europene încheiate cu țările din Europa Centrală și Orientală (a se vedea acordurile încheiate de către Comunitate sau de către Comunități cu Republica Polonia din 16 decembrie 1991, JO 1993 L 348, p. 2; cu Republica Federativă Cehă și Slovacă din 16 decembrie 1991, JO 1992 L 115, p. 2; cu Republica Ungaria din 16 decembrie 1991, JO 1993 L 347, p. 2; cu Republica Bulgaria din 8 martie 1993, JO L 323, p. 2;

cu România din 1 februarie 1993, JO L 81, p. 2) îndeplinesc condițiile de la articolul V. În cazul în care se dovedește că anumite acorduri nu sunt în conformitate cu aceste dispoziții, acordurile respective mai pot fi menținute ca acorduri preferențiale, numai în cazul în care se obține o derogare de la principiul națiunii celei mai favorizate. În cazul în care statele membre refuză ca o astfel de solicitare să fie introdusă, trebuie ca beneficiul acestor acorduri să fie extins la toți membrii GATS, în temeiul principiului națiunii celei mai favorizate.

Comisia subliniază de asemenea că articolul 6 din Directiva 87/54, menționată anterior, privind topografiile produselor semiconductoare prevede condiții mai puțin stricte decât condițiile minime impuse de TRIPs cu privire la acordarea licențelor obligatorii. Invocând Avizul 2/91, menționat anterior (considerentele 25 și 26), Comisia reamintește că simpla coexistență a normelor internaționale și a dispozițiilor de drept comunitar într-un domeniu poate afecta dreptul comunitar, chiar în cazul în care nu există contradicții între acestea.

În cele din urmă, Comisia atrage atenția asupra faptului că, dat fiind caracterul de pachet unic al Acordului OMC și al regulii privind măsurile de taxe (vamale) de retorsiune în cadrul înțelegerii privind soluționarea litigiilor, o încălcare a unuia din acordurile anexate la OMC de către un stat membru poate duce, în cazul în care se recunoaște competența mixtă, la măsuri de retorsiune în cadrul unui acord care intră sub incidența sferei de competență comunitară. Această posibilitate de aplicare a măsurilor de taxe (vamale) de retorsiune constituie în sine o afectare sau o alterare a normelor comunitare în sensul Hotărârii AETR.

H. A opta întrebare

Secțiunea 3 din partea II a Acordului TRIPs obligă fiecare membru să protejeze indicațiile geografice ale celorlalți membri. Consiliul și Comisia arată că Regulamentul (CEE) nr. 2081/92 al Consiliului din 14 iulie 1992 privind protecția indicațiilor geografice și a denumirilor de origine ale produselor agricole și alimentare (JO L 208, p. 1) răspunde parțial la această obligație. Consiliul și Comisia sunt rugate să precizeze modul în care acest regulament poate servi drept fundament pentru protejarea indicațiilor de proveniență și a denumirilor de origine din țările terțe.

Comisia arată că, în temeiul articolului 12, regulamentul respectiv se aplică și indicațiilor geografice din statele terțe: acelea care îndeplinesc condițiile impuse în regulament (în special, să fie în conformitate cu un caiet de sarcini și să se supună unui regim de control) vor putea obține, prin intermediul aceleiași proceduri, protecția specifică instituită la articolul 13 din respectivul regulament.

Consiliul reamintește că secțiunea 3 din partea II din TRIPs obligă fiecare parte contractantă să acorde o protecție denumirilor protejate de alte părți contractante. Prin însăși esența sa, acordul intenționează ca, prin punerea sa în aplicare, să conteste protecția acordată prin regulamentul comunitar.

Pentru a ilustra această situație, Consiliul oferă exemplul unei plângeri a Republicii Ungaria, membru al OMC, care susține că protecția acordată de Comunitate denumirii „Tokay” contravine TRIPs deoarece aceasta trebuie rezervată vinurilor produse în regiunea maghiară Tokay. Întrucât denumirea „Tokay” este protejată de legislația comunitară, Consiliul consideră că aparține Comunității, și nu statelor membre, competența de a se apăra împotriva pretențiilor Republicii Ungaria în cadrul unui asemenea diferend.

Cu toate acestea, Consiliul recunoaște că problema protecției indicațiilor geografice ale statelor terțe se poate pune și fără a se afecta reglementările comunitare și că o asemenea ipoteză nu a fost anticipată în observațiile sale scrise.

În această privință, Consiliul citează exemplul protecției care trebuie acordată în Spania unei băuturi alcoolice produse în Mexic și denumită „Tequila mexicană”. Potrivit Consiliului, sub rezerva unui act comunitar de drept secundar privind această chestiune, o asemenea problemă este de competența statelor membre. În privința acestui ultim exemplu, Consiliul dorește să își modifice observațiile scrise: sfera de aplicare a măsurilor comunitare în domeniul indicațiilor geografice nu

coincide în totalitate cu cea a secțiunii 3 din partea II a TRIPs. Așadar, competența comunitară care decurge din efectul AETR nu reglementează în totalitate această secțiune 3, competențele statelor membre menținându-se intacte.

I. A noua întrebare

Comisia și Consiliul sunt rugate să precizeze dacă, în cazurile în care există un act comunitar de armonizare a drepturilor de proprietate intelectuală, statele membre au obligația de a aplica normele a căror adoptare le este impusă pentru resortisanții statelor terțe.

Comisia consideră că, pentru actele comunitare de armonizare a drepturilor de proprietate intelectuală reglementate de Convenția de la Paris privind proprietatea intelectuală sau de Convenția de la Berna privind operele literare și artistice, chestiunea este reglementată chiar prin aceste convenții internaționale.

Într-adevăr, articolele 2 și 3 din Convenția de la Paris prevăd, pentru resortisanții statelor membre ale Uniunii de la Paris, precum și pentru persoanele domiciliare sau stabilite efectiv și în mod serios pe teritoriul unuia dintre aceste state, acordarea tratamentului național în ceea ce privește „avantajele” actuale și viitoare acordate de legislațiile din domeniul proprietății industriale. Așadar, acest principiu se aplică automat dispozițiilor Primei directive 89/104/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO 1989 L 40, p. 1).

În temeiul articolelor 3 și 5 din Convenția de la Berna, autorii, resortisanți ai unuia dintre statele membre ale Uniunii de la Berna, sau care rezidă în mod obișnuit în unul din aceste state, beneficiază de drepturile actuale și viitoare acordate resortisanților prin legislație.

Acest principiu trebuie aplicat în mod automat dispozițiilor din domeniul drepturilor de autor din:

- **Directiva 92/100/CEE a Consiliului din 19 noiembrie 1992 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale (JO L 346, p. 61);**
- **Directiva 93/83/CEE a Consiliului din 27 septembrie 1993 privind coordonarea anumitor norme referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe aplicabile difuzării de programe prin satelit și retransmisiei prin cablu (JO L 248, p. 15).**

În ceea ce privește celelalte drepturi de proprietate intelectuală, răspunsul variază de la un act comunitar la altul. În temeiul articolului 3 alineatul (7) din Directiva 87/54/CEE a Consiliului din 16 decembrie 1986 privind protecția juridică a topografiilor produselor din materiale semiconductoare (JO 1987, L 24, p. 36), extinderea protecției la resortisanții statelor terțe este decisă de Consiliu. În Directiva 92/100/CEE a Consiliului din 19 noiembrie 1992, privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale (JO L 346, p. 61), se subînțege că statele membre vor continua să acorde aceste drepturi pe bază de reciprocitate și să acorde tratamentul național resortisanților statelor părți la Convenția de la Roma. Această poziție a fost confirmată în mod expres în Directiva 93/98/CEE din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe (JO L 290, p. 9). Într-adevăr, al douăzeci și treilea considerent din preambul face trimitere la protecția resortisanților statelor terțe în temeiul unui acord internațional.

Consiliul invocă, mai întâi, faptul că, în principiu, atunci când există un act comunitar de armonizare a drepturilor de proprietate intelectuală, statele membre nu au obligația să aplice pentru resortisanții statelor terțe normele a căror adoptare le este impusă resortisanților statelor terțe.

Într-adevăr, într-un mod general, măsurile de armonizare vizează crearea și funcționarea pieței interne, iar obiectul lor este acela de a elimina obstacolele în calea liberei circulații în interiorul Comunității. Aceste măsuri nu au scopul de a armoniza tratamentul care trebuie acordat resortisanților și societăților statelor terțe. De altfel, cel mai adesea, acestea nu se pronunță asupra tratamentului pe care fiecare stat membru îl poate acorda resortisanților statelor terțe.

Consiliul recunoaște, cu toate acestea, că uneori măsurile comunitare de armonizare pot conține o normă generală aplicabilă tuturor activităților desfășurate pe teritoriul statelor membre, inclusiv de

către resortisanții sau societățile din state terțe. De exemplu, o măsură de armonizare poate impune obligația de a se înregistra oricărui profesionist care dorește să își exercite activitatea în cadrul Comunității sau oricărei persoane fizice sau juridice care dorește să obțină protecția dreptului de proprietate intelectuală pe care îl deține. Această normă generală se aplică resortisanților statelor terțe.

Din acest motiv, Consiliul consideră că răspunsul care trebuie dat la a noua întrebare se poate formula numai cu privire la stadiul actual de armonizare comunitară: în prezent, legislația comunitară impune numai în mod excepțional obligații statelor membre cu privire la drepturile de proprietate intelectuală care trebuie acordate resortisanților statelor terțe.

J. A zecea întrebare

Comunitatea nefiind parte la mai multe convenții din domeniul proprietății intelectuale administrate de OMPI, Comisia este invitată să precizeze cine participă la gestionarea acestor convenții în cazul în care este recunoscută competența exclusivă a Comunității de a încheia convenții cu statele terțe în domeniul proprietății intelectuale.

Cu titlu liminar, Comisia precizează că a susținut ideea ca Comunitatea să dețină o competență exclusivă pentru a încheia Acordul OMC deoarece acesta este, în esență, un acord care privește comerțul (trade-related) și că nu a susținut că Comunitatea are o competență exclusivă pentru a încheia toate convențiile cu statele terțe din domeniul proprietății intelectuale.

Potrivit Comisiei, convențiile trebuie analizate pentru fiecare caz în parte pentru a stabili dacă este vorba de un acord comercial și, în caz contrar, dacă legislatorul comunitar a adoptat deja măsuri care pot fi afectate de convenția în cauză sau se pregătește să facă acest lucru prin încheierea convenției respective.

Comisia subliniază că competențele externe ale Comunității au un caracter evolutiv, mai ales în domeniul proprietății intelectuale. Astfel, în prezent, Comunitatea nu poate deveni membru al OMPI și nici nu poate să adere la convențiile existente cum sunt convențiile de la Paris și de la Berna, deoarece această posibilitate este oferită numai statelor. Comisia are doar un statut de observator pe lângă OMPI, în cadrul căruia aceasta desfășoară o activitate coordonată cu cea a statelor membre. În schimb, Comunitatea a fost mai mult implicată în elaborarea celor două convenții OMPI adoptate recent, Tratatul de la Washington din 26 mai 1989 privind protecția proprietății intelectuale asupra circuitelor integrate și Protocolul de la Madrid din 28 iunie 1989 cu privire la Acordul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor. De fapt, Comisia a participat la Conferința diplomatică cu statutul de delegație și poate deveni parte contractantă la aceste convenții.

K. A unsprezecea întrebare

Consiliul și statele membre care au prezentat observații sunt rugate să precizeze care sunt modalitățile prin care se poate asigura o unitate a acțiunii externe a Comunității și a statelor în cazul în care se decide că, pentru încheierea Acordurilor GATS și TRIPs, este necesară participarea comună a Comunității și a statelor membre.

Consiliul arată că chestiunea modalităților în care se poate realiza participarea comună a Comunității și a statelor membre la OMC nu a fost încă rezolvată, deoarece, atâta timp cât Curtea nu a pronunțat un aviz, este incertă existența unei competențe partajate a Comunității și a statelor membre.

Consiliul se mulțumește să schițeze în linii mari soluția de reținut în cazul unei participări comune. În primul rând, soluția va trebui să respecte pe deplin tratatele și acquis-ul comunitar. Apoi, trebuie adoptat principiul unui unic purtător de cuvânt comun, chiar și pentru domeniile care nu intră sau nu complet sub incidența competenței exclusive a Comunității. În ceea ce privește deciziile însăși, acestea trebuie luate în cadrul Consiliului, chiar și în domeniile necomunitare, pentru ca Consiliul să poată juca rolul pe care i-l atribuie Tratatul privind Uniunea Europeană. În cele din urmă, principiul „cutiei poștale” unice trebuie reținut astfel încât să nu li se impună celorlalți membri ai

OMC sarcina de a stabili cine deține competența dintre Comunitate și statele membre. Orice cerere de consultare sau orice reclamație poate fi adresată fie „Uniunii Europene”, fie „Comunității și statelor membre” și trebuie acceptată independent de chestiunea de a ști cine este competent.

Consiliul adaugă că nu este necesar ca Curtea să cunoască modalitățile care vor fi adoptate în cazul participării comune a Comunității și a statelor membre pentru a răspunde la întrebarea care i-a fost adresată, și anume, dacă statele membre dețin o competență într-un anumit domeniu sau în altul, în care există obligații prevăzute de GATS sau de TRIPs. Consiliul afirmă că, în orice caz, este conștient de obligațiile care îi sunt impuse de articolele din tratat privind coerența acțiunii externe a Uniunii Europene.

Potrivit *guvernului danez*, din articolul C din Tratatul privind Uniunea Europeană și din articolul 5 din Tratatul CE, precum și din jurisprudența Curții, decurge că instituțiile comunitare și statele membre sunt obligate să coopereze în mod loial și că această datorie a cooperării loiale rămâne valabilă și în cazul unei competențe exclusive a Comunității, și în cazul unei competențe partajate între Comunitate și statele membre. În această ultimă ipoteză, datoria cooperării loiale este obligatorie, oricare este modul în care statele membre își exercită competențele.

Guvernul german face trimitere la „codul de conduită” adoptat în mai 1994 de către Consiliu pentru a permite continuarea negocierilor „post Runda Uruguay” în domeniul serviciilor (a se vedea textul acestui acord, redat mai sus, în cadrul răspunsului la a patra întrebare), precum și la proiectul de „cod de conduită”, în discuție la Consiliu, anticipat în mod mai general pentru întreaga OMC. Aceste coduri poate elimina dificultățile legate de salvagardarea unității de acțiune externă a Comunității și a statelor membre.

Guvernul elen arată, de asemenea, că unitatea de acțiune a statelor membre și a Comisiei în cadrul OMC va putea fi asigurată de un „cod de conduită”, adoptat printr-o decizie a reprezentanților guvernelor statelor membre reuniți în Consiliu. Acest cod desemnează Comisia ca „purtător de cuvânt comun” al statelor membre și al Comunității în cadrul OMC, atât pentru problemele de competență comunitară exclusivă, cât și pentru cele care țin de competența statelor membre. În cazul celei de-a doua categorii de probleme, statele membre sunt invitate să definească poziții comune pe care Comisia le prezintă în cadrul organelor competente ale OMC. În cele din urmă, în cazul în care statele membre nu ajung la definirea unei poziții comune, și numai într-un asemenea caz, acestea pot, potrivit guvernului elen, să își apere punctele de vedere naționale în cadrul OMC.

Guvernul spaniol subliniază, de asemenea, necesitatea adoptării unui cod de conduită care să prevadă modalitățile de folosire a procedurilor prevăzute în tratate pentru chestiunile de competență comunitară și încercarea de a ajunge la un consens între statele membre pentru chestiunile care țin de competența acestora. În cazul în care se dovedește că nu se poate ajunge la un asemenea consens, statele membre vor fi libere, potrivit guvernului spaniol, să își prezinte poziția proprie. În cele din urmă, Comisia este invitată să se exprime și să negocieze în numele Comunității și al statelor membre, respectând instrucțiunile date, după caz, de către Consiliu sau de către statele membre.

Guvernul francez observă, de asemenea, că, pentru aplicarea acordurilor Runde Uruguay, în conformitate cu articolul C al doilea paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană și articolul 5 din Tratatul CE, trebuie să se asigure coerența acțiunii Comunității și a statelor sale membre. Potrivit guvernului francez, proiectul de cod de conduită care face obiectul discuțiilor din cadrul Consiliului permite asigurarea acestei unități de acțiune. Acest dispozitiv trebuie să cuprindă următoarele elemente: principiul de purtător de cuvânt unic reprezentat de Comisie în cadrul OMC; conducerea negocierilor din cadrul OMC de către Comisie în numele Comunității și al statelor membre în baza unui mandat, prezentarea negocierilor cu regularitate în Consiliu și în instanțele însărcinate cu urmărirea acestora, asocierea statelor membre în toate etapele negocierilor sau discuțiilor. În plus, Comisia trebuie să accepte cererile de consultare din partea statelor membre și, după caz, să suspende temporar discuțiile. Între Comisie, statele membre și Secretariatul General al Consiliului trebuie să existe o strânsă colaborare pentru ca negocierile să poată fi realizate în mod organizat. Acțiunile și luările de poziție trebuie să fie fundamentate pe o

poziție comună adoptată în problemele de competență comunitară, în conformitate cu dispozițiile pertinente din tratat, și, pentru chestiunile de competență națională, prin consens. Statele membre se exprimă asupra problemelor de competență națională numai în cazul în care nu s-a putut adopta o poziție comună.

Guvernul olandez face trimitere la Avizul 2/91 pentru a sublinia necesitatea unei colaborări cât mai strânse între Comunitate și statele sale membre în cazul unei competențe comune. Această colaborare trebuie să se traducă prin adoptarea unui cod de conduită. În această privință, guvernul olandez reamintește conținutul fostului articolul 116 din Tratatul CEE, aranjamentul existent în cadrul FAO, precum și procedurile existente în cadrul celui de-al treilea pilon din Tratatul privind Uniunea Europeană, în special cea de la articolul K.5.

Potrivit *guvernului portughez*, eventualele dificultăți care poate apărea la nivelul reprezentării intereselor proprii ale statelor membre în cadrul OMC sau la nivelul constituirii voinței lor nu sunt de natură să determine un răspuns chestiunii repartizării competențelor și să împiedice încheierea acordurilor mixte în cauză. Guvernul portughez reamintește obligațiile de cooperare și de coerență prevăzute la articolele C, J.1 alineatul (4) și J.2 alineatul (3) din Tratatul privind Uniunea Europeană și la articolul 5 din Tratatul CE. Obiectivul unității de acțiune a Comunității și a statelor membre a fost atins în cursul negocierilor din cadrul OMC. Potrivit guvernului portughez, experiența astfel dobândită trebuie să constituie o referință pentru elaborarea unui cod de conduită care să definească atât obligațiile specifice ale Comisiei în calitate de purtător de cuvânt al statelor membre, cât și modul de adoptare a pozițiilor comune sau concertate ale statelor membre în chestiuni care țin de competența lor. O decizie prin consens trebuie căutată, atunci când sunt în cauză interese vitale sau deosebit de importante ale unui stat membru.

Guvernul Regatului Unit subliniază că adevărata sferă de aplicare a întrebării adresate de Curte vizează participare viitoare a Comunității și a statelor membre la OMC. Guvernul Regatului Unit reamintește că Comunitatea și statele membre au cooperat eficient în cadrul negocierilor multilaterale din Runda Uruguay, așa cum puteau proceda în cazul în care toate părțile recunoșteau de la început existența unei competențe comune. Aceasta demonstrează că o asemenea cooperare este posibilă din punct de vedere politic și poate fi deosebit de eficientă în vederea asigurării respectării intereselor Comunității și ale statelor membre.

Cu toate acestea, o metodă determinată de cooperare nu este neapărat adecvată pentru toate acordurile și în toate împrejurările. Din acest motiv, Regatul Unit nu poate să ofere decât o schiță a procedurii de acord prin care se va putea obține coerența acțiunii externe în cadrul OMC.

1. Procedura reglementează comportamentele Comunității și ale statelor membre în cadrul OMC fie că domeniile vizate intră sub incidența competenței comunitare sau cea a statelor membre.
2. Comisia va fi în mod normal „purtătorul de cuvânt” unic și va negocia în numele Comunității și al statelor membre; cu toate acestea, în cazuri excepționale, și statele membre trebuie să aibă capacitatea de a se exprima și de a negocia. Procedura aplicabilă definește circumstanțele în care statele membre poate exercita acest drept.
3. Comisia informează statele membre cu privire la stadiul negocierilor și al discuțiilor și le oferă posibilitatea de a participa la acestea în mod corespunzător.
4. Comisia transmite cu diligență statelor membre toate documentele pertinente, inclusiv textele.
5. Comisia ia în considerare punctele de vedere ale statelor membre. Procedurile aplicabile trebuie să facă obiectul unui acord.
6. Pozițiile sau acțiunile care sunt decise se bazează pe norme și proceduri comunitare în cazurile în care acestea sunt aplicabile [de exemplu, în cadrul articolului 228 alineatul (1) a doua teză din Tratatul CE] și, în celelalte cazuri decurg din poziția comună obținută prin consens.
7. Așa cum procedează și astăzi, statele membre se pot exprima în nume propriu cu privire la chestiunile administrative și bugetare, dar pot evita să adopte poziții divergente.
8. Trebuie adoptate dispoziții pentru a stabili modul în care Comunitatea administrează procedurile de soluționare a litigiilor în cadrul OMC. Aceste dispoziții trebuie să prevadă o cooperare strânsă

între Comisie și statele membre.

9. În cazul în care anumite state membre sunt afectate de comportamentul altor părți participante la Acordul OMC, care acționează în sensul încălcării acestuia, trebuie să existe dispoziții care să prevadă o procedură de consultare între Comisie și statele membre, precum și o strânsă cooperare între acestea.

Guvernul Regatului Unit nu are nicio îndoială că o procedură corespunzând trăsăturilor schițate mai sus va fi organizată foarte curând. Statele membre nu au nicio intenție de a submina enorma capacitate de negociere pe care o exercită în mod colectiv; interesul lor important este să folosească această capacitate de negociere în cel mai eficient mod posibil.

PUNCTUL DE VEDERE AL CURȚII

I. Introducere

- 1 Întrebările cu care Comisia a sesizat Curtea printr-o cerere de aviz introdusă în temeiul articolului 228 alineatul (6) din Tratatul de instituire a CE au ca obiect, în primul rând, caracterul exclusiv sau nu al competenței Comunității pentru a încheia Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri în măsura în care aceste acorduri privesc produsele CECO și produsele Euratom. În continuare, aceste întrebări vizează competența exclusivă a Comunității care decurge fie din articolul 113 din Tratatul CE, fie din paralelismul competențelor interne și externe, fie din articolele 100 A sau 235 din Tratatul CE pentru a încheia Acordul general privind comerțul cu servicii (denumit în continuare „GATS”) și Acordul privind aspectele comerciale ale dreptului de proprietate intelectuală, inclusiv asupra comerțului cu mărfuri contrafăcute (denumit în continuare „TRIPS”).
- 2 Aceste acorduri sunt anexate Acordului de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului (denumit în continuare „Acordul OMC”). Acesta creează un cadru instituțional comun pentru desfășurarea relațiilor comerciale dintre statele membre în privința tuturor chestiunilor legate de acordurile și instrumentele juridice anexate la acesta [articolul II alineatul (1) din Acordul OMC]. Aceste diverse acorduri reiau rezultatele negocierilor comerciale multilaterale din Runda Uruguay al căror punct de plecare a fost Declarația ministerială de la Punta del Este din 20 septembrie 1986.
- 3 La adoptarea acestei declarații, Consiliul și statele membre au hotărât „în vederea garantării unei coerențe maxime a desfășurării negocierilor” ca „Comisia să acționeze ca negociator unic pentru Comunitate și pentru statele membre”. Cu toate acestea, în procesul verbal al reuniunii s-a precizat că această decizie „nu aprecia prealabil chestiunea competenței Comunității și a statelor membre cu privire la subiecte specifice”.
- 4 La 15 decembrie 1993, Comitetul pentru negocieri comerciale, un organism special instituit de Conferința de la Punta del Este pentru finalizarea negocierilor din Runda Uruguay, reunit la nivel de înalți funcționari, a aprobat Actul final care relua rezultatele negocierilor comerciale multilaterale din Runda Uruguay.
- 5 În cadrul sesiunii sale din 7 și 8 martie 1994, Consiliul a hotărât să semneze acest Act final și Acordul OMC. Consiliul i-a autorizat pe președintele Consiliului și pe Sir Leon Brittan, membru al Comisiei, să semneze în numele Comisiei și al Uniunii Europene, la 15 aprilie 1994 la Marrakech, Actul final și Acordul OMC. Considerând că aceste acte „vizează în egală măsură și chestiuni de competență națională”, reprezentanții guvernelor statelor membre au convenit, la aceeași dată, să semneze Actul final și Acordul OMC. În ceea ce o privește, Comisia a adăugat în procesul verbal că „Actul final (...) și acordurile anexate acestuia intră în competența exclusivă a Comunității”.
- 6 La 6 aprilie 1994, Comisia și-a prezentat cererea de aviz. Întrebările sunt formulate după cum urmează:
„Având în vedere rezultatele negocierilor comerciale din Runda Uruguay a GATT, cuprinse în Actul final din 15 decembrie 1993:

- 1) Comunitatea europeană are competența de a încheia toate părțile Acordului de instituire a OMC care privesc comerțul cu servicii (GATS) și aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv comerțul cu mărfuri contrafăcute (TRIPs), în temeiul Tratatului CE, în special în temeiul articolului 113 luat ca atare sau coroborat cu articolele 100 A și/sau 235 din tratatul respectiv?
 - 2) Comunitatea Europeană are competența de a încheia în nume propriu părțile din Acordul OMC care privesc produsele și/sau serviciile care intră sub incidența exclusivă a sferei de aplicare a Tratatelor CECO și CEEA?
 - 3) În cazul în care răspunsul la întrebările anterioare este afirmativ, acesta afectează capacitatea statelor membre de a încheia Acordul OMC, dat fiind faptul că s-a convenit deja că ele vor fi membri fondatori ai OMC?”
- 7 La 15 aprilie 1994, acordurile rezultate din Runda Uruguay au fost efectiv semnate la Marrakech. Pentru Comunitate și statele membre ale acesteia, semnarea s-a efectuat în conformitate cu hotărârile menționate anterior (a se vedea considerentul 5).
- 8 La 24 mai 1994, cererea de aviz a Curții formulată de către Comisie a fost notificată Consiliului și statelor membre.

II. În ceea ce privește admisibilitatea cererii

- 9 În primul rând trebuie reamintit că, potrivit unei jurisprudenței constante, avizul Curții, în conformitate cu articolul 228 alineatul (6) din tratat, poate fi exprimat, în special, cu privire la aspectele care privesc repartizarea competențelor între Comunitate și statele membre în vederea încheierii unui anumit acord cu state terțe, așa cum este cazul și, în speță (a se vedea, mai ales, Avizul 1/75 din 11 noiembrie 1975, Cul. p. 1355 și în special p. 1360, Avizul 1/78 din 4 octombrie 1979, Cul. p. 2871, considerentul 30 și Avizul 2/91 din 19 martie 1993, Cul. p. I-1061, considerentul 3).
- 10 Regatul Spaniei concluzionează inadmisibilitatea cererii. Potrivit acestuia, procedura de aviz în conformitate cu articolul 228 poate fi inițiată numai în momentul în care Comunitatea nu și-a asumat încă niciun angajament internațional. Regatul Spaniei subliniază că semnarea Actului final la Marrakech urmărea autentificarea textelor rezultate din negocieri și prevedea, printre altele, angajamentul semnatarilor de a le supune aprobării autorităților lor respective. Consiliul și guvernul olandez se limitează la formularea unor îndoieli cu privire la posibilitatea de a stabili dacă un acord deja semnat mai constituie încă un acord doar preconizat în sensul articolului 228.
- 11 Este necesar să se elimine aceste obiecții și îndoieli.
- 12 În conformitate cu articolul 228 alineatul (6) din tratat, Curții i se poate solicita să se pronunțe în orice moment, înainte ca Comunitatea să își fi exprimat consimțământul final de a-și asuma obligații în temeiul acordului. Atâta timp cât consimțământul nu este exprimat, acordul rămâne un acord preconizat. În consecință, nimic nu se opune admisibilității prezentei cereri.

III. În ceea ce privește formularea întrebărilor Comisiei

- 13 Consiliul critică modul în care Comisia și-a formulat întrebările. Întrucât procedura vizează un acord semnat de Comunitate și de statele membre în temeiul competențelor lor respective, nu este vorba despre a ști dacă Comunitatea poate semna și încheia singură acest acord (o ipoteză teoretică, potrivit Consiliului), ci de a stabili dacă „încheierea în comun a acordurilor Runde Uruguay de către Comunitate și de către statele membre este (...) compatibilă cu repartizarea competențelor așa cum s-a stabilit în tratatele de instituire a Comunităților Europene”, acesta nu este cazul, atunci când totalitatea acordului intră sub incidența competenței exclusive a Comunității.
- 14 Criticile Consiliului, la care se raliază guvernul portughez, trebuie eliminate. Fie că întrebările sunt formulate în termenii propuși de Consiliu, fie că sunt formulate în termenii

utilizați de Comisie, problema de fond este aceea de a stabili dacă competența Comunității de a încheia Acordul OMC și anexele acestuia este sau nu exclusivă. Aceasta este problema de fond pe care Curtea înțelege să o abordeze în continuarea acestui aviz, anticipând în mod succesiv anumite probleme distincte pe care le ridică Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri, GATS și TRIPs. În prealabil, însă, trebuie să se ia în considerare argumentele formulate de către Consiliu și de către unele guverne care au prezentat observații pe baza problemei reprezentării teritoriilor care depind de statele membre și argumentele pe care guvernul portughez le fundamentează pe participarea statelor la finanțarea funcționării OMC.

IV. În ceea ce privește reprezentarea anumitor teritorii dependente de statele membre

- 15 Consiliul și mai multe guverne care au prezentat observații aduc ca contra-argument la competența exclusivă invocată de Comisie în favoarea Comunității pentru încheierea Acordului OMC și a anexelor acestuia faptul că anumite state membre își păstrează competențele pentru încheierea și executarea acordurilor privind teritoriile pentru care nu se aplică tratatele de instituire a Comunităților Europene.
- 16 Guvernul francez arată, în plus, că Acordul OMC și anexele acestuia nu se încadrează în domeniul atribuit regimului de asociere a PTOM (țări și teritorii de peste mări) în numeroase privințe, și că este, în această privință, singurul competent să încheie Acordul OMC și anexele acestuia.
- 17 După cum a hotărât Curtea în Avizul 1/78, menționat anterior (considerentul 62), în măsura în care teritoriile în cauză rămân în afara domeniului de aplicare a Tratatului CEE, în relația cu Comunitatea, acestea sunt în aceeași situație ca și statele terțe. Astfel, statele în a căror competență intră aceste teritorii au dreptul de a participa la acord în calitatea lor de state care asigură relațiile internaționale ale teritoriilor care depind de ele, dar care nu fac parte din aria dreptului comunitar, și nu în calitatea lor de state membre ale Comunității.
- 18 Cu toate acestea, după cum a subliniat Curtea în acest aviz (la același considerent), poziția specială a acestor state membre nu influențează soluția problemei delimitării sferelor de competență în interiorul Comunității.

V. În ceea ce privește chestiunile bugetare și financiare

- 19 Făcând trimitere la articolul VII din Acordul OMC, care prevede ca fiecare membru va contribui la cheltuielile OMC și având în vedere faptul că statele membre ale Comunității vor dobândi calitatea de membrii fondatori ai OMC (a se vedea articolul XI alineatul (1)), guvernul portughez consideră că acest lucru este suficient pentru a justifica participarea statelor membre la încheierea acordului, chiar în cazul în care finanțarea nu are aceeași importanță decisivă ca cea din Acordul internațional asupra cauciucului care a făcut obiectul Avizului 1/78, menționat anterior. Guvernul portughez adaugă un motiv care decurge din propriul său drept constituțional, care prevede aprobarea de către Parlamentul național a tratatelor internaționale care prevăd participarea Republicii portugheze la organizații internaționale.
- 20 În ceea ce privește acest ultim argument, este suficient să se răspundă că dispozițiile de ordin juridic intern, chiar în cazul în care sunt de natură constituțională, nu pot modifica repartizarea competențelor internaționale, așa cum rezultă din tratat, între statele membre și Comunitate.
- 21 Nici primul argument nu poate fi luat în considerare. Fiind vorba de o organizație internațională care va dispune numai de un buget de funcționare și nu de un instrument de acțiune financiară, suportarea cheltuielilor OMC de către statele membre nu poate în niciun caz să justifice în sine participarea statelor membre la încheierea Acordului.

VI. În ceea ce privește Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri

- 22 În privința Acordurilor multilaterale privind comerțul cu mărfuri, Comisia și părțile care au prezentat observații recunosc că, în cea mai mare parte, acestea sunt întră sub incidența competenței exclusive deținute de Comunitate în domeniul politicii comerciale comune în temeiul articolului 113 din Tratatul CE. Divergențele privesc numai aspecte speciale.
- 23 În măsura în care se aplică produselor Euratom, revendicarea de către Comisie a unei competențe exclusive a Comunității pentru încheierea Acordurilor multilaterale privind comerțul cu mărfuri nu este contestată nici de către Consiliu, nici de către statele care au prezentat observații. Cu toate acestea, întrucât această problemă a fost ridicată de către Comisie în a doua întrebare, ea trebuie examinată.
- 24 La articolul 232 alineatul (2) din Tratatul CE se precizează că dispozițiile acestuia din urmă „nu fac derogare de la cele prevăzute în Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice”. Întrucât Tratatul Euratom nu conține nicio dispoziție privind comerțul exterior, nu există niciun element care să împiedice extinderea acordurilor la schimburile internaționale cu produse Euratom, în temeiul articolului 113 din Tratatul CE.
- 25 În schimb, cazul produselor CECO reprezintă un punct de dezacord între Comisie, care consideră că competența exclusivă a Comunității, ce rezultă din articolul 113 din Tratatul CE, se aplică și pentru produsele CECO, pe de-o parte, și Consiliu și majoritatea statelor membre care au prezentat observații, și care, făcând trimitere la articolul 71 din Tratatul CECO, concluzionează că există o competență a statelor.
- 26 Cu siguranță, în temeiul articolului 71 din Tratatul CECO, „competența guvernelor statelor membre în domeniul politicii comerciale nu este afectată de aplicare prezentului tratat, cu excepția dispozițiilor contrare ale acestuia”. De altfel, la articolul 231 alineatul (1) din Tratatul CE se precizează că acesta nu modifică dispozițiile Tratatului de instituire a CECO, în special în ceea ce privește drepturile și obligațiile statelor membre și competențele instituțiilor.
- 27 Cu toate acestea, dat fiind faptul că Tratatul CECO a fost redactat într-o perioadă în care Comunitatea Economică Europeană nu exista încă, articolul 71 din Tratatul CECO a putut să ia în considerare numai produsele obținute din cărbune și oțel. În orice caz, acest tratat poate rezerva statelor membre o competență numai pentru acordurile care vizează în mod specific produsele CECO. În schimb, Comunitatea este singura care, în temeiul articolului 113 din Tratatul CE, are competența de a încheia un acord extern cu caracter general, adică un acord care cuprinde toate tipurile de mărfuri, chiar în cazul în care printre aceste mărfuri se numără și produse CECO. Așa cum a arătat Curtea în Avizul 1/75, menționat anterior (p. 1365, al treilea paragraf), este exclus ca articolul 71 din Tratatul CECO să poată „anula efectele articolelor 113 și 114 din Tratatul CEE și afecta atribuirea de competență[Comunității în vederea negocierii și încheierii de acorduri internaționale care intră sub incidența politicii comerciale comune”. În speță, la examinarea acordurilor multilaterale privind comerțul cu mărfuri, rezultă că niciunul dintre aceste acorduri nu se referă în mod specific la produsele CECO. Rezultă că competența exclusivă Comunității de a încheia aceste acorduri nu poate fi contestată pe motiv că acordurile se aplică și produselor CECO.
- 28 Consiliul arată că va fi necesar să se recurgă la articolul 43 din Tratatul CE, ca bază pentru decizia Consiliului de a încheia Acordul OMC și anexele la acesta, pentru Acordul privind agricultura, deoarece acest acord vizează nu numai măsurile comerciale aplicabile schimburilor comerciale internaționale de produse agricole, ci și, mai ales, regimul intern de organizare a piețelor agricole. Guvernul Regatului Unit explică în mod expres că angajamentele de a reduce susținerea internă și restituirile la export pe care acordul le prevede pentru produsele agricole vor avea un impact asupra organizării comune a piețelor și că vor depăși limitele stabilite la articolul 113 din Tratatul CE având în vedere faptul că vor afecta produsele comunitare și nu produsele importate.
- 29 În ceea ce privește Acordul privind agricultura, este cu certitudine adevărat că articolul 43

a fost considerat a fi baza juridică corespunzătoare pentru o directivă privind reglementarea uniformă a condițiilor de comercializare a produselor, nu numai în cadrul schimburilor intracomunitare, ci și atunci când produsele provin din state terțe (a se vedea decizia din 16 noiembrie 1989 Comisia/Consiliul, C-131/87, Cul. p. I-3764, considerent 27). În cazul respectiv directiva urmărea îndeplinirea unuia sau a mai multor obiective ale politicii agricole comune enunțate la articolul 39 din tratat. Acesta nu este și cazul Acordului asupra agriculturii anexat la Acordul OMC. Într-adevăr, obiectivul acestuia este de a stabili pe plan mondial „un sistem de comerț cu produse agricole care să fie echitabil și axat pe piață” (a se vedea preambulul Acordului asupra agriculturii). Faptul că angajamentele prevăzute în cadrul acestui acord implică adoptarea unor măsuri de punere în aplicare internă în temeiul articolului 43 din tratat nu împiedică ca angajamentele internaționale în sine să poată fi luate doar în temeiul articolului 113.

30 În continuare, Consiliul arată că recurgerea la articolul 43 din Tratatul CE se impune, de asemenea, ca bază deciziei sale de încheiere a Acordului privind punerea în aplicare a măsurilor sanitare și fitosanitare din același motive pe care le-a susținut pentru Acordul privind agricultura.

31 Acest punct de vedere trebuie eliminat. După cum rezultă din expunerea sa de motive, Acordul privind punerea în aplicare a măsurilor sanitare și fitosanitare se limitează la „stabilirea unui cadru multilateral de reguli și norme pentru a orienta elaborarea, adoptarea și aplicarea de măsuri sanitare și fitosanitare în scopul de a reduce la minimum efectele negative ale acestora asupra comerțului”. Un astfel de acord poate fi încheiat doar în temeiul articolului 113.

32 Potrivit guvernului olandez, participarea comună a Comunității și a statelor membre la Acordul OMC se justifică deoarece statele membre dispun de o competență proprie în ceea ce privește barierele tehnice în calea schimburilor comerciale, dat fiind caracterul opțional al anumitor directive comunitare din acest domeniu și faptul că încă nu a fost realizată și nici nu a fost preconizată o armonizare completă în domeniul respectiv.

33 Acest argument nu poate fi luat în considerare. Acordul privind barierele tehnice în calea comerțului trebuie considerat ca intrând sub incidența politicii comerciale comune, deoarece dispozițiile acestuia au doar rolul de a evita crearea de obstacole inutile în calea comerțului internațional prin norme tehnice și standarde, precum și prin proceduri de evaluare a conformității normelor tehnice și a standardelor (a se vedea expunerea de motive și articolele 2.2 și 5.1.2 din acord).

34 Din considerațiile de mai sus rezultă că Comunitatea este singura care deține competența, în temeiul articolului 113 din Tratatul CE, de a încheia Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri.

VII. În ceea ce privește articolul 113 din Tratatul CE, Acordurile GATS și TRIPs

35 Principala teză susținută, în principal, de către Comisie este următoarea: încheierea Acordurilor GATS și TRIPs intră sub incidența competenței exclusiv deținute de Comunitate în domeniul politicii comerciale, în conformitate cu articolul 113 din Tratatul CE. Acest punct de vedere a fost în esență contestat vehement de Consiliu, de statele membre care au prezentat observații și de Parlamentul European, care a fost autorizat, la cererea sa, să prezinte observații. Este necesar să se examineze mai întâi această teză principală a Comisiei, discutând succesiv Acordurile GATS și TRIPs.

A. Acordul GATS

36 Bazându-se în principal pe interpretarea nerrestrictivă pe care jurisprudența Curții a dat-o noțiunii de politică comercială comună (a se vedea Avizul 1/78, menționat anterior considerentele 44 și 45), pe legăturile sau imbricarea dintre mărfuri și servicii, pe finalitatea Acordului GATS, precum și pe instrumentele utilizate, Comisia concluzionează că serviciile

- intră în sfera politicii comerciale comune, fără a fi nevoie să se facă distincția între diversele modalități de prestare a serviciilor și, în mod special, între serviciile care fac obiectul unei prestări transfrontaliere directe și cele care sunt prestate prin intermediul unei prezențe comerciale în țara destinatarului serviciului în cauză. De asemenea, Comisia susține că acordurile internaționale cu caracter comercial din domeniul transporturilor (spre deosebire de cele care vizează normele de securitate) intră sub incidența politicii comerciale comune și nu sub incidența specială pe care tratatul o consacră politicii comune de transporturi.
- 37 Este necesar, în primul rând, să fie luate în considerare, alte servicii decât transporturile, iar apoi, serviciile specifice reprezentând transporturile.
- 38 În ceea ce privește prima categorie de servicii, este necesar să se reamintească cu titlu liminar că, în Avizul 1/75, pronunțându-se asupra sferei de aplicare a competențelor comunitare cu privire la stabilirea de norme privind cheltuielile locale, Curtea a decis „că domeniul politicii comerciale comune și mai ales domeniul politicii de export cuprind în mod obligatoriu sisteme de ajutor la export și măsuri privind creditele destinate finanțării cheltuielilor locale aferente operațiunilor de export” (Cul. 1975, p. 1362). Cheltuielile locale în cauză reprezentau cheltuieli contractate atât pentru livrare de bunuri cât și pentru prestare de servicii. Curtea a recunoscut competența exclusivă a Comunității, fără a face distincție între bunuri și servicii.
- 39 În Avizul 1/78, menționat anterior (considerentul 44), Curtea a eliminat o interpretare a articolului 113 „al cărei efect era acela de a limita politica comercială comună la utilizarea instrumentelor destinate exclusiv controlării aspectelor tradiționale ale comerțului exterior”. Curtea a considerat că, din contră, „problema schimburilor externe trebuie reglementată într-o perspectivă deschisă”, ceea ce confirmă „faptul că enumerarea obiectelor politicii comerciale de la articolul 113 [...] este concepută ca o enumerare nelimitativă” (Avizul 1/78, menționat anterior, considerentul 45).
- 40 În cererea sa de aviz, Comisia a subliniat faptul că, în anumite țări dezvoltate, sectorul serviciilor a devenit sectorul dominant al economiei și că economia mondială trece printr-o restructurare fundamentală, tendința fiind ca industria, pur și simplu, să se transfere spre economiile țărilor în curs de dezvoltare, în timp ce economiile dezvoltate sunt pe cale de a deveni, în principal, exportatoare de servicii și de bunuri cu o mare valoare adăugată. Curtea constată că această evoluție este demonstrată de Acordul OMC și de anexele acestuia care au făcut obiectul unei negocieri de ansamblu cuprinzând mărfurile și serviciile.
- 41 Având în vedere această evoluție a comerțului internațional, caracterul deschis al politicii comerciale comune în sensul tratatului se opune excluderii comerțului cu servicii de la bun început și din principiu din sfera de aplicare a articolului 113, așa cum doreau unele dintre guvernele care au prezentat observații.
- 42 Pentru clarificarea acestei concluzii, trebuie cu toate acestea să se țină seama de definiția comerțului cu servicii conținută de GATS pentru a se vedea dacă, în ansamblu, sistemul tratatului nu limitează includerea comerțului cu servicii la articolul 113.
- 43 În sensul GATS, comerțul cu servicii cuprinde, în temeiul articolului I alineatul (2), patru moduri de prestare a serviciilor: 1) prestările transfrontaliere care nu implică nicio deplasare de persoane; 2) consumul în străinătate care implică deplasarea beneficiarului pe teritoriul membrului OMC în care este stabilit prestatorul; 3) prezența comercială, adică prezența unei filiale sau a unei sucursale pe teritoriul membrului OMC unde trebuie furnizat serviciul; 4) prezența unor persoane fizice ale unui membru OMC datorită cărora prestatorul unui membru furnizează servicii pe teritoriul oricărui alt membru.
- 44 În cazul prestării transfrontaliere, serviciul este asigurat de un prestator stabilit într-o țară anume unui beneficiar rezident în alt stat. Prestatorul nu se deplasează în țara beneficiarului, nici beneficiarul în țara prestatorului. Există deci o analogie între această situație și un schimb de mărfuri, care intră, fără niciun dubiu, în sfera politicii comerciale comune în sensul tratatului. Nu există, deci, niciun motiv special pentru ca o asemenea prestare să nu

- intre în sfera noțiunii de politică comercială comună.
- 45 Situația este diferită în cazul celorlalte trei modalități de prestare a serviciilor vizate de GATS; consumul în străinătate, prezența comercială și prezența persoanelor fizice.
- 46 În ceea ce privește persoanele fizice, pe baza articolului 3 din tratat, care la litera (b). distinge între „o politică comercială comună” și, la litera (d) „măsuri privind intrarea și circulația persoanelor”, rezultă că tratamentul resortisanților statelor terțe în momentul trecerii frontierelor externe ale statelor membre nu intră sub incidența politicii comerciale comune. În mod mai general, existența în tratat a unor capitole specifice consacrate liberei circulații a persoanelor, atât a celor fizice, cât și a celor juridice, arată că aceste probleme nu sunt cuprinse în politica comercială comună.
- 47 Rezultă că modalitățile de prestare a serviciilor, denumite în GATS „consum în străinătate”, „prezență comercială” și „prezența persoanelor fizice”, nu sunt reglementate de politica comercială comună .
- 48 În continuare, este necesar să se examineze cazul special al serviciilor speciale reprezentate de transporturi. În tratat, acestea fac obiectul unui titlu special (titlul IV), separat de titlul VII, care este consacrat politicii comerciale comune. Referitor la politica de transporturi, Curtea s-a pronunțat, pentru prima dată, că competența Comunității de a încheia acorduri internaționale „rezultă nu numai dintr-o atribuire explicită din tratat – așa cum este cazul articolelor 113 și 114 în privința acordurilor tarifare și comerciale și al articolului 238 pentru acordurile de asociere – dar poate, de asemenea, decurge din alte dispoziții din tratat și din acte adoptate, în cadrul acestor dispoziții, de instituțiile Comunității” (a se vedea Hotărârea din 31 martie 1971, denumită „AETR”, Comisia/Consiliu, 22/70, Cul. p. 263, considerentul 16). Ideea secundară a acestei jurisprudențe este că acordurile internaționale din domeniul transporturilor nu intră sub incidența articolului 113.
- 49 Sfera de aplicare a Hotărârii AETR nu poate fi limitată prin operarea unei distincții între acordurile asupra normelor de securitate, așa cum sunt cele privind perioada de timp în care șoferii profesioniști pot conduce, care au făcut obiectul AETR, și acordurile de natură comercială.
- 50 Într-adevăr, Hotărârea AETR nu cuprinde nicio distincție de acest tip. În Avizul 1/76 din 26 aprilie 1997 (Cul. p. 741), Curtea și-a confirmat analiza privind un acord care avea ca obiect asanarea situației economice a transportului fluvial, cu alte cuvinte, un acord cu caracter economic străin de instituirea normelor de securitate. De altfel, pe baza titlului „transporturi”, au fost încheiate numeroase acorduri cu state terțe, Guvernul Regatului Unit prezentând în observațiile sale o listă lungă cu asemenea acorduri.
- 51 În sprijinul poziției sale, Comisia a mai citat o serie de măsuri de embargo bazate pe articolul 113 și care priveau întreruperea serviciilor de transporturi [măsuri luate împotriva Irakului: Regulamentul (CEE) nr. 2340/90 al Consiliului din 8 august 1990, de interzicere a schimburilor Comunității cu Irakul și Kuweitul (JO L 213, p. 1), Regulamentul (CEE) nr. 3155/90 al Consiliului din 29 octombrie 1990, de extindere și modificare a Regulamentului (CEE) nr. 2340/90 de interzicere a schimburilor comunitare cu Irakul și Kuweitul (JO L 304, p. 1) și Regulamentul (CEE) nr. 1194/91 al Consiliului din 7 mai 1991 de modificare a Regulamentelor (CEE) nr. 2340/90 și (CEE) nr. 3155/90 de interzicere a schimburilor comunitare cu Irakul și Kuweitul (JO L 115, p. 37); măsuri adoptate împotriva Republicii Federative Iugoslavia (Serbia și Muntenegru): Regulamentul (CEE) nr. 990/93 al Consiliului din 26 aprilie 1993 privind schimburile între Comunitatea Economică Europeană și Republica Federativă Iugoslavia (Serbia și Muntenegru) (JO L 102, p. 14); măsuri adoptate împotriva Haiti: Regulamentul (CEE) nr. 1608/93 al Consiliului din 24 iunie 1993 de instituire a embargoului asupra anumitor schimburi comerciale între Comunitatea Economică Europeană și Haiti (JO L 155, p. 2)]. Aceste precedente nu sunt edificatoare. După cum a subliniat în mod justificat Parlamentul European, întrucât embargoul viza în primul rând exporturile și importurile de produse,

acesta nu devine efectiv în cazul în care nu se hotărăște, în același timp, și întreruperea serviciilor de transport. Această întrerupere a serviciilor de transport este o măsură accesorie a măsurii principale. Astfel, precedentele nu sunt pertinente în ceea ce privește existența unei competențe exclusive a Comunității, în temeiul articolului 113, pentru încheierea de acorduri internaționale în domeniul transporturilor.

- 52 În orice caz, în conformitate cu o jurisprudență constantă, o simplă practică a Consiliului nu poate reprezenta o derogare de la normele tratatului și nu poate, în consecință, să creeze un precedent care să lege instituțiile comunitare baza juridică corectă. (Hotărârea din 23 februarie 1988, Regatul Unit/Consiliul, 68/86, Cul. p. 855, considerentul 24).
- 53 Din considerațiile de mai sus rezultă că numai prestările transfrontaliere intră în sfera de aplicare a articolului 113 din tratat și că acordurile internaționale în materie de transporturi sunt excluse.

B. *Acordul TRIPs*

- 54 Pentru a susține competența exclusivă a Comunității în temeiul articolului 113, Comisia arată că, în esență, normele care privesc drepturile de proprietate intelectuală sunt strâns legate de comerțul cu produse și servicii cărora li se aplică.
- 55 În primul rând trebuie subliniat faptul că secțiunea 4 din partea III din TRIPs, care se referă la mijloacele de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală, cuprinde prevederi speciale privind măsurile la frontieră. După cum a arătat și Guvernul Regatului Unit, această secțiune are un corespondent în dispozițiile Regulamentului (CEE) nr. 3842/86 al Consiliului din 1 decembrie 1986 de stabilire a măsurilor în vederea interzicerii punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute (JO L 357, p. 1). În măsura în care privește interzicerea punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute, acest regulament se bazează în mod justificat pe articolul 113 din tratat: de fapt, este vorba de măsuri care trebuie luate de autoritățile vamale la frontierele externe ale Comunității. Dat fiind faptul că acest tip de măsuri pot fi adoptate în mod autonom de către instituțiile comunitare în temeiul articolului 113 din tratat, Comunitatea este singura abilitată să încheie acorduri internaționale în acest domeniu.
- 56 Punctul de vedere susținut de Comisie poate fi reținut numai pentru dispozițiile TRIPs care privesc interzicerea punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute.
- 57 Desigur, există o legătură între proprietatea intelectuală și comerțul cu mărfuri. Drepturile de proprietate intelectuală le permit deținătorilor lor să îi împiedice pe terți să îndeplinească anumite acte. Posibilitatea de a interzice utilizarea unei mărci, fabricarea unui produs, copierea unui model, reproducerea unei cărți, a unui disc sau unei casete video are efecte inevitabile asupra comerțului. De altfel, drepturile de proprietate intelectuală au fost concepute tocmai pentru a produce astfel de efecte. Dar acest lucru nu este suficient pentru ca drepturile de proprietate intelectuală să intre în sfera de aplicare a articolul 113. Într-adevăr, drepturile de proprietate intelectuală nu privesc în mod specific schimburile comerciale internaționale: acestea afectează în aceeași măsură, chiar dacă nu mai mult, comerțul intern față de comerțul internațional.
- 58 După cum a remarcat în mod justificat guvernul francez, obiectivul primordial al TRIPs este de a întări și a armoniza protecția proprietății intelectuale la scară mondială. Comisia însăși a recunoscut că, având în vedere faptul că TRIPs stabilește norme în domenii în care nu există măsuri de armonizare comunitară, încheierea acestui acord permite realizarea simultană a unei armonizări în cadrul Comunității și, în consecință, contribuie la consolidarea și funcționarea pieței comune.
- 59 În această privință, trebuie subliniat că, pe plan legislativ intern, în domeniul proprietății intelectuale, Comunitatea dispune de o competență de armonizare a legislațiilor naționale în temeiul articolelor 100 și 100 A și se poate baza pe articolul 235 pentru a crea noi titluri care să înlocuiască titlurile naționale, așa cum a procedat în cazul regulamentului privind

marca comunitară (Regulamentul (CE) nr. 40/94 al Consiliului din 20 decembrie 1993 privind marca comunitară, JO L 11 din 14 ianuarie 1994, p. 1). Aceste dispoziții fac obiectul regulilor de vot (unanimitate pentru articolele 100 și 235) sau normelor de procedură (consultarea Parlamentului pentru articolele 100 și 235, procedură de codecizie pentru articolul 100 A) diferite de cele care sunt aplicabile în cadrul articolului 113.

- 60 În cazul în care Comunității i se recunoaște o competență exclusivă de a se angaja în acorduri cu state terțe în vederea armonizării protecției proprietății intelectuale și în vederea realizării simultane a unei armonizări pe plan comunitar, instituțiile comunitare este în măsură să se sustragă constrângerilor care le sunt impuse pe plan intern în ceea ce privește procedura și modul de vot.
- 61 Această concluzie nu poate fi modificată pe baza unei practici a instituțiilor reprezentată de măsuri autonome sau de acorduri externe încheiate în temeiul articolului 113.
- 62 Comisia invocă trei cazuri în care, pe baza „noului instrument de politică comercială” [Regulamentul (CEE) nr. 2641/84 al Consiliului din 17 septembrie 1984 privind întărirea politicii comerciale comune, în special, în domeniul protecției împotriva practicilor comerciale ilicite (JO L 252, p. 1), regulament bazat el însuși pe articolul 113 din tratat], a fost inițiată o procedură de susținere a intereselor Comunității în domeniul proprietății intelectuale [Decizia 87/251/CEE a Comisiei din 12 martie 1987 privind inițierea unei proceduri internaționale de consultare și de reglementare a diferendelor referitoare la o măsură americană de excludere de pe piața Statelor Unite ale Americii a importurilor anumitor fibre de aramide (JO L 117, p. 18); aviz de inițiere a unei proceduri „contra practicilor comerciale ilicite” privind reproducerea neautorizată în Indonezia a suporturilor audio înregistrate (JO 1987, C 136, p. 3); aviz de inițiere a unei proceduri de investigare asupra unei practici comerciale licite în sensul Regulamentului (CEE) nr. 2641/84 al Consiliului care constă în piratarea înregistrărilor audio comunitare în Thailanda (JO 1991, C 189, p. 26)].
- 63 Măsurile care pot fi luate pe baza acestui regulament pentru a reacționa la lipsa de protecție într-un stat terț a drepturilor de proprietate intelectuală deținute de întreprinderile comunitare (sau împotriva unei discriminări la adresa acestora în domeniul respectiv) nu au niciun raport cu armonizarea protecției proprietății intelectuale care constituie obiectivul primordial al TRIPs. Într-adevăr, în conformitate cu articolul 10 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2641/84, menționat anterior, este vorba, în primul rând, de suspendarea sau de retragerea oricărei concesiuni rezultate în urma negocierilor de politică comercială; în continuare, este vorba de eliminarea taxelor vamale existente sau de instituirea oricărei alte impuneri la import; în final, este vorba de instaurarea restricțiilor cantitative sau a oricărei alte măsuri de modificare a condițiilor de import sau de export cu statul terț în cauză. Prin însăși esența lor, toate aceste măsuri intră în sfera de aplicare a politicii comerciale.
- 64 De asemenea, Comisia folosește ca argument măsurile adoptate de Comunitate față de Coreea în cadrul Regulamentului (CEE) nr. 4257/88 al Consiliului din 19 decembrie 1988 de aplicare a tarifelor preferențiale generalizate în anul 1989 anumitor produse industriale originare din statele în curs de dezvoltare (JO L 375, p. 1). Dat fiind faptul că Coreea a aplicat o discriminare între partenerii săi comerciali din perspectiva protecției proprietății intelectuale (a se vedea al optsprezecelea motiv din expunerea de motive a regulamentului), Comunitatea a suspendat tarifele preferențiale generalizate pentru produsele acestui stat (articolul 1 alineatul (3) din același regulament).
- 65 Acest argument nu este mai edificator decât cel precedent. Acordarea de măsuri preferențiale generalizate fiind o măsură de politică comercială, așa cum a decis Curtea (a se vedea Hotărârea din 26 martie 1987, denumită „tarife preferențiale generalizate”, Comisia/Consiliul, 45/86, Cul. p. 1493, considerentul 21), la fel este și suspendarea acestei măsuri. Acest fapt nu demonstrează în niciun caz că Comunitatea are o competență exclusivă în temeiul articolului 113 pentru a încheia cu stat terț un acord care vizează

- armonizarea protecției proprietății intelectuale pe plan mondial.
- 66 În sprijinul punctului său de vedere, Comisia a menționat și clauzele privind protecția proprietății intelectuale din acordurile cu state terțe care au fost încheiate în temeiul articolului 113 din tratat.
- 67 Trebuie subliniat faptul că sfera de aplicare a acestor clauze este extrem de limitată. Acordul dintre Comunitatea Economică Europeană și Republica Populară Chineză privind comerțul cu produse textile, parafat la 9 decembrie 1988 (JO L 380, p. 1), precum și Acordul dintre Comunitatea Economică Europeană și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind comerțul cu produse textile, parafat la 11 decembrie 1989 (JO L 397, p. 1) prevăd doar o procedură de consultare pe tema protecției mărcilor sau modelelor de produse textile. De altfel, cele trei acorduri interimare încheiate între Comunitate și unele țări din Europa de Est [Acordul cu Ungaria din 16 decembrie 1991 (JO 1992, L 116, p. 1); Acordul cu Republica Federativă Cehoslovacia din 16 decembrie 1991 (JO 1992, L 115, p. 1); Acordul cu Republica Bulgaria din 8 martie 1993 (JO L 323, p. 1)] conțin toate o clauză, redactată în termeni identici, care invită aceste state să îmbunătățească protecția proprietății intelectuale pentru a asigura, într-un anumit interval de timp, un „nivel de protecție similar celui garantat în Comunitate” prin actele Comunității. După cum a subliniat în mod just guvernul francez, clauzele de acest tip obligă numai statul terț, parte a acordului.
- 68 Faptul că Comunitatea și instituțiile acesteia au dreptul de a insera în acordurile externe care, în plus, intră în sfera de aplicare a articolului 113, dispoziții accesorii de organizarea a unor proceduri de simplă consultare sau clauze care invită cealaltă parte să mărească nivelul de protecție a proprietății intelectuale nu conduc la concluzia că Comunitatea este singura competentă să încheie un acord internațional de natura și amploarea TRIPs.
- 69 În cele din urmă, este cu siguranță adevărat faptul că, după cum arată Comisia, în Acordul cu Republica Austria din 23 decembrie 1988 privind controlul și protecția reciprocă pentru vinurile de calitate, precum și pentru vinul „retsina” (JO 1989, L 56, p. 1), și în Acordul cu Australia din 26 și 31 ianuarie 1994 privind comerțul cu vinuri (JO L 86, p. 1) figurează dispoziții privind protejarea reciprocă a denumirilor de vinuri. Astfel, pe teritoriul Comunității, denumirile regiunilor viticole austriece sunt rezervate exclusiv vinurilor austriece pe care le denumesc și pot fi folosite numai în condițiile prevăzute în reglementările austriece [articolul 3 alineatul (3) din acord]. Acordul cu Australia conține o dispoziție similară [articolul 7, alineatul (3)].
- 70 Cu toate acestea, după cum rezultă din considerentele Deciziei 94/184/CE a Consiliului din 24 ianuarie 1994 privind încheierea și semnarea Acordului între Comunitatea Europeană și Australia privind comerțul cu vin (JO L 86, p. 1), acest acord a fost instituit pe plan comunitar întrucât dispozițiile sale sunt direct legate de măsurile reglementate de politica agricolă comună, în acest caz, de reglementările comunitare vitivinicole. În plus, acest precedent nu poate constitui un argument pentru brevete și modele, pentru protecția informațiilor tehnice nedivulgate, pentru mărci sau pentru dreptul de autor, care sunt de asemenea reglementate de TRIPs.
- 71 Pe baza considerațiilor de mai sus, trebuie să se concluzioneze că, în afara acelor dispoziții care privesc interzicerea punerii în liberă practică a mărfurilor contrafăcute, TRIPs nu este cuprins în domeniul politicii comerciale comune.

VIII. În ceea ce privește competențele externe implicite ale Comunității Europene, Acordurile GATS și TRIPs

- 72 În cazul în care Curtea respinge teza sa principală privind competența exclusivă a Comunității în temeiul articolului 113, Comisia a susținut cu titlu subsidiar că competența exclusivă a Comunității de a încheia Acordurile GATS și TRIPs decurge implicit din dispozițiile tratatului care îi stabilesc competența internă sau din existența actelor de drept

secundar care constituie punerea în practică a acestei competențe sau chiar din necesitatea de a a-și asuma angajamente internaționale în vederea realizării unui obiectiv fixat pentru Comunitate pe plan intern. De asemenea, Comisia arată că, în cazul în care nu dispune de competențe suficiente pe baza dispozițiilor specifice din tratat sau pe baza actelor de drept secundar, Comunitatea dispune de o competență exclusivă în temeiul articolelor 100 A și 235 din tratat. Recunoscând faptul că Comunitatea deține anumite competențe, Consiliul și statele care au prezentat observații contestă cu toate acestea, caracterul exclusiv al acestor competențe.

A. *Acordul GATS*

73 În cea ce privește în mod special Acordul GATS, Comisia menționează trei surse posibile ale unei competențe externe exclusive a Comunității: competențele pe care tratatul le conferă instituțiilor comunitare pe plan intern, necesitatea de a încheia acordul pentru îndeplinirea unui obiectiv al Comunității și, în cele din urmă, articolele 100 A și 235.

74 În primul rând, Comisia arată că în Acordul GATS nu există niciun domeniu și nicio dispoziție specifică pentru care Comunitatea să nu dispună de competențe corespondente pentru a adopta măsuri pe plan intern. Aceste competențe sunt enunțate în capitolele privind dreptul de stabilire, libera prestare a serviciilor și transporturile. Pe plan intern, din aceste competențe decurge o competență externă exclusivă.

75 Acest punct de vedere trebuie eliminat.

76 În Hotărârea AETR, menționată anterior (considerentul 27), Curtea s-a pronunțat în sensul că „competența Comunității se extinde la relații care intră în sfera de aplicare a dreptului internațional și, în consecință, implică necesitatea încheierii de acorduri cu statele terțe interesate în domeniul vizat”, bazându-se chiar pe dispoziția de la articolul 75 alineatul (1) litera (a) care privește în egală măsură, pentru segmentul de traseu situat pe teritoriul comunitar transporturile din sau către statele terțe.

77 Cu toate acestea, chiar și în domeniul transporturilor, competența externă exclusivă a Comunității nu decurge *ipso facto* din competența sa de a impune norme pe plan intern. Așa cum s-a subliniat în Hotărârea AETR (considerentele 17 și 18), statele membre, fie că acționează individual sau colectiv, își pierd dreptul de a contracta obligații față de statele terțe numai pe măsură ce sunt adoptate norme comune care pot fi afectate de aceste obligații. Competența externă a Comunității devine exclusivă doar în măsura în care sunt stabilite norme comune pe plan intern. Or, nu toate aspectele legate de transporturi au făcut deja obiectul normelor comune.

78 Pe parcursul audierii, Comisia a arătat că libertatea pe care statele membre și-au păstrat-o în domeniul desfășurării unei politici externe de acorduri bilaterale cu statele terțe produce în mod inevitabil denaturări ale fluxului de servicii și subminează progresiv piața internă. Astfel, a arătat Comisia, călătorul se va urca în avion în aeroportul din statul membru care a încheiat cu un stat terț și cu compania de transport aerian a acestuia un acord bilateral de tip „open-skies” care permit oferirea celui mai bun raport calitate preț în domeniul transporturilor. La fel, având în vedere existența unui acord germano-polonez care îi scutește pe transportatorii germani rutieri de orice taxe de tranzit, în timp ce acordul similar încheiat între Polonia și Olanda prevede achitarea unei taxe de 650 DEM pentru transportatorii olandezi, a apărut deja o denaturare a concurenței între transportatorii olandezi și, respectiv, cei germani în ceea ce privește traficul către Rusia, Belarus și Țările Baltice.

79 Ca răspuns la acest argument este suficient să se arate că nu există nicio dispoziție în tratat care să împiedice instituțiile să organizeze, prin numele comune pe care le adoptă, acțiuni concertate față de statele terțe și nici care să impună atitudinile pe care statele membre trebuie să le adopte față de exterior. Mai multe regulamente din domeniul transporturilor, citate de Comisie în răspunsul la ea de-a treia întrebare scrisă pe care i-a adresat-o Curtea,

ilustrează de altfel această posibilitate.

- 80 Astfel, articolul 3 al treilea paragraf din Regulamentul (CEE) nr. 4058/86 al Consiliului din 22 decembrie 1986 privind o acțiune coordonată de garantare a accesului liber la traficul transoceanic (JO L 378, p. 21) prevede că Consiliul, hotărând potrivit modalităților de vot prevăzute la articolul 84 alineatul (2) din tratat, poate decide asupra unei acțiuni coordonate în cazurile în care o măsură adoptată de un stat terț limitează liberul acces al companiilor maritime din statele membre la transportul de linie. Astfel, Regulamentul (CEE) nr. 4055/86 al Consiliului din 22 decembrie 1986 de aplicare a principiului libertății de a presta servicii în transporturile maritime între state membre și între state membre și țări terțe (JO L 378, p. 1) impune (articolul 3) eliminarea sau adaptarea înțelegerilor existente în cea ce privește repartizarea încărcăturilor și (articolul 5) subordonează înțelegerile privind repartizarea încărcăturilor din orice viitor acord unei proceduri comunitare de autorizare.
- 81 Spre deosebire de capitolul privind transporturile, capitolele privind dreptul de stabilire și libera prestare a serviciilor nu conțin nicio dispoziție care să extindă competența Comunității în mod expres la „relațiile care intră în sfera de aplicare a dreptului internațional”. După cum au subliniat în mod justificat Consiliul și majoritatea statelor care au prezentat observații, unicul lor obiectiv este de a asigura dreptul de stabilire și libera prestare de servicii în beneficiul resortisanților statelor membre. Aceste capitole nu cuprind nicio dispoziție care să guverneze problema stabilirii inițiale a resortisanților statelor terțe și regimul accesului acestora la activități neremunerate. În consecință, este exclus ca din aceste capitole să se poată deduce o competență exclusivă a Comunității de a încheia cu statele terțe un acord care vizează liberalizarea stabilirii inițiale și a accesului pe piețele de servicii, altele decât cele care fac obiectul prestărilor transfrontaliere în sensul GATS, acestea intrând sub incidența articolului 113 (a se vedea considerentul 42 menționat anterior).
- 82 În al doilea rând, făcând trimitere la Avizul 1/76, menționat anterior (considerentele 3 și 4), Comisia arată că competența externă exclusivă a Comunității nu se limitează la cazurile în care competența internă a fost deja utilizată pentru adoptarea de măsuri care se înscriu în realizarea politicilor comune. Întrucât dreptul comunitar a instituit, în cadrul instituțiilor, competențe interne în vederea realizării unui obiectiv stabilit, competența internațională a Comunității decurge în mod implicit din aceste dispoziții. Este suficient ca participarea Comunității la acordul internațional să fie necesară pentru realizarea unuia dintre obiectivele comunitare.
- 83 În această privință, Comisia aduce atât argumente interne, cât și argumente externe care justifică participarea Comunității și numai a Comunității la încheierea GATS și TRIPs. Pe plan intern, Comisia invocă că, în caz contrar, se aduce atingere coeziunii pieței comune. Pe plan extern, Comunitatea Europeană nu își poate permite să rămână inactivă pe scena internațională: necesitatea încheierii Acordului OMC și a anexelor acestuia, care reflectă o abordare globală a comerțului internațional (cuprinzând mărfurile, serviciile și proprietatea intelectuală) nu este contestată.
- 84 Această interpretare a Avizului 1/76 în cazul GATS nu poate fi acceptată.
- 85 Avizul 1/76 se referă la o problemă diferită de cea din cazul GATS. Era vorba de asanarea situației economice a transportului fluvial în bazinul renan și moselan, precum și pe toate căile navigabile olandeze și pe căile navigabile germane legate de bazinul renan, eliminându-se capacitățile conjuncturale care depășeau necesitățile. Instituirea unor norme autonome comune nu permitea realizarea acestui obiectiv din cauza participării tradiționale a navelor elvețiene la navigația pe căile navigabile în cauză. Era, deci, necesar ca Elveția să se asocieze regimului anticipat prin intermediul unui acord internațional (a se vedea Avizul 1/76, menționat anterior, considerentul 2). Și în materia conservării resurselor maritime, este puțin eficient să se limiteze, prin măsuri legislative interne, activitatea de pescuit în marea liberă a navelor aflate sub pavilionul statelor membre, în cazul în care aceste restricții

nu se aplică navelor aflate sub pavilionul unui stat terț riveran ale aceluiași ape. Se înțelege, deci, că se poate exercita competența externă fără adoptarea în prealabil a unui act legislativ intern, competența devenind astfel exclusivă.

86 Situația este diferită în domeniul serviciilor: realizarea libertății de stabilire și a liberei prestări a serviciilor pentru resortisanții statelor membre nu este legată indisolubil de situația rezervată în Comunitate resortisanților statelor terțe sau de cea rezervată în statele terțe resortisanților statelor membre ale Comunității.

87 În al treilea rând, Comisia face trimitere la articolele 100 A și 235 din tratat, ca bază a unei competențe externe exclusive.

88 În privința articolul 100 A, nu se poate contesta faptul că, întrucât competența de armonizare a fost exercitată, măsurile de armonizare adoptate în acest mod pot limita, sau chiar elimina, libertatea statelor membre de a negocia cu state terțe. Dar este exclus ca o competență de armonizare pe plan intern, care nu a fost pusă în aplicare într-un domeniu determinat, să poată duce la crearea unui titlu de competență exclusivă în favoarea Comunității pe plan extern, în acest domeniu.

89 În ceea ce privește articolul 235, care îi permite Comunității să remedieze insuficiența competențelor care îi sunt conferite, în mod explicit sau implicit, în vederea realizării obiectivelor sale, acest articol nu poate crea ca atare un titlu de competență exclusivă a Comunității pe plan internațional. Într-adevăr, cu excepția cazului în care aceasta poate fi exercitată în mod util numai în același timp cu exercitarea competenței externe (a se vedea Avizul 1/76, menționat anterior, și considerentul 85 menționat anterior), o competență internă poate genera o competență externă exclusivă numai în cazul în care este exercitată, acest lucru fiind valabil *a fortiori* și pentru articolul 235.

90 Cu toate acestea, din faptul că unicul obiectiv precizat în mod expres în capitolele asupra dreptului de stabilire și de liberă prestare a serviciilor este realizarea acestor libertăți pentru resortisanții statelor membre ale Comunității, nu decurge faptul că instituțiilor comunitare li se interzice utilizarea competențelor care le sunt conferite în acest cadru în vederea precizării tratamentului care trebuie acordat resortisanților statelor terțe. Numeroase acte adoptate de Consiliu – dar pe care acesta nu le-a menționat deloc – pe baza articolelor 54 și 57 alineatul (2) din tratat, conțin dispoziții în acest domeniu. Comisia a redactat o listă a acestora ca răspuns la una dintre întrebările adresate de Curte.

91 Examinarea acestor acte a arătat că inserarea de asemenea clauze externe poate urmări realizarea unor obiective extrem de diferite.

92 Directivele de coordonare în domeniul publicității și al conturilor societăților se aplicau numai societăților ca atare și nu și sucursalelor acestora. Astfel, apărea o discrepanță în domeniul protecției asociațiilor și a terților între societățile care funcționează în alte state membre prin înființarea de sucursale și cele care funcționează în alte state membre prin înființarea de filiale. Directiva 89/666/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind publicitatea sucursalelor înființate într-un stat membru de anumite forme de societăți comerciale care intră sub incidența legislației unui alt stat (JO L 395, p. 36), bazată pe articolul 54 din tratat a avut rolul de a reglementa obligațiile în domeniul publicității care le revin acestor sucursale. Pentru a evita orice discriminare din cauza statului de origine al societăților, această directivă a vizat de asemenea sucursalele create de societățile care sunt guvernate de legislația unor state terțe.

93 Astfel, a doua Directivă a Consiliului 89/646/CEE din 15 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative referitoare la inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit și de modificare a Directivei 77/780/CEE (JO L 386, p. 1), bazată pe articolul 57 alineatul (2) din tratat, cuprinde un titlu III privind „relațiile cu statele terțe”. Această directivă a instaurat sistemul de aprobare unică și a impus recunoașterea reciprocă a controalelor.

94 După ce a fost autorizată într-un stat membru, o instituție de credit poate să își exercite

activitatea într-un alt stat membru, de exemplu, prin crearea unei sucursale fără a fi obligată să solicite o nouă autorizație din partea statului respectiv. În aceste condiții, era suficient ca o instituție de credit cu sediul într-un stat terț să își creeze o filială într-un stat membru sau să obțină controlul asupra unei astfel de instituții care își avea sediul într-un stat membru pentru a putea înființa sucursale în toate celelalte state ale Comunității fără a avea obligația de solicita noi autorizații. Din acest motiv, titlul III din respectiva directivă prevede o serie de măsuri, inclusiv proceduri de negociere, care au rolul de a permite oferirea de posibilități de concurență comparabile instituțiilor de credit comunitare în statele terțe. Au fost adoptate dispoziții similare și în domeniul asigurărilor [articolul 4 din Directiva 90/618/CEE a Consiliului din 8 noiembrie 1990 de modificare, în special, în ceea ce privește asigurarea de răspundere civilă auto, a Directivelor 73/239/CEE și 88/357/CEE de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind asigurarea generală directă de (JO L 330, p. 44); articolul 8 din a Doua directivă 90/619/CEE a Consiliului din 8 noiembrie 1990 de coordonare a actelor cu putere de lege și actelor administrative privind asigurarea directă de viață, de stabilire a dispozițiilor destinate să faciliteze exercitarea efectivă a libertății de a presta servicii și de modificare a Directivei 79/267/CEE (JO L 330, p. 50)], și în domeniul financiar [articolul 7 din Directiva 93/22/CEE a Consiliului din 10 mai 1993 privind serviciile de investiții în domeniul valorilor mobiliare (JO L 141, p. 27)].

- 95 Din moment ce Comunitatea a inclus în actele sale legislative interne clauze privind tratamentul care trebuie rezervat resortisanților statelor terțe și din moment ce a conferit în mod expres instituțiilor sale competența de a negocia cu statele terțe, Comunitatea a dobândit o competență externă exclusivă în măsura prevăzută prin actele sale.
- 96 Chiar și în absența unei clauze exprese prin care instituțiile comunitare să fie abilitate să negocieze cu state terțe, situația este aceeași în toate cazurile în care Comunitatea a realizat o armonizare completă a regimului de acces la o activitate neremunerată, deoarece normele comune adoptate astfel pot fi afectate în sensul Hotărârii AETR, menționată anterior, în cazul în care statele membre își mențin libertatea de negociere cu statele terțe.
- 97 După cum a admis Comisia însăși, situația nu este aceeași în toate sectoarele de servicii.
- 98 Din considerațiile anterioare rezultă că competența de a încheia Acordul GATS este comună Comunității și statelor membre.

B. Acordul TRIPs

- 99 În sprijinul revendicării unei competențe exclusive a Comunității de a încheia Acordul TRIPs, Comisia invocă existența actelor de drept secundar care pot fi afectate în sensul Hotărârii AETR, menționată anterior, în cazul în care statele membre participă împreună la încheierea acestui acord și, ca și în cazul GATS, invocă necesitatea participării Comunității la acord în vederea îndeplinirii unuia dintre obiectivele care i-au fost stabilite prin tratat (doctrina denumită a Avizului 1/76), precum și articolele 100 A și 235.
- 100 Pertinența trimiterii la Avizul 1/76 este la fel de contestabilă în cazul TRIPs ca și în cazul GATS: pentru a avea un efect util, unificarea sau armonizarea proprietății intelectuale în cadrul comunitar nu trebuie să fie însoțite neapărat de acorduri cu statele terțe.
- 101 În ceea ce privește articolele 100 A și 235 din tratat, după cum s-a arătat deja, acestea nu pot crea ca atare un titlu exclusiv de competență în favoarea Comunității.
- 102 Mai trebuie, deci, să se analizeze dacă actele de drept secundar adoptate în cadrul comunitar pot fi afectate în sensul Hotărârii AETR, menționată anterior, în cazul participării statelor la încheierea TRIPs, așa cum susține Comisia.
- 103 În această privință, este suficient să se constate că, în orice situație, armonizarea realizată în cadrul comunitar în anumite domenii reglementate de TRIPs nu este decât parțială și că, în alte domenii, nu a fost prevăzută nicio armonizare. De exemplu, în domeniul mărcilor, armonizarea este doar parțială: din al treilea considerent din Prima directivă 89/104/CEE a

Consiliului din 21 decembrie 1988 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci (JO 1989, L 40, p. 1), rezultă că armonizarea se limitează la apropierea legislațiilor naționale care au „cea mai directă incidență asupra funcționării pieței interne”. În alte domenii reglementate de TRIPs nu a fost adoptat niciun act de armonizare comunitară. Aceasta este situația în domeniul protecției informațiilor tehnice nedivulgate, al desenelor și modelelor pentru care au fost prezentate numai propuneri și din domeniul brevetelor. În ceea ce privește brevetele, singurele acte menționate de Comisie sunt convenții de origine interguvernamentală și nu acte comunitare: Convenția de la München din 5 octombrie 1973 privind eliberarea brevetelor europene (JORF, Decretul nr. 77-1151 din 27 septembrie 1977, p. 5002) și Acordul de la Luxemburg din 15 decembrie 1989 privind brevetele comunitare (JO L 401, p. 1), acesta din urmă nu a intrat încă în vigoare.

- 104 Unele dintre guvernele care au prezentat observații au arătat că dispozițiile TRIPs privind măsurile care trebuie adoptate pentru a garanta o protecție eficientă a drepturilor de proprietate intelectuală, cum este garantarea unei proceduri loiale și echitabile, regulile privind prezentarea mijloacelor de probă, dreptul de a fi ascultat, motivarea deciziilor, dreptul de acțiune, măsurile provizorii și daunele interese intră în sfera de competență a statelor membre. În cazul în care acest argument este înțeles în sensul că toate aceste aspecte intră într-un fel de domeniu rezervat statelor membre, el nu poate fi acceptat. Comunitatea are cu siguranță o competență de armonizare a normelor naționale pe aceste teme, în măsura în care acestea au, pentru a relua formularea din articolul 100 din tratat, „o incidență directă asupra realizării sau funcționării pieței comune”. Rezultă că instituțiile comunitare nu și-au exercitat până în prezent competențele în domeniul „mijloacelor de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală”, cu excepția Regulamentului nr. 3842/86, menționat anterior (la considerentul 55 menționat anterior), privind interzicerea punerii în liberă circulație a mărfurilor contrafăcute.
- 105 Din considerațiile de mai sus rezultă că Comunitatea și statele sale membre au o competență partajată în ceea ce privește încheierea TRIPs.

IX. În ceea ce privește obligația de cooperare între statele membre și instituțiile comunitare

- 106 În cadrul audierii, Comisia a atras atenția Curții asupra dificultăților care vor rezulta, pe planul gestionării acordurilor, în urma recunoașterii unei competențe partajate a Comunității și a statelor membre pentru participarea la încheierea acordurilor GATS și TRIPs. Întrucât, la negocierea acordurilor, s-a impus de fapt procedura de la articolul 113 din tratat, cu câteva modificări minime, în cazul în care nu se va putea ajunge la un consens, statele membre vor solicita cu siguranță să se exprime individual în cadrul OMC asupra chestiunilor care intră în sfera lor de competență. În plus, vor rezulta discuții interminabile pentru a se stabili dacă o chestiune anume intră în sfera de competență a Comunității, caz în care se aplică mecanismele comunitare prevăzute în dispozițiile pertinente din tratat, sau în sfera de competență a statelor, ceea ce va impune aplicarea regulii consensului. Unitatea de acțiune a Comunității față de exterior va fi astfel subminată, iar forța sa de negociere puternic redusă.
- 107 Ca răspuns la această preocupare perfect legitimă, trebuie subliniat, în primul rând, faptul că dificultățile care apar în planul punerii în aplicare a Acordului OMC și a anexelor acestuia în ceea ce privește coordonarea necesară în vederea unității de acțiune în cazul participării comune a Comunității și a statelor nu sunt de natură să modifice sensul răspunsului care trebuie dat la chestiunea privind competența. Aceasta este, într-adevăr, o chestiune prealabilă. După cum a subliniat Consiliul, problema repartizării competenței nu (poate) fi soluționată în funcție de eventualele dificultăți care pot apărea în timpul administrării acordurilor.
- 108 Trebuie apoi reamintit faptul că, întrucât obiectul unui acord sau al unei convenții intră în

parte în sfera de competență a Comunității și în parte în sfera de competență a statelor membre, este important să se asigure o strânsă colaborare între acestea din urmă și instituțiile comunitare, atât în procesul de negociere și de încheiere, cât și în îndeplinirea angajamentelor asumate. Această obligație de cooperare decurge din obligativitatea unei unități internaționale de reprezentare a Comunității (Decizia 1/78 din 14 noiembrie 1978, Cul. p. 2151, considerentele 34-36, și Avizul 2/91, menționat anterior, considerentul 36).

109 Această datorie de cooperare se impune în mod cu atât mai imperios în cazul acordurilor de tipul celor anexate la Acordul OMC, între care există o legătură nedisociabilă și în vederea mecanismului taxelor (vamale) de retorsiune, instituit prin memorandumul de acord privind reglementarea litigiilor. Astfel, în absența unei cooperări strânse, în cazul în care un stat membru trebuia, în sfera sa de competență, să fie în mod corespunzător autorizat să ia măsuri de retorsiune, dar consideră că acestea sunt ineficiente în cazul în care sunt adoptate în domeniile reglementate de GATS sau de TRIPs, acesta nu dispune, în ceea ce privește dreptul comunitar, de competența de a lua măsuri de retorsiune în domeniul comerțului cu mărfuri, întrucât, în orice situație, această materie intră în sfera de competență exclusivă a Comunității în temeiul articolului 113 din tratat. În mod contrar, în absența aceleiași cooperări strânse, în cazul în care Comunitatea obține dreptul de retorsiune în domeniul mărfurilor, dar se consideră incapabilă să îl exercite, aceasta se găsește în imposibilitatea juridică de a lua măsuri de retorsiune în domeniile reglementate de GATS și de TRIPs, care intră în competența statelor.

110 Întrucât Comisia a formulat a treia întrebare numai pentru cazul în care Curtea recunoaște competența exclusivă a Comunității, nu este necesar să se răspundă la aceasta.

În consecință,

CURTEA

compusă din G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, R. Joliet (raportor), F. A. Schockweiler, P. J. G. Kapteyn și C. Gulmann, președinți de cameră, G. F. Mancini, C. N. Kakouris, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray, D. A. O. Edward și A. M. La Pergola, judecători,

după ce a ascultat pe F. G. Jacobs, prim avocat general, C. O. Lenz, G. Tesauero, G. Cosmas, P. Léger și M. Elmer, avocați generali,

emite următorul aviz:

- 1) **Comunitatea este singura competentă, în temeiul articolului 113 din Tratatul CE, să încheie Acordurile multilaterale privind comerțul cu mărfuri.**
- 2) **Competența pentru încheierea Acordului GATS este partajată între Comunitate și statele sale membre.**
- 3) **Competența pentru încheierea Acordului TRIPs este partajată între Comunitate și statele sale membre.**

Rodríguez Iglesias

Joliet

Schockweiler

Kapteyn

Gulmann

Mancini

Kakouris

Moitinho de Almeida

Murray

Edward

La Pergola

Pronunțat la Luxemburg, 15 noiembrie 1994.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodríguez Iglesias